

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

28

YASAMA YILI

3

SIRA SAYISI: 164

İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile 39 Milletvekilinin Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2616) ve Adalet Komisyonu Raporu

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
<https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari>
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/2616 Esas Numaralı Teklifin

- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı 4
- Katılma Yazıları.....5
- Genel Gerekçesi 6
- Madde Gerekçeleri 7

• Adalet Komisyonu Raporu 14

• Muhalefet Şerhleri.....24

• Teklif Metni.....120

• Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin.....121

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz ve gerekçesi ekte sunulmaktadır.

Gereğini arz ederiz.

<i>Nurettin Alan</i>	<i>Selman Oğuzhan Eser</i>	<i>Rümeysa Kadak</i>
İstanbul	Karaman	İstanbul
<i>Mehmet Sait Yaz</i>	<i>Adem Yeşildal</i>	<i>Hasan Çilez</i>
Diyarbakır	Hatay	Amasya
<i>Sayın Bayar Özsoy</i>	<i>Çiğdem Koncagül</i>	<i>Osman Mesten</i>
Kayseri	Tekirdağ	Bursa
<i>Cemil Yaman</i>	<i>Cüneyt Yüksel</i>	<i>Halit Yerebakan</i>
Kocaeli	İstanbul	İstanbul
<i>Yaşar Kırkpınar</i>	<i>Kemal Çelik</i>	<i>Ali İnci</i>
İzmir	Antalya	Sakarya
<i>Ömer Oruç Bilal Debgici</i>	<i>Mevlüt Kurt</i>	<i>Hüseyin Özhan</i>
Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	Adıyaman
<i>Mustafa Alkayış</i>	<i>Erol Keleş</i>	<i>İshak Şan</i>
Adıyaman	Elâzığ	Adıyaman
<i>Zeki Korkutata</i>	<i>Şebnem Bursalı</i>	<i>Ahmet Kılıç</i>
Bingöl	İzmir	Bursa
<i>Nilhan Ayan</i>	<i>Resul Kurt</i>	<i>Hüseyin Altınsoy</i>
İstanbul	Adıyaman	Aksaray
<i>İsmail Erdem</i>	<i>Rukiye Toy</i>	<i>Veysel Tipioğlu</i>
İstanbul	Sivas	Kocaeli
<i>Abdurrahim Fırat</i>	<i>Adem Yıldırım</i>	<i>Adem Korkmaz</i>
Erzurum	İstanbul	Burdur
<i>Orhan Yegin</i>	<i>Tuba Köksal</i>	<i>Ümmügülşen Öztürk</i>
Ankara	Kahramanmaraş	İstanbul
<i>Havva Sibel Söylemez</i>	<i>Harun Mertoğlu</i>	<i>Abdurrahim Dusak</i>
Mersin	Rize	Şanlıurfa
<i>Mehmet Ali Cevheri</i>	<i>Ejder Açıkkapı</i>	
Şanlıurfa	Elâzığ	

KATILMA YAZILARI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

18.10.2024 tarih ve 2/2616 esas numaralı Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılıyorum.
Gereğini arz ederim.

18/10/2024

Faruk AYTEK

Adana

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Noterlik Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılmak istiyorum.
Gereğini bilgilerinize arz ederim.

22.10.2024

İbrahim Yurdunuseven

Afyonkarahisar

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Noterlik ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine imza sahibi olarak katılmak istediğimi bilginize arz ederim.

21.10.2024

Fatma Öncü

Erzurum

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2616 Esas Nolu Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine imzama koyuyorum.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

22.10.2024

Ali Şahin

Gaziantep

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'ne imzama sunuyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Abdulkadir Emin Önen
Şanlıurfa

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'ne katılıyorum.

Gereğini arz ederim.

21.10.2024
Mestan Özcan
Tekirdağ

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/2616)	
ESAS	Adalet Komisyonu
TALİ	Plan ve Bütçe Komisyonu

GENEL GEREKÇE

Hukuki güvenlik, hukuk devletinin temel ilkelerinden biridir. Hukuki uyumsuzlukların önlenmesi, hukuki uyumsuzlukların çözümünden daha büyük bir öneme sahiptir. Bu amaçla ihdas edilen kurumlardan biri de noterliklerdir. Noterler, hukuki işlem güvenliğinin sağlanması ve anlaşmazlıkların önlenmesi amacıyla önemli bir görev ifa etmektedir. Bu sebeple noterlerin yaptıkları iş kamu hizmeti sayılmaktadır. Günümüzde değişen ekonomik ve sosyal koşullar ile teknolojik ilerlemeler dikkate alınarak noterlik müessesesinin daha iyi işleyebilmesi ve noterliklerde işlem yapacak kişilerin daha kolay işlem yapabilmesi bakımından bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Noterlik bir kamu hizmeti olmakla birlikte serbest meslek olarak icra edilmekte ve verilen hizmet karşılığında ücret, vergi ve harç alınmaktadır. Bu kapsamda Teklifte, noterliklerde alınacak ücret ve diğer masrafların banka ve kredi kartı gibi araçlarla ödenebilmesi imkânı getirilmektedir. Noterlerin çalışma gün ve saatlerinin belirlenmesi, noterliklerde yapılan işlemler ve düzenlenen kâğıtlar sebebiyle ödenmesi gereken vergi, resim, harç, değerli kâğıt bedelleri, noterlik ücretleri ve diğer işlem giderlerinin tahsili, noterlerin verecekleri beyannamelerin süresi ile el yazısıyla imzalanarak hazırlanan noterlik işlemlerinin güvenli elektronik imzayla bilişim sistemine kaydedilebilmesi gibi farklı konularda düzenleme yapmak suretiyle noterlik kurumunun işleyişinin kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Anayasa Mahkemesi tarafından ad ve soyadın mahkeme kararıyla değiştirildiğine dair ilanın kapsam ve usulünün belirli olmaması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma davası açabilmek için geçmesi gereken sürenin uzun olması nedeniyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ilgili hükümleri Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Yine Anayasa Mahkemesince bazı kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin bir kısım hükümleri Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Bu kararların oluşturacağı hukuki boşluğun doldurulması ve uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin giderilmesi amacıyla düzenlemeler yapılmaktadır. Aynı kapsamda yargı mensuplarına ilişkin kadrolar da kanunla düzenlenmektedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 226 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapmak suretiyle, savunma hakkının daha da güçlendirilmesi amacıyla suçun niteliğinin değişmesi durumunda, ek savunmaya ilişkin bildirimlerin sanığa da yapılması sağlanmaktadır. Yine Teklifte, cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmet veren merkezlerin devlet üniversiteleri tarafından da kurulabilmesine imkân tanınmaktadır.

Casusluk eylemleriyle daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla Türk Ceza Kanununda yeni bir suç ihdas edilmektedir. Yapılması öngörülen düzenlemeyle, Devletin güvenliği ile iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işlenmesi yaptırımı bağlanmaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 76 ncı maddesinde yapılan düzenlemeyle, kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların örgün ve yaygın öğretimden yararlanma hakkının kapsamı genişletilmektedir.

Bölge adliye mahkemesindeki en kıdemli Cumhuriyet savcısının Cumhuriyet başsavcivekili olarak görev yapmasına son verilerek, Cumhuriyet başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından atanması öngörülmektedir. İhtiyaç duyulan bölge adliye mahkemelerinde birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanmasına imkân tanınmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Maddeyle, 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 23/1/2024 tarihli ve E: 2023/63, K: 2024/15 sayılı kararıyla, Avukatlık Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümleleri iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 4/4/2024 tarihli ve 32510 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararının gerekçesinde, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların görevleri sırasında avukatlık stajı yapabilmeleri bakımından ilgili birimlerce gereken kolaylığın sağlanacağına ilişkin kuralın, avukatlık stajı yapacak personele ilgili birimlerce nasıl bir kolaylık sağlanacağına ilişkin yol gösterici nitelikte bir düzenleme içermediği, farklı uygulamalara neden olabilecek nitelikte olduğu, belirlilik ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığı; Adalet Bakanlığının kendi hiyerarşisi altında bulunmayan birimleri de bağlayıcı nitelikte yönetmelik çıkarma yetkisiyle donatılmasının Anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir.

Maddede yapılan değişiklikle, adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları veya yardımcıları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların, görev yerleri saklı kalmak kaydıyla stajın mahkemelerde yapılan ilk altı aylık döneminde

aylıksız veya ücretsiz izinli olarak avukatlık stajı yapabilecekleri, ayrıca bu dönemde talepleri halinde yıllık izinlerini de kullanabilecekleri hüküm altına alınmaktadır. Avukat yanında yapılacak ikinci altı aylık staj sürecinde ise kamu kurum ve kuruluşlarınca, avukatlık stajı yapan kamu görevlisinin ifa ettiği kamu görevini aksatmayacak şekilde, çalışma saatleri ile izin dönemleri ve sürelerinin düzenlenebileceği ancak ifa edilen kamu görevinin niteliğinden dolayı aynı anda staj yapılması, kamu görevinde aksamaya neden olarsa avukat yanında yapılan staj sürecinde de ilgiliye aylıksız veya ücretsiz izin verilebileceği belirtilmektedir. Öte yandan, memur kadrolarına geçiş hakkı bulunan sözleşmeli personelin ancak memur kadrosuna geçiş hakkı kazandıktan sonra bu fıkrada belirtilen hükümlerden yararlanarak avukatlık stajı yapabileceği hüküm altına alınmaktadır. Memur kadrosuna geçiş hakkı bulunmayan diğer sözleşmeli personelin ise bu fıkra hükümlerinden yararlanabilmeleri için ayrıca beklemleri gereken bir süre bulunmamaktadır.

Ayrıca maddeyle, bu fıkrada belirtilen aylıksız veya ücretsiz izinlerin başka bir mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi olmadığı açıkça düzenlenerek, bu hususta doğabilecek tereddütlerin önlenmesi amaçlanmıştır. Son olarak kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların staj döneminde izinlerini kullanabilecekleri dönemler ve süreler ile çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasların Cumhurbaşkanlığına çıkarılan yönetmelikle belirleneceği düzenlenmektedir.

Madde 2- Maddeyle, 1136 sayılı Kanuna geçici bir madde eklenmektedir.

Düzenlemeyle, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce avukatlık stajına başlamış olanların avukatlık stajlarını 1136 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinde yapılan değişiklikten önceki hükümlere göre tamamlayacaklarına ilişkin geçiş hükmü sevk edilmektedir. Hükümle, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce staja başlamış olanlar bakımından doğabilecek tereddütlerin giderilmesi ve hak kayıplarının önlenmesi amaçlanmaktadır.

Madde 3- Maddeyle, 1512 sayılı Noterlik Kanununun 52 nci maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Hükümle, noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Madde 4- Maddeyle, 1512 sayılı Kanunun 112 nci maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Hükümle, noterlik ücret tarifesinde gerekli görülecek değişikliklerin her yıl Mart ayı yerine, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere yapılacağı hükme bağlanmaktadır.

Madde 5- Maddeyle, 1512 sayılı Kanunun 118 inci maddesine fıkra eklenmektedir. Hükümle, noterliklerde yapılan işlemler sebebiyle ödenmesi gereken vergi, resim, harç ve değerli kâğıt bedelleri, noterlik ücretleri ile diğer işlem giderlerinin nakit olarak tahsil edilebilmesinin yanı sıra banka kartı, kredi kartı ve benzeri kartlar kullanılmak suretiyle tahsil edilebilmesine imkân tanınmaktadır.

Madde 6- Maddeyle, 1512 sayılı Kanunun 119 uncu maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Düzenlemeyle, noterlerin vergi, resim ve harçlar ile değerli kâğıt bedellerine ilişkin beyanname verme usulü sadeleştirilmektedir. Buna göre bir önceki aya ait beyannameler, her ayın ilk beş iş günü içinde hazırlanacak ve aynı süre içinde ilgili dairelere verilecektir.

Madde 7- Maddeyle, 1512 sayılı Kanunun 189 uncu maddesine fıkra eklenmektedir.

Düzenlemeyle, araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince işlem katılım payı alınması sağlanmaktadır. Böylelikle hizmetin daha etkin ve sağlıklı verilebilmesi amaçlanmaktadır.

Belirtmek gerekir ki araç tescil sistemindeki verilere herkes ulaşamamaktadır. Bu veriler Türkiye Noterler Birliği tarafından Emniyet Genel Müdürlüğünün uygun görüşü alınarak yapılacak protokoller kapsamında paylaşılabilir.

Madde 8- Maddeyle, 1512 sayılı Kanunun 198/A maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Hükümle, el yazısıyla imzalanarak hazırlanan noterlik işlemlerinin güvenli elektronik imzayla bilişim sistemine kaydedilebilmesi ve bu işlemlerin kapsamının yönetmelikle belirlenebilmesi hususunda düzenleme yapılmaktadır.

Madde 9- Anayasa Mahkemesi, 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcıların kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmiştir.

Maddeyle, Danıştay Başkanlığı kadrolarının kanunla düzenlenmesi amacıyla 2575 sayılı Danıştay Kanununa yeni bir madde eklenmektedir.

Madde 10-Anayasa Mahkemesi, 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcıların kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmiştir.

Maddeyle, Yargıtay Başkanlığı kadrolarının kanunla düzenlenmesi amacıyla 2797 sayılı Yargıtay Kanununa yeni bir madde eklenmektedir.

Madde 11- Anayasa Mahkemesi, 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcıların kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmiştir.

Maddeyle, kadro ihtiyacı dikkate alınarak, hâkim ve savcı kadrolarının kanunla düzenlenmesi amacıyla 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununa yeni bir madde eklenmektedir.

Madde 12- Maddeyle, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/34; K: 2024/60 sayılı kararıyla, Türk Medeni Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "... ve ilân..." ibaresi iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 16/5/2024 tarihli ve 32548 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

İptal kararında, söz konusu düzenlemede ilanın kapsamının ne olacağıın, kişisel veri niteliğindeki hangi bilgilere yer verileceğinin, ilanın şekli ve usulü konusunda herhangi bir hükmün bulunmamasının Anayasanın 13 ve 20 nci maddelerine aykırı olduğu belirtilmiştir.

Yapılan düzenlemeyle, adın değiştirilmesine ilişkin kararın Basın İlan Kurumunun internet portalında ilan edileceğı ve hangi bilgilerin bu ilanda yer alacağı açıkça belirtilmektedir.

Madde 13- Maddeyle, 4721 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/116; K: 2024/56 sayılı kararıyla, Türk Medeni Kanununun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrası iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 19/4/2024 tarihli ve 32522 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi tarafından, boşanma kararı verilebilmesi için kuralda öngörülen süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde makul olmayan bir süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı, kuralın bu haliyle özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamayarak orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

Değişiklikle, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi durumunda ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin ne kadar süre sonra işletilebileceği hususu düzenlenmektedir. Buna göre, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılacak ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilecektir.

Madde 14- Maddeyle, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 30 uncu maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Hâlihazırda bölge adliye mahkemelerinde Cumhuriyet savcılarından en kıdemlisi başsavcivekilliği görevini yerine getirmektedir. Bu durum, emeklilik ve atama gibi nedenlerle başsavcivekillerinin sürekli değişmesine neden olmaktadır. Bu sakıncanın önüne geçilmesi amacıyla bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından atanması yönünde değişiklik yapılmaktadır. Ayrıca, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanabileceği kabul edilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle, Cumhuriyet başsavcivekilinin görevleri belirlenmektedir.

Madde 15- Maddeyle, 5235 sayılı Kanununun 44 üncü maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Teklifte 5235 sayılı Kanununun 30 uncu maddesinde yapılan değişikliğe bağlı olarak Cumhuriyet başsavcivekili olarak atanacakların nitelikleri belirlenmektedir.

Madde 16- Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, Yedinci Bölümüne madde eklemek suretiyle yeni bir suç ihdas edilmektedir.

Söz konusu Yedinci Bölümde “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” suçları düzenlenmiştir. Genel itibarıyla bu Bölümde Devletin güvenliği ile iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge ve bilgilerin yok edilmesi, tahrip edilmesi, temin edilmesi veya açıklanması suç olarak düzenlenerek bir yaptırıma bağlanmıştır. Bu fiillerin siyasal veya askeri casusluk maksadıyla yapılması da yine suç olarak düzenlenmiştir. Belge ve bilgi temini veya açıklanması dışında Devletin güvenliği ile iç veya dış siyasal yararları aleyhine olacak şekilde gerçekleştirilen diğer faaliyetler bakımından herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir.

Maddeyle “Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme” adı altında yeni bir suç ihdas edilerek, Devletin güvenliği ile iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenlerin üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağı düzenlenmektedir. Böylelikle belge ve bilgi temini veya açıklanması dışında casusluk maksadıyla suç işlenmesi de ayrı bir suç olarak düzenlenmekte ve casusluk faaliyetleriyle daha etkin mücadele edilmesi amaçlanmaktadır.

“Devletin güvenliği” kavramı, Devletin varlığının korunmasını ve tehlikeyle karşı karşıya bırakılmamasını ifade etmektedir. Devletin varlığını tehlikeye düşürebilecek nitelikteki eylemler, Devletin güvenliğini ihlal etmektedir. Devletin iç ve dış siyasal yararları ile güvenliği arasında sıkı bir ilişki bulunduğu bilinmektedir.

Düzenlemeyle, Devletin iç veya dış siyasi yararına yönelik gerçekleştirilen ve suç teşkil eden fiillerin bu madde kapsamında ayrıca cezalandırılması kabul edilmektedir. Bu kapsamda iktisadi, mali, askeri, milli savunma, kamu sağlığı, kamu güvenliği, kamu düzeni, teknolojik, kültürel, ulaştırma, haberleşme, siber alan, kritik altyapılar ve enerji gibi diğer yararlar da Devletin iç veya dış siyasi yararları kavramı içinde kabul edilecektir. Dolayısıyla casusluk maksadıyla bu gibi yararlar aleyhine gerçekleştirilen ve suç teşkil eden fiiller, ihdas edilen bu suçun konusunu oluşturabileceklerdir.

Suçun oluşması için failin, yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda hareket etmesi gerekmektedir.

Yabancı organizasyon, Türk hukukuna göre kurulmamış veya oluşturulmamış organizasyon olarak değerlendirilmektedir. Yabancı organizasyon, yabancı bir devlet tâbiyetinde olabileceği gibi hiçbir devletin tâbiyetinde de bulunmayabilir.

Belirtmek gerekir ki ihdas edilen bu suçun oluşabilmesi için “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” Bölümünde düzenlenen suçların oluşmaması gerekir. Diğer bir ifadeyle, 5237 sayılı Kanunun 326 ilâ 339 uncu maddelerinde düzenlenen suçların oluşması halinde 339/A maddesinde tanımlanan bu suç oluşmayacaktır. Böylelikle bu Bölümde düzenlenen mevcut suçlarla herhangi bir içtima sorunu yaşanmayacaktır.

Diğer yandan, bu suçun oluştuğu durumlarda fail hakkında gerçek içtima hükümleri uyarınca hem yeni ihdas edilen bu suçtan hem de bu suçun oluşmasına neden olan ilgili suçtan dolayı cezaya hükmolunacağı kabul edilmektedir. Örneğin, bu madde kapsamındaki amaç ve saiklerle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun işlenmesi durumunda faile hem bu maddeden hem de 109 uncu maddeden ceza verilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, fiilin savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış olması halinde faile sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verileceği kabul edilmektedir. Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca savaş halinin ilanına Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) karar verebilmektedir. Fiilin savaş sırasında işlenip işlenmediğinin tespiti bakımından TBMM tarafından verilen karar dikkate alınacaktır.

“Devletin savaş etkinliği”, Devletin savaş bakımından bütün güç, kudret ve yetenekleri ile olanaklarını ifade etmektedir. Devletin savaş hazırlıklarının veya savaş etkinliğinin veya askerî hareketlerinin tehlikeyle karşı karşıya bırakılıp bırakılmadığı ise somut olayın özelliklerine göre yargı mercileri tarafından belirlenecektir.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla suçun, milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek cezanın bir kat artırılacağı hüküm altına alınmaktadır.

Suçtan dolayı kovuşturma yapılabilmesi için Adalet Bakanının izin vermesi gerekmektedir.

Madde 17- Maddeyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 226 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/163; K: 2024/57 sayılı kararıyla, suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle ek savunma hakkı tanınmasına ilişkin bildirimlerin sadece müdafie yapılmasını yeterli gören 226 ncı maddenin dördüncü fıkrasındaki düzenlemeyi iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Söz konusu iptal kararı, 5/4/2024 tarihli ve 32511 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararında, ek savunma hakkı yönünden sanığa bildirim yapılmaksızın müdafie vasıtasıyla savunma yapılmasının ve böylelikle sanığın mahkemenin vereceği kararı etkileme imkânının elinden alınmasının savunma hakkına ulaşma ve adil yargılanma hakkı bakımından ölçüsüz bir sınırlama getirdiğini belirtmiştir.

Maddeyle, 226 ncı maddenin dördüncü fıkrası yeniden düzenlenmektedir. Fıkranın birinci cümlesinde yapılan değişiklikle, ek savunmaya ilişkin bildirimlerin sanığa da yapılması sağlanmaktadır. Böylelikle, sanığın kendisiyle ilgili isnadı öğrenmesine imkân tanınmakta ve savunma hakkı güvence altına alınmaktadır.

Maddenin dördüncü fıkrasına eklenen cümleyle, sanığa yapılacak bildirim sanığın dava dosyasında varolan son adresine yapılması öngörülmektedir. Bu suretle, bildirim yapılamaması veya bildirime rağmen sanığın duruşmaya gelmemesi halinde müdafie yapılan bildirim yeterli kabul edilecek ve müdafinin sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanması nedeniyle de yargılamaya devam olunacaktır. Böylelikle, kendisine bizzat savunma hakkı tanınan sanığın adil yargılanma hakkının korunması sağlanmakta ve aynı zamanda yargılamanın sürüncemede bırakılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Madde 18- 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesine eklenen beşinci fıkraya ile Türk Ceza Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanlarının, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde (çocuk izlem merkezleri) Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınacağı, mağdur çocuğun beyan ve görüntülerinin kayda alınacağı ve kovuşturma evresinde ise ancak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlemin, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirileceği düzenlenmiştir.

63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 9 uncu maddesinin birinci fıkrasında, Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkralarının uygulanması bakımından cinsel suç mağdurlarının tekrarlanan mağduriyetini önlemek, adli ve tıbbî işlemlerin bu alanda eğitilmiş görevliler tarafından tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek amacıyla Adalet Bakanlığının talebi üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmet veren merkezlerin kurulacağı düzenlenmiştir. Ayrıca bu merkezlerin üniversiteler tarafından da kurulabileceği belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararıyla, 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 9 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Üniversiteler tarafından da bu merkezler kurulabilir.” hükmü iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 12/3/2024 tarihli ve 32487 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararında, üniversiteler tarafından cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmet veren merkezlerin kurulabilmesinin Anayasanın 130 uncu maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulardan olduğu, bu nedenle Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenen kuralın Anayasanın 104 üncü maddesinin onyedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı olduğu belirtilmiştir.

Maddeye eklenen fıkrayla, Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında belirtilen merkezlerin, devlet üniversiteleri tarafından da kurulabilmesine imkân tanınmaktadır.

Madde 19- Maddeyle, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 76 ncı maddesi değiştirilmektedir.

Anayasa Mahkemesi 22/9/2021 tarihli ve E: 2017/17; K: 2021/59 sayılı kararıyla, 5275 sayılı Kanunun 92 ncı maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesini iptal etmiştir. İptal edilen cümlede yer alan hükümlü ve tutukluların kurum dışına çıkmasına ilişkin Cumhuriyet başsavcılığına verilen

sınırlama yetkisi, kapsam bakımından belirsiz görülmüştür. Değişiklikle, kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların öğretimden yararlanma hakkı yeniden düzenlenmekte ve bu hakkın kapsamı genişletilmektedir.

Maddenin birinci fıkrasıyla, açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin tüm öğretim türlerinden; diğer ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ise kurum içinde verilebilen yaygın, dışarıdan ve açık öğretim programlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan iyi hâlli hükümlülerin, belirli şartların bulunması halinde kurum içinde açılan örgün öğretim programlarından yararlanabilmelerine imkân sağlanmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin katılacakları sınavların, kişi ve kurum güvenliği ile kurum disiplin ve düzeninin bozulmasını önleyici tedbirler alınmak suretiyle ceza infaz kurumu içinde yapılacağı düzenlenmektedir. Ayrıca fıkrayla, bu sınavların koşulları ile yapılma usulü de belirlenmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasıyla, kurum ve kuruluşlar ile üniversitelere, ceza infaz kurumu içinde yapılacak sınavlara ilişkin gerekli düzenlemeleri yapma ve tedbirleri alma yükümlüğü getirilmektedir.

Maddenin beşinci fıkrasıyla, açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin öğretimden yararlanma veya sınavlara katılma hakkının bazı hâller dışında engellenemeyeceği hüküm altına alınmaktadır.

Maddenin altıncı fıkrasıyla, maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esasların Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği kabul edilmektedir.

Madde 20- Anayasa Mahkemesinin 26/10/2023 tarihli ve E: 2023/71, K: 2023/182 sayılı kararıyla, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “beşte ikisinin” ibaresi iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 29/11/2023 tarihli ve 32384 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesinde, olağanüstü genel kurul toplantısı için öngörülen beşte ikilik, başka bir ifadeyle yüzde kırklık oranın meslek kuruluşlarında azınlıkta kalan kişilerin seslerini duyurabilmesini ve bu kuruluşların işleyişine etkin şekilde katılabilmesini aşırı derecede güçleştirdiği ve azınlıkta kalanlar arasında görüş ayrılığı olduğu durumlarda kuralın genel kurul üyelerinin karar ve yönetim organlarını denetleme imkânını işlevsiz hâle getirdiği belirtilmiştir.

Maddeyle, esnaf ve sanatkarların meslek kuruluşlarının genel kurul üyelerinin dörtte birinin başvurusu üzerine yönetim kurulu tarafından genel kurulun olağanüstü toplantıya çağrılacağına ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Madde 21- Anayasa Mahkemesi, 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcılarının kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmiştir.

Maddeyle, kadro ihtiyacı dikkate alınarak, Sayıştay Başkanlığı kadrolarının kanunla düzenlenmesi amacıyla 6085 sayılı Sayıştay Kanununa yeni bir madde eklenmektedir.

Madde 22- Yürürlük maddesidir.

Madde 23- Yürütme maddesidir.

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Adalet Komisyonu

30/10/2024

Esas No: 2/2616

Karar No: 4

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2616 esas numaralı, “Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” Komisyonumuzun 22/10/2024 ve 23/10/2024 tarihlerinde yaptığı 5’inci ve 6’ncı toplantılarında görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığımıza saygı ile arz olunur.

1. Giriş

İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan ESER ile 39 Milletvekili tarafından 18/10/2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 2/2616 esas numaralı “*Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” Başkanlıkça aynı tarihte tali komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonuna, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilmiştir.

Komisyonumuzun 22/10/2024 ve 23/10/2024 tarihlerinde yaptığı 5’inci ve 6’ncı toplantılarında 2/2616 esas numaralı Kanun Teklifi, Teklifin ilk imza sahipleri İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan ESER ile Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Yargıtay Başkanlığı, Danıştay Başkanlığı, Sayıştay Başkanlığı, Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı, Basın İlan Kurumu, Türkiye Noterler Birliği, Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu temsilcileri ile Türk-Alman Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Kemal Yıldız ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Alın Ünal’ın katılımıyla incelenip, görüşülmüştür.

2. Kanun Teklifi ile Öngörülen Düzenlemeler

Teklifin gerekçesi ve metni incelendiğinde, Teklif ile;

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların avukatlık stajı yapabilmeleriyle ilgili hükmün yeniden düzenlenmesi, daha önce Adalet Bakanlığına verilen bu konudaki usul ve esasların belirlenmesine ilişkin yönetmelik çıkarma yetkisinin Cumhurbaşkanlığına verilmesi,

- Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenlenmesi,

- Noterlik ücret tarifesinde her yıl Mart ayında yapılması öngörülen değişikliklerin her takvim yılı başından geçerli olmak üzere yapılmasının sağlanması,

- Noterliklerde alınacak ücret ve diğer masrafların banka ve kredi kartı gibi araçlarla ödenebilmesi imkânının getirilmesi,

- Noterlerin tahsil ettikleri vergi, resim ve harçlar ile değerli kâğıt bedellerine ilişkin beyanname verme usulünün sadeleştirilerek bir önceki aya ilişkin beyannamelerin her ayın ilk beş iş günü içinde hazırlanarak ilgili dairelere verilmesi,

- Araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince işlem katılım payı alınmasının sağlanması,

- El yazısıyla imzalanarak hazırlanan noterlik işlemlerinin, güvenli elektronik imzayla bilişim sistemine kaydedilebilmesine imkân tanınması,

- Anayasa Mahkemesi içtihatları doğrultusunda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenen Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay başkanlıkları kadroları ile hâkim ve savcılar kadrolarının kanunla düzenlenmesi,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda mahkemelerce verilen adın değiştirilmesine ilişkin kararlara dair ilanların nerede yapılacağı ve kapsamının ne olacağı açıkça belirlenmesi,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda boşanma davasının reddine dair kararın kesinleşmesinden itibaren ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma davası açabilmek için geçmesi gereken sürenin 3 yıldan 1 yıla indirilmesi,

- Bölge adliye mahkemelerinde en kıdemli Cumhuriyet savcısının Cumhuriyet başsavcivekili olarak görev yapması usulünün kaldırılarak, Cumhuriyet başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenmesi usulünün getirilmesi,

- Casusluk eylemleriyle daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, Yedinci Bölümünde düzenlenen “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” suçları arasına “Devletin güvenliği veya siyasi yararları aleyhine suç işleme” adı altında yeni bir suç ihdas edilerek Devletin güvenliği ile iç veya dış siyasi yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenlerin üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle tanınan ek savunma hakkına ilişkin bildirimlerin müdafie ek olarak sanığın kendisine de yapılması,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle düzenlenen çocuk izlem merkezlerinin devlet üniversiteleri tarafından da kurulabilmesine imkân tanıyan kuralın kanunla yeniden düzenlenmesi,

- Hükümlülerin örgün ve yaygın öğretimden faydalanma hakkının yeniden düzenlenerek bu hakkın kapsamının genişletilmesi,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının genel kurullarının, üyelerinin dörtte birinin başvurusu üzerine olağanüstü toplantıya çağrılabilmesi, öngörülmektedir.

3. Komisyonca Kanun Teklifi Üzerinde Yapılan Görüşmeler

Anayasaya Aykırılık Önergeleri

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmeden önce, Teklifin 1’inci, 2’nci, 3’üncü, 11’inci, 14’üncü, 15’inci, 16’ncı, 17’nci ve 19’uncu maddelerinin Anayasa’nın 2’nci, 4’üncü, 5’inci, 6’ncı, 7’nci, 13’üncü, 14’üncü, 15’inci, 19’uncu, 25’inci, 26’ncı, 27’nci, 28’inci, 33’üncü, 34’üncü, 36’ncı, 38’inci, 42’nci, 67’nci, 90’ıncı, 123’üncü, 138’inci ve 153’üncü maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle 3 adet Anayasa’ya aykırılık önergesi verilmiş ve İçtüzük’ün 38’inci maddesine istinaden öncelikle görüşülen önergeler Komisyonca reddedilerek görüşmelere devam edilmiştir.

Toplantının açılışında konuşan Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Cüneyt YÜKSEL tarafından özetle;

- 23 maddeden oluşan Kanun Teklifi ile 12 farklı kanunda değişiklik veya düzenleme yapılmakta olduğu,

- Teklifin; kamu hizmeti olan noterliğin etkinliğinin artırılması, hukuki güvenliğin sağlanması, temel hak ve özgürlüklerin daha etkin korunması, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının oluşturacağı hukuki boşluğun doldurulması ve uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin giderilmesi anlamında önemli düzenlemeleri içerdiği,

- Bu doğrultuda Teklifte; noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenlendiği,

- Noterliklerde alınacak ücret ve diğer masrafların banka ve kredi kartı gibi araçlarla ödenebilmesine imkân tanındığı,

- Noterlerin tahsil ettikleri vergi, resim ve harçlar ile değerli kâğıt bedellerine ilişkin beyanname verme usulünün sadeleştirildiği,

- Noterlik ücret tarifesinin her yıl Mart ayı yerine Ocak ayı başında yapılmasının sağlandığı,

- Araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince işlem katılım payı alınmasının temin edileceği,

- El yazısıyla imzalanarak hazırlanan noterlik işlemlerinin, güvenli elektronik imzayla bilişim sistemine kaydedilebileceği ve kullanılabilceği,

- Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların avukatlık stajı yapabilmeleriyle ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin iptal kararı uyarınca düzenleme yapıldığı,
- Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay ile hâkim ve savcılar kadrolarının Anayasa Mahkemesinin iptal kararları nazara alınarak kanunla düzenlendiği,
- Mahkeme kararıyla adın değiştirilmesi halinde yapılacak ilanın kapsamı ve yer alacak bilgilerin neler olduğunun düzenlendiği,
- Suçun niteliğinin değişmesi durumunda ek savunma hakkına ilişkin bildirimlerin sanığa da yapılmasının teminat altına alındığı,
- Devlet üniversiteleri tarafından da çocuk izlem merkezlerinin kurulabilmesine imkân tanındığı,
- Boşanma davasının reddine dair kararın kesinleşmesinden itibaren 3 yıl içinde ortak hayatın yeniden kurulamaması durumunda eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verileceğine ilişkin hükümde yer alan sürenin 1 yıla indirildiği,
- Bölge adliye mahkemelerinde Cumhuriyet başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenmesi usulünün benimsendiği,
- Casusluk eylemleriyle daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla Türk Ceza Kanununda yeni bir suç ihdas edildiği,
- Hükümlülerin örgün ve yaygın öğretim hakkının kapsamının genişletildiği,
- Esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarında genel kurul üyelerinin dörtte birinin başvurusu üzerine genel kurulun olağanüstü toplantıya çağrılabilmesi imkânının getirildiği, ifade edilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde yapılan müzakerelerde, ilk imza sahibi İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN tarafından özetle;

- 2019 yılında açıklanan Yargı Reformu Strateji Belgesi ve 2021 yılında açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında önemli reformların hayata geçirildiği,
- İlki 2019 yılında kanunlaşan yargı paketleriyle önemli düzenlemelere imza atıldığı ve son olarak Adalet Komisyonu tarafından bu kapsamda dokuzuncu yargı paketinin kabul edildiği,
- Görüşülmekte olan Kanun Teklifi ile de başta Anayasa Mahkemesinin iptal kararları doğrultusunda olmak üzere 12 farklı kanunda değişiklik veya düzenleme yapıldığı,
- Teklifte Anayasa Mahkemesinin iptal kararları doğrultusunda; mahkeme kararıyla adın değiştirilmesi hâlinde yapılacak ilanın kapsamı, ilanda yer alacak bilgiler ve ilanın şekline ilişkin düzenleme yapıldığı, boşanma davasının reddine dair kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl içinde ortak hayatın yeniden kurulamaması durumunda eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verileceğine ilişkin hükümde yer alan sürenin bir yıla indirildiği, suçun niteliğinin değişmesi durumunda ek savunma hakkına ilişkin bildirimlerin sanığa da yapılmasının sağlandığı, çocuk izleme merkezlerinin üniversiteler tarafından da kurulabilmesine imkân tanındığı, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro ve pozisyonlarında görev yapanların avukatlık stajı yapabilmeleriyle ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin iptal kararındaki gerekçeler dikkate alınarak düzenleme yapıldığı, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay ile hâkim ve savcılar kadroları Anayasa Mahkemesinin iptal kararları nazara alınarak ilgili teşkilat kanunları ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlendiği, esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarında genel kurul üyelerinin dörtte birinin başvurusu üzerine genel kurulun olağanüstü toplantıya çağırabilmesi imkânı getirildiği,
- Değişen ekonomik ve sosyal koşullar ile teknolojik ilerlemeler dikkate alınarak noterlik müessesesinin daha iyi işleyebilmesi ve vatandaşların noterliklerde daha kolay işlem yapabilmesi bakımından bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ve bu kapsamda Teklifte; noterlerin tatil gün ve

saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenlenmesi hükmünün getirildiği, noterlik ücret tarifesinin her yıl mart ayı yerine ocak ayı başında yapılmasının sağlandığı, noterliklerde yapılan işlemler için alınacak vergi, resim, harç, değerli kâğıt bedelleri ve noterlik ücretleri ile diğer işlem giderlerinin kredi kartı gibi diğer ödeme araçları vasıtasıyla da tahsil edilebilmesinin sağlandığı, noterlerin tahsil ettikleri vergi, resim ve harçlar ile değerli kâğıt bedellerine ilişkin beyannamelerini her ayın ilk beş gün içerisinde vermelerinin ve bu süre içerisinde ödemelerinin düzenlendiği, araç sicil ve tescil sistemlerinde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince işlem katılım payı alınmasının sağlandığı, el yazısıyla imzalanarak hazırlanan noterlik işlemlerinin güvenli elektronik imzayla bilişim sistemine kaydedilebilmesine ve kullanılabilmesine imkân sağlandığı,

- Teklifte ayrıca; casusluk eylemleriyle daha etkin mücadele edilebilmesi amacıyla Türk Ceza Kanunu'nda yeni bir suça yer verildiği, bölge adliye mahkemelerinin Cumhuriyet başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenmesinin sağlandığı, hükümlülerin örgün ve yaygın öğretim hakkının kapsamının genişletildiği, ifade edilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde yapılan müzakerelerde toplantıya katılan komisyon üyesi ve komisyon üyesi olmayan milletvekilleri ile diğer katılımcılar tarafından aleyhte olmak üzere özetle;

- Torba kanun uygulamasının; hukuk devleti ilkesinin hukuki belirlilik unsuruna aykırı olduğu, birbiri ile ilgisi olmayan düzenlemeleri içermesi sebebiyle Teklifin içeriğinin anlaşılmasını zorlaştırdığı, olumlu düzenlemeler de içermesine rağmen Teklifin tümünün oylamasında ret oyu kullanmak zorunda bıraktığı ve bu tür Tekliflerin ilgili komisyonların görüşü alındıktan sonra esas komisyonda incelenmesi gerektiği,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarına istinaden getirilen düzenlemelerin bazılarının Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçelerini istenilen şekilde karşılamadığı, bazı düzenlemelerin ise Anayasa Mahkemesinin hangi kararının hangi kısmına istinaden getirildiğinin açıkça belirtilmediği,

- Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların avukatlık stajı yapabilmeleriyle ilgili düzenlemenin; kazuistik bir yöntemle yazılmasının doğru olmadığı, daha önce çıkarılan hukuk mesleklerine giriş sınavı gibi hukuk mesleklerindeki kaliteyi artırmayı amaçlayan düzenlemelerin aksine kolaylaştırıcı bir düzenleme olduğu ve önceki düzenlemelerle çeliştiği, avukatlığın bir kamu görevi olduğu ve avukatlık stajının hafta içi günlerde ve mesai saatleri içinde yapılması nedeniyle başka bir meslekle birlikte yürütülmesinin hem stajın kesintisiz ve yerinde yapılmasına hem de kamu görevinin gereği gibi yerine getirilmesine engel olacağı, bazı hususların birim amirlerinin inisiyatifine bırakılması nedeniyle Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçelerinden olan hukuki belirlilik ilkesini karşılamadığı, Cumhurbaşkanlığına yönetmelik çıkarma yetkisi verilen kısmına Türkiye Barolar Birliğinin görüşünün alınma şartının eklenmesi gerektiği, stajyer avukatlar arasında bir ayrımcılığa neden olduğu ve bütün stajyer avukatların başta ekonomik sorunlar olmak üzere sorunlarına ilişkin kapsamlı bir düzenlemenin yapılması gerektiği,

- Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasları Türkiye Noterler Birliğinin görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenmesinin Adalet Bakanlığına bu konuda sınırsız bir yetki verilmesi anlamına geldiği ve anayasal açıdan yetki devrinin sınırlarını aşan bir düzenleme olduğu,

- Araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla Türkiye Noterler Birliğine ek gelir sağlanması amacıyla ücret karşılığında paylaşılmasının doğru olmadığı, katılım payından muaf olacak kişi ve kurumların yönetmelikle belirlenmesinin ise bir belirsizlik oluşturduğu ve bunların kanunda belirtilmesi gerektiği,

- Hâkim ve savcı kadrolarının kanunla düzenlenmesine ilişkin Teklifin 11'inci maddesinde söz konusu kadrolardan boş olanlarda unvan değişikliği yapma yetkisinin Cumhurbaşkanına verilmesinin yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkelerine aykırı olduğu, yürütmenin yargıya müdahalesi anlamına geldiği ve Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği,

- Mahkeme kararıyla adın değiştirilmesi halinde yapılacak ilanda yer alacak bazı bilgilerin paylaşılmasının kişisel verilerin korunması bakımından bir risk oluşturabileceği, ad değişikliğinin her durumda ilana tabi olmasının şiddet ve can güvenliği gibi durumlarda olumsuzluklara yol açabileceği,

- Boşanma davasının reddine dair kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl içinde ortak hayatın yeniden kurulamaması durumunda eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verileceğine ilişkin hükümden yer alan sürenin bir yıla indirilmesinin kusurlu tarafın genellikle erkek olduğu göz önüne alındığında erkeklere avantaj sağladığı ve kadınlar lehine bir fayda sağlamadığı, erkek bakımından boşanma sürecini hızlandırdığı ancak sonuçlanmamış tazminat ve nafaka süreçlerinin de uzamasına neden olarak ekonomik ve sosyal anlamda kadınların dezavantajlı durumunu derinleştireceği,

- Bölge adliye mahkemelerinde Cumhuriyet başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından atanmasının yargı bağımsızlığı ve liyakat ilkeleriyle çelişeceği, HSK üyelerinin önemli bir kısmının Cumhurbaşkanı tarafından atanması dolayısıyla bu durumun yargının siyasallaşmasına yol açacağı ve yargıya olan güveni azaltacağı, düzenlemeye gerekçe olarak kıdemli savcılarının yaşlarının ve emekliliklerinin gösterilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığı ve kıdem esasının korunarak başsavcivekillerinin sayısının artırılabilceği,

- Türk Ceza Kanunu'na bir madde eklemek suretiyle "Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme" adı altında yeni bir suç ihdas eden Teklifin 16'ncı maddesinin muğlak ve geniş ifadelerle suçun unsurlarını net bir biçimde tanımlamadığı için hukuki belirlilik ile suçta ve cezada kanunilik ilkelerini ihlal ettiği, bu durumun vatandaşların hangi fiillerin suç olduğunu öngörememelerine yol açacağı, yargı makamlarına geniş bir takdir yetkisi verilerek keyfi ve siyasi saiklerle hareket edilebilecek bir alan oluşturulduğu, kovuşturmanın Adalet Bakanı'nın iznine bağlanmasının yargı bağımsızlığını tehlikeye düşürdüğü ve yürütmenin yargıya müdahalesine imkân tanıdığı, düzenlemenin gazeteciler, sivil toplum kuruluşları ve muhalifler üzerinde baskı oluşturarak ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlama riski taşıdığı, mevcut düzenlemelerin hâlihazırda casusluk ve benzeri suçları kapsadığı ve bu yeni ve belirsiz suça neden ihtiyaç duyulduğunun anlaşılmadığı, aynı fiil için birden fazla ceza verilmesinin öngörüldüğü, öngörülen cezaların aynı bölümde düzenlenen diğer suçlara göre daha hafif ve orantısız olduğu,

- Hükümlülerin örgün ve yaygın öğretimden faydalanmalarına ilişkin esasları düzenleyen Teklifin 19'uncu maddesinde yer verilen iyi halli olma şartı ve eğitim hakkının kurumun kapasite ve imkânlarına bağlanmasının hükümlülerin Anayasa'nın 42'nci maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkına ölçsüz ve keyfi müdahale riski oluşturduğu,

ifade edilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde yapılan müzakerelerde toplantıya katılan komisyon üyesi ve komisyon üyesi olmayan milletvekilleri ile diğer katılımcılar tarafından lehte olmak üzere özetle;

- Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların avukatlık stajı yapabilmeleriyle ilgili düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçeleri dikkate alınarak yeniden düzenlendiğini ve keyfiliği ortadan kaldıracak şekilde hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine uygun olarak kaleme alındığı, avukatlık stajı yapma imkânlarını genişleterek hukuk fakültesi mezunlarının mesleğe erişimini kolaylaştırdığı,

- Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin düzenlemenin Türkiye Noterler Birliğinin taleplerinin karşılanması amacıyla getirilen bir düzenleme olduğu, düzenleme ile son dört yıldır fiilen uygulanan nöbetçi noterlik sistemi için yasal bir altyapının oluşturulduğu, noterlik hizmetlerinin çeşitlenmesi ve özellikle araç satışlarının hafta sonları yoğunlaşması nedeniyle noterlerin hafta sonu çalışmalarının zorunlu hale geldiği, düzenlemenin hafta sonu ortaya çıkabilecek suistimallerin ve kötü niyetli işlemlerin önlenmesi amacını taşıdığı ve noterlerin herhangi bir işlem sınırlaması olmaksızın tüm işlemleri yapabilmesine imkân tanıdığı, nöbetçi noterlerin hangi gün ve saatte görev yapacağı gibi detayların yönetmelikle belirleneceği,

- Noterlerin tahsil ettikleri vergi, resim ve harçlar ile değerli kâğıt bedellerine ilişkin verdikleri beyannamelerin sayısının ayda ikiden bire düşürülmesiyle kırtasiye ve iş yükünün azaltıldığı, düzenlemenin noterlerin iş süreçlerini kolaylaştırarak verimliliklerini artırdığı, beyanname verme zamanının bir sonraki ayın ilk beş günü olarak belirlenmesiyle kredi kartı işlemlerinden kaynaklanan tahsilat ve ödeme zamanlaması uyumsuzluklarının giderildiği, harç ve diğer gelirlerin zamanında tahsil edilmesini sağlayarak Devletin mali çıkarlarının korunduğu,

- Araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla Karayolları Trafik Kanunu'nun ek 18'inci maddesindeki kişisel veri koruma hükümlerine uygun olarak yapılacağından kişisel verilerin güvenliğinin ve gizliliğinin sağlanacağı, kişi ve kuruluşların Türkiye Noterler Birliğinin bilişim sistemine protokol imzalayarak erişim sağlayabileceği ve bu protokollerin Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının onayına tabi olduğu, sorgulama sırasında alınan cüzi ücretin oluşan maliyetleri karşılamada kullanılacağı ve aşırı sorgulamanın önüne geçeceği, detayların Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenmesinin bilişim çağında öngörülemeyen ihtiyaçlara ve değişen teknolojik şartlara uyum sağlamak amacı taşıdığı,

- Hâkim ve savcı kadrolarından boş olanlar arasında unvan değişikliği yapma yetkisinin Cumhurbaşkanına verilmesinin her seferinde kanun değişikliği yapılması ihtiyacını ortadan kaldırarak söz konusu kadroların ihtiyaca göre dönüştürülmesine imkân tanıdığı, düzenlemenin görevdeki hâkim ve savcılarının kadrolarının değiştirilmesi anlamına gelmediği ve sadece boş kadroların diğer unvanlara dönüştürülmesi yetkisini içerdiği, boş kadroların ihtiyaç duyulan unvanlara dönüştürülmesi yetkisinin daha önceki birçok düzenlemede de Cumhurbaşkanına verildiği,

- Adın değiştirilmesine ilişkin mahkeme kararının ilanına ilişkin hükmün Anayasa Mahkemesinin iptal kararı çerçevesinde düzenlendiği, istisnai hallerin Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Tanık Koruma Kanunu gibi özel kanunlarda düzenlenmesinden dolayı maddeye ayrıca bir istisna hükmü eklenmesine gerek olmadığı,

- Bölge adliye mahkemelerinde kıdem sırasına göre belirlenen ve kısa süre sonra emekli olabilecek Cumhuriyet başsavcivekilinin yerine HSK tarafından daha uzun süreyle görev yapabilecek başsavcivekillerinin atanmasının bu mahkemelerdeki hafızanın ve uygulama birliğinin korunmasına yardımcı olacağı, özellikle dosya yoğunluğunun yüksek olduğu büyük illerde yargı sürecinin verimli ve istikrarlı işlenmesini destekleyeceği, diğer hâkim ve savcılarını atama yetkisinin de HSK'de olmasından dolayı bu yöntemin olağan bir uygulama olacağı,

- Modern casusluk faaliyetlerinin değişen doğası ve artan uluslararası terörizm tehdidi nedeniyle mevcut yasaların yetersiz kaldığı ve güncellenmesi gerektiği, bu kapsamda Türk Ceza Kanunu'na yeni bir casusluk suçunun eklenmesi ihtiyacının ortaya çıktığı, diğer ülkelerin benzer yasal düzenlemeler yaparak bu tür eylemleri cezalandırdığı, önerilen düzenlemeyle bu tür faaliyetlerin ülkemizde de önlenmesi ve caydırıcılığın artırılması amacıyla mevcut yasal boşlukların doldurulmasının amaçlandığı, sadece başka bir suçun işlenmesi ve bu suçun yabancı bir devlet veya organizasyonun talimatı veya stratejik çıkarları doğrultusunda işlenmesi durumunda söz konusu suçun oluşacağı, suçun kovuşturulmasının Adalet Bakanı'nın iznine bağlanmasının vatandaşlar için bir güvence niteliği taşıdığı,

- Devlet üniversiteleri tarafından çocuk izlem merkezleri kurularak cinsel suç mağdurlarına hizmet verme imkânı tanınmasının yerinde bir karar olduğu,

- Teklifin 19'uncu maddesi ile hükümlülerin eğitim haklarının önemli ölçüde genişletildiği ve kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin de örgün eğitim programlarından yararlanabilmelerine imkân tanındığı, düzenlemenin Anayasa'nın 42'nci maddesiyle uyumlu olduğu, iyi hal kavramının ceza infaz sisteminin temel unsurlarından birisi olduğu ve özellikle cezaevi içinde açılan örgün eğitim programlarına katılım ve atölye çalışmalarında bulunma gibi ayrıcalıklar için gerekli olduğu, iyi hal şartının açık öğretim ve üniversite gibi cezaevi dışındaki eğitim olanaklarından faydalanmak için bir ön koşul olmadığı, iyi hal değerlendirmesinin Cumhuriyet savcısı başkanlığındaki bir kurul tarafından yapıldığı ve sürecin daha adil olmasının sağlandığı, ifade edilmiştir.

4. Komisyonun Maddeler Hakkındaki Kararı

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin ardından maddelerin görüşülmesine geçilmesi kabul edilmiştir.

Kanun Teklifi, aşağıda yer verilen değişiklikler yapılmak suretiyle Komisyonumuz tarafından kabul edilmiştir.

Madde 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Teklifin çerçeve 1 ilâ 8'inci maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Madde 9

Teklifin çerçeve 9'uncu maddesi; Komisyon tarafından verilen redaksiyon yetkisi kapsamında, çerçeve 9'uncu maddeye bağlı Kadro Cetvelinin bu çerçeve madde ile 2575 sayılı Kanuna eklenmesi öngörülen ek 3'üncü maddeye değil de doğrudan Kanuna eklenmesi amacıyla, maddenin çerçeve hükmüne "aşağıdaki ek madde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cetvel" ibaresinin, işlenecek hükmüne "iç denetçi kadroları" ibaresinden sonra gelmek üzere "bu Kanuna" ibaresinin eklenmesi, işlenecek hüküm ile Kadro Cetvelinin ayrı tırnak işaretleri içinde gösterilerek birbirlerinden ayrılması suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 10

Teklifin çerçeve 10'uncu maddesi; Komisyon tarafından verilen redaksiyon yetkisi kapsamında, çerçeve 10'uncu maddeye bağlı Kadro Cetvelinin bu çerçeve madde ile 2797 sayılı Kanuna eklenmesi öngörülen ek 3'üncü maddeye değil de doğrudan Kanuna eklenmesi amacıyla, maddenin çerçeve hükmüne "aşağıdaki ek madde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cetvel" ibaresinin, işlenecek hükmüne "iç denetçi kadroları" ibaresinden sonra gelmek üzere "bu Kanuna" ibaresinin eklenmesi, işlenecek hüküm ile Kadro Cetvelinin ayrı tırnak işaretleri içinde gösterilerek birbirlerinden ayrılması suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 11

Teklifin çerçeve 11'inci maddesi; Komisyon tarafından verilen redaksiyon yetkisi kapsamında, çerçeve 11'inci maddeye bağlı Kadro Cetvelinin bu çerçeve madde ile 2802 sayılı Kanuna eklenmesi öngörülen ek 3'üncü maddeye değil de doğrudan Kanuna eklenmesi amacıyla, maddenin çerçeve hükmüne "aşağıdaki ek madde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Cetvel" ibaresinin, işlenecek hükmüne "ait kadrolar" ibaresinden sonra gelmek üzere "bu Kanuna" ibaresinin eklenmesi, işlenecek hüküm ile Kadro Cetvelinin ayrı tırnak işaretleri içinde gösterilerek birbirlerinden ayrılması suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Teklifin çerçeve 12 ilâ 20'nci maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Madde 21

Teklifin çerçeve 21'inci maddesi; Komisyon tarafından verilen redaksiyon yetkisi kapsamında, çerçeve 21'inci maddeye bağlı Kadro Cetvelinin bu çerçeve madde ile 6085 sayılı Kanuna eklenmesi öngörülen ek 1'inci maddeye değil de doğrudan Kanuna eklenmesi amacıyla, maddenin çerçeve hükmüne “aşağıdaki ek madde” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cetvel” ibaresinin, işlenecek hükmüne “iç denetçilerine ait kadroları” ibaresinden sonra gelmek üzere “bu Kanuna” ibaresinin eklenmesi, işlenecek hüküm ile Kadro Cetvelinin ayrı tırnak işaretleri içinde gösterilerek birbirlerinden ayrılması suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 22, 23

Teklifin 22 ve 23'üncü maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Kanun Teklifinin tümü oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Komisyon tarafından verilen yetki doğrultusunda, Teklifin tamamı tereddütleri gidermek, anlamı netleştirmek amacıyla terim ve ibareler, imla kuralları, kanun dili ve tekniği bakımından gözden geçirilmiş ve metinde redaksiyon mahiyetinde ekleme ve değişiklikler yapılmıştır.

5. Genel Kurulda Temsil

İçtüzüğün 45'inci maddesi uyarınca, Teklifin Genel Kuruldaki görüşmelerinde Komisyonumuzu temsil etmek üzere; Aydın Milletvekili Ömer ÖZMEN, İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN, İstanbul Milletvekili Şengül KARSLI, Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan ESER, Kastamonu Milletvekili Halil ULUAY, Tokat Milletvekili Mustafa ARSLAN, Uşak Milletvekili Fahrettin TUĞRUL ve Zonguldak Milletvekili Saffet BOZKURT özel sözcüler olarak seçilmişlerdir.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Cüneyt Yüksel</i>	<i>Orhan Kırçalı</i>	<i>Emine Yavuz Gözgeç</i>
İstanbul	Samsun	Bursa
Kâtip	Üye	Üye
<i>Oğuzhan Kaya</i>	<i>Hakan Şeref Olgun</i>	<i>Serap Yazıcı Özbudun</i>
Çorum	Afyonkarahisar	Antalya
	(Son oylamada bulunamadı, muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Süleyman Bülbül</i>	<i>Ömer Özmen</i>	<i>Onur Düşünmez</i>
Aydın	Aydın	Hakkâri
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Bu raporun özel sözcüsüdür)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Nurettin Alan</i>	<i>Şengül Karlı</i>	<i>Turan Taşkın Özer</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
(Bu raporun özel sözcüsüdür)	(Bu raporun özel sözcüsüdür)	(Son toplantıya katılmadı, muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Selman Oğuzhan Eser
Karaman
(Bu raporun özel sözcüsüdür)

Üye
Halil Uluay
Kastamonu
(Bu raporun özel sözcüsüdür)

Üye
Cumhur Uzun
Muğla
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Fahrettin Tuğrul
Uşak
(Bu raporun özel sözcüsüdür)

Üye
İsmail Atakan Ünver
Karaman
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Halil Öztürk
Kırıkkale

Üye
Mustafa Arslan
Tokat
(Bu raporun özel sözcüsüdür)

Üye
Zülküf Uçar
Van
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
İnan Akgün Alp
Kars
(Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Gizem Özcan
Muğla
(Son toplantıya katılmadı,
muhalefet şerhimiz vardır)

Üye
Yücel Bulut
Tokat

Üye
Saffet Bozkurt
Zonguldak
(Bu raporun özel sözcüsüdür)

MUHALEFET ŞERHİ

TBMM Adalet Komisyonunda 23 Ekim 2024 tarihinde kabul edilen (2/2616) esas numaralı “**Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi**”ne ilişkin ve teklifin birtakım maddelerine karşı olmamızın nedenleri ve muhalefet serhimizin gerekçeleri aşağıda belirtilmiştir.

TEKLİFİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

“Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” 23 maddeden oluşmakta ve toplam 12 farklı kanunda değişiklik öngörmektedir. “Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” ile AKP grubunun imzasıyla Adalet Komisyonuna havale edilen teklif metni ana hatlarıyla;

- 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu
- 1512 Sayılı Noterlik Kanunu
- 2575 Sayılı Danıştay Kanunu
- 2797 Yargıtay Kanunu
- 2802 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu
- 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
- 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
- 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
- 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
- 6085 sayılı Sayıştay Kanunu olmak üzere 12 farklı kanunda değişiklik getirmektedir.

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile öngörülen düzenlemeler, Anayasaya aykırı bir şekilde, nitelikli yasama faaliyeti dışında torba yasa usulüyle hazırlanmış, katılımcılık ilkesi yok sayılmak suretiyle komisyon görüşmeleri tamamlanmıştır. Demokrasi ve Hukuk devleti olmanın gerekleri, tek adam rejiminin sağladığı sayıca çoğunluk tarafından görmezden gelinmiştir.

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, adı okunduğunda çoğunlukla noterlik mesleğine ilişkin düzenlemeler içeriyormuşçasına bir illüzyon yaratmaya çalışsa da yürürlük ve yürütme maddeleri dahil 23 madde ile 12 farklı kanunda değişiklik içermekte olup düzenlemelerin yarısından fazlası noterlik kanununu uzaktan yakından ilgilendirmeyen hususlardan oluşmaktadır. Noterlik kanununda yapılan değişikliklerin yanı sıra Avukatlık stajından Cumhuriyet Başsavcivekillerinin göreve gelmesine, ek savunma hakkının kullanılmasından etki ajanlığı/casusluk düzenlemesine, kadro ihdaslarından isim değiştirme davasının ilanına ilişkin hususlara kadar birçok değişiklik öngörülmektedir.

Torba kanunun, yasa yapma tekniği bakımından oldukça sakıncalı olduğu, kanunun bütünlüğünü ve sistematikliğini bozarak uygulamada ciddi karışıklıklara sebebiyet verdiği defalarca ifade edilmesine rağmen söz konusu teklif yine bu usulde hazırlanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, etkinliğini yürütölen bu sistemle birlikte her geçen gün kaybetmektedir. 100 yıldır devam eden yasa yapma tecmülleri dahi AKP iktidarı eliyle harap edilmiştir.

Torba kanunların diğer sakıncası ise, genel olarak “duruma ve şahsa özel kanun yapma” imkânı tanınmasıdır. Bu yöntem tam da AKP iktidarının istediği, devleti kişiye endekli yönetim anlayışının önünü açmaktadır. İktidara yakın “hatırlı ve ayrıcalıklı” bir zümrenin yasa değişikliği talepleri genel anlamda bu torba yasalar vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

Diğer yandan, yasamanın verimliliği sadece hıza dayalı olarak kanunlaşma sürecinin kısaltılması olarak algılanmamalıdır. Yasamanın verimliliği aynı zamanda kanunların doğurduğu sonuçlar ve topluma olan etkisi bakımından incelenmelidir. O nedenle yasama sürecinin hızlandırılması, parlamentonun müzakereci anlayışının aşındırılması yasamanın verimliliğini azaltmaktadır çünkü torba kanun gibi uygulamalar kanun tekliflerinin yasamanın mutfağı olan ilgili ihtisas komisyonlarında tartışılmasını engellemektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin yürürlükte olduğu 27. Dönem’de TBMM verilerine göre, toplamda 310 teklif verilmiş ve bu 310 tekliften 3774 madde kanunlaşmıştır. Bu 310 kanun teklifinden 170’i uluslararası antlaşmalar, bir tanesi 2018’de içtüzükte yapılan değişiklik, 10 teklif de bütçe kanunudur. Bu tekliflerden geriye 129 kanun kalmaktadır. Bu 129 kanunun 86’sı torba kanun teklifidir. Buna göre kanunlaşan teklif maddelerinin yaklaşık %70’i torba kanundan oluşmaktadır. Hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil eden bu husus Anayasaya açıkça aykırıdır.

Kanun yapım süreci usulüne uygun bir yol izlenerek gerçekleştirilmemiş, yasamanın denetim enströmanları kısıtlanmıştır. Torba kanun usulüyle hazırlanan ve kabul edilen yasalar, Anayasaya aykırıdır.

Adalet Komisyonu Başkanlığına sunduğumuz önerge ile Kanunlar Kararlar Başkanlığı tarafından ön norm denetiminin yapılp yapılmadığı, yapılmış ise buna ilişkin görüş yazısının sunulması ve etki analizi yapılp yapılmadığı, şayet yapılmış ise bir nüshasının tarafımıza verilmesi önerge ilc talep edilmişse de komisyon tarafından bu çabalarımız karşılıksız bırakılmıştır. Düzenleyici etki analizi, veriye dayalı kanıtların toplanması ve analiz edilmesini içeren ve nihai karara katkı veren bir ön değerlendirme aracı olup saydam, objektif, tarafsız, katılımcı ve kapsayıcı bir anlayışla yapılmak zorundadır. Ancak tüm taleplerimize rağmen düzenleyici etki analizine ilişkin veriler, tarafımızla paylaşılmamış olup komisyon sürecindeki istişarelerde birçok husus varsayımsal veriler üzerinden değerlendirilmiştir. Taraflarla analiz edilmediği ortada olan bu teklif, açıklanan gerekçelerle de kabul edilmez niteliktedir. Kanun yapım tekniği aşamasında, bir kanunun toplumun her kesimine etki etmesi amaçlanan düzenlemelerinin, tam ve nitelikli şekilde tetkik edilebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında yeterince tartışılması ve uzlaşıyla görüşölmesinin esas alınması gerekmektedir.

Bu süreçte 12 farklı kanunda tek seferde yapılan değişiklik için ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarının, meslek örgütlerinin, sendikaların bilgi ve görüşleri alınmamıştır.

Muhalefet şerhimizin ilerleyen kısımlarında başta Anayasaya aykırılık olmak üzere değiştirilmesini teklif ettiğimiz maddeler ayrıntılı şekilde incelenecektir.

Düzenlenmek istenen söz konusu teklif; Anayasa'nın 2, 6, 7, 10, 11, 13, 25, 36, 37, 88, 106, 123, 138, 139, 140 ve 153'üncü maddelerine açıkça ve doğrudan aykındır.

TBMM İçtüzüğü'nün 38'inci maddesi gereğince işbu torba teklifin Anayasaya aykırı olduğuna ilişkin komisyona yapmış olduğumuz itiraz AKP ve MHP çoğunluk oyları ile reddedilmiştir. Ayrıca, İçtüzük 34'üncü madde gereğince tali komisyona sevk taleplerimiz reddedilmiştir.

Teklifin yasama organı olan meclis tarafından yani milletvekilleri tarafından hazırlanmamış olması da düzenlemenin meşruiyetini ortadan kaldırmaktadır. Bilindiği üzere, 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile yürütme organının yasa tasarısı hazırlama yetkisi kalkmıştır. Şu anki durum Anayasayı dolanmak demektir. Çünkü her ne kadar imzacılar milletvekilleri olsa da hazırlığın ve çalışmanın milletvekilleri tarafından yapılmadığı açıkça ortada olup iktidar tarafından bu durumun üstü örtülmeye dahi çalışılmamaktadır. AKP'nin alışkanlık haline getirip uygulamaktan tereddüt dahi duymadığı bu sistem, Anayasanın 7 ve 88'inci maddelerine apaçık bir biçimde aykındır.

Teklifin geneli hakkında eleştirileri sunmadan önce teklifin içermediği noktalara da değinmek gerektiği düşünülerek birtakım değerlendirmeler yapılması gerekmektedir. Adalet Komisyonu'na gelen bir teklifi görüşürken, teklifin içeriği kadar, toplumun beklentileri içinde teklifin nereye oturduğu da önemlidir. Bir teklifin, sadece söyledikleri değil, söylemedikleri de üzerinde durulması gereken hususlardır. İktidarın hangi konulara düzenleme getirmediği, neyi görmek istemediği, topluma neyi sunmadığı da aynı derecede önemlidir.

Son zamanlarda ülkemiz derinleşen bir şiddet döngüsüyle sarsılmaktadır. Kadına ve çocuklara yönelik şiddet, istismar, tecavüz, kâr amacıyla yeni doğan bebeklerin katledilmesi, hayvanlara yapılan cziyet ve katliamlar bu döngünün parçalarıdır. Bu şiddet sarmalı genişleyerek hepimizin hayatını tehdit eden bir noktaya ulaşmıştır.

Bir hukuk devletini, diğer yönetim biçimlerinden ayıran en önemli özellik; hukuki güvenlik, toplumsal yaşamı tehdit eden durumlara karşı kim olursa olsun gerekli tedbirleri almak ve hukuki cezaları uygulamaktır. Ancak eğer bir fail siyasi bağlantıları olduğu için korunuyorsa, bir yeni doğan katili siyasi bağlantıları nedeniyle adaletten kaçabileceğini düşünüyorsa, bir çocuğu öldüren aile bireyleri "makbul aile" olarak kabul edildiği için "bana bir şey olmaz" düşüncesiyle pervasızca hareket ediyorsa, o ülkede bir hukuk devleti yoktur.

Hukuk devletinin en temel şartlarından biri, suçu işleyenin kim olduğuna bakılmaksızın adaletin sağlanmasıdır. Aksi durumda yürürlükte olan sistem, hukuk devleti değil cezasızlık rejimidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "cezasızlık algısı kalkacak" şeklindeki itirafı da bu gerçeği teyit etmektedir.

AKP, Türkiye Büyük Millet Meclisinde elinde bulundurduğu sayıca çoğunluğun kendisine sağladığı imkân ile 6 kez infaz düzenlemesi adı altında örtülü/kişiyeye özel af yarası çıkartmıştır. Bugün iktidarın tüm paydaşlarıyla ve her mecrada dile getirdiği "Cezasızlık Algısı"nın asıl mimarı yine kendisidir. Suça meyilli yahut sabıka dosyası kabarık kişiler, mahkemece kendileri aleyhine ceza tayin edilmiş olsa dahi bu cezanın çok küçük bir kısmını hapisanelerde geçireceklerini ya da hiç cezaevine uğramadan hayatlarına devam edebileceklerini bilmenin cesaretiyle yeni suçlar işlemeye yönelmektedir.

Cezasızlık algısının bir diğer boyutu ise, ülkemizde uzun yıllardır yaşanan toplu sivil katliamlar neticesinde kaybettiğimiz binlerce insana yönelik saldırıların "İnsanlığa karşı suç" olarak nitelendirilmemesi, bu yolla birçok sivil katliamın kasıtlı olarak zamanaşımına uğratılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Cezasızlık algısının yerleşmesine imkân tanıyan bir diğer husus ise siyasi organizasyon ile gerçekleştirilen faili meçhul cinayetlerde ve kitle katliamlarında bu saldırılara yardım eden kamu görevlilerinin korunması ve bu suçlara ilişkin olarak soruşturma izni verilmemesidir.

Tarihimizde yaşanan: Madımak Katliamı, 1977 1 Mayıs Katliamı gibi davalarda mahkemelerin etkin kovuşturma yürütmemesi, faillerin siyasiler tarafından korunması, delillerin karartılması neticesinde birçok dava zamanaşımına uğramıştır. Aynı şekilde Uğur Mumcu, Çetin Emeç, Bahriye Üçok gibi Türkiye'nin aydın birikimi gerici yapılanmalar tarafından katledilmiş ve bu faili meçhul cinayetler hiçbir zaman aydınlatılmamıştır. 2015 yılında 10 Ekim günü gerçekleştirilen 103 kişinin katledildiği Ankara Gar Katliamı davası mahkemece "insanlığa karşı suç" olarak nitelendirilmemiştir. Yine Madımak Katliamında yitirdiğimiz 33 aydının katli, "insanlığa karşı suç" olarak nitelendirilmediğinden failler hiçbir zaman cezalandırılmamış davalar, zamanaşımından düşürülmüştür.

Ankara Güvenpark Katliamı, Gar Katliamı, Suruç Katliamı gibi hafızamızda derin bir acı olarak yer edinen davalarda kamu görevlilerinin failer ile iş birliği içerisinde olduğu yönünde iddialar ve somut deliller varken hiçbir kamu görevlisi yargılanmamıştır. Siyasi cinayetlerin perde arkasında büyük bir organizasyonun olduğu ve bu silsilede birçok kamu görevlisinin zincire dahil olduğu yönünde iddialar ve kanıtlara rağmen bu noktada iktidar tarafından benimsenen cezasızlık politikasının toplumsal anlamda da büyük hasarlara sebebiyet verdiği gözetilmelidir.

Bu çerçevede, toplumun gündemi artan kadına ve çocuğa yönelik istismar, şiddet olayları ve iktidarın cezazsızlık politikasyken bu konuların bir kenara itilmesi suretiyle söz konusu teklifin dayatılması, toplumun önceliğinin iktidarın önceliği olmadığını da açıkça ortaya koymaktadır. Bu konjonktürde artık bir devlet krizi haline gelen şiddet sorunu yokmuşçasına, halkın tek çözüm umudu olan parlamentoya alıclacele sunulan bu kanun teklifinin, toplumun hiçbir yarasına deva olmayacağı ortadadır.

Uluslararası Organize Suç İnisiatifi'nin 2023 Küresel Organize Suç Endeksi Raporu'na göre Türkiye, Avrupa'da organize suç endeksinin en yüksek olduğu ülkedir. 2015 yılından bu yana, uyuşturucu suçlarında %73, yağma %57, çocuğun cinsel istismarı %49, kasten öldürme %42, cinsel saldırı %24, kasten yaralama %20, hırsızlık %20 oranında artış olmuştur. Bu noktada basit ve tarihsel olarak etkili olan bir ilkenin yeniden yürürlüğe konması: cezazsızlığın ortadan kaldırılması önemli bir adım olacaktır.

Cezazsızlık algısı, yalnızca ceza infaz kurumunda geçirilen sürelerle ilişkin değil şikayetlerin etkin bir biçimde soruşturulmaması neticesinde de ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse Türk Ceza Kanunu'nun 103. Maddesiyle düzenlenen çocuğa yönelik cinsel istismar suçu için Cumhuriyet başsavcılıklarında soruşturma evresinde 2023 yılında karara bağlanan dosyaların yüzde 34'ünde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Aynı suç için 2013'te verilen kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararların oranı yüzde 21 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2023'te mahkemece karara bağlanan çocukların cinsel istismarı davalarında 7 bin 88 sanık için mahkûmiyet kararı verilirken 2013'te 13 bin 925 sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar vakaları yaygınlaşmaya devam ederken kovuşturma sayısı azalmakta, mahkeme aşamasında mahkûmiyet kararı verilen sanık sayısı hızla düşmektedir. Bir diğer deyişle, çocuğa yönelik cinsel istismar suçu artarken, cezazsızlık oranı da ciddi biçimde artmış durumdadır. Faillerin cezalandırılmadığı bir sistem ise her gün daha fazla vaka ve mağdur üretmeye mahkumdur.

Benzer şekilde, kolluk kuvvetlerine ulaşan ihbarların ekseriyetle işleme alınmadığı, aile içi meseleler olarak adlandırıldığı veya mağdurun yaşadığı haksızlığın tazminine çare olmayacağı yönünde telkinlerde bulunulduğu, şikâyet gerçekleştiği takdirde failin mağdura ait bilgilere (adres, telefon vb.) ulaşacağı ifade edildiği ve daha büyük bir mağduriyetin doğması ihtimali hatırlatıldığı için sisteme hiçbir zaman dahil olmaksızın elimine edilen suçlar da mevcuttur.

Cezazsızlığın kurumsallaşmış hali ise en vahimidir. Bu kurumsal cezazsızlık, bireyin haklarını tam anlamıyla koruyan bir yargı sisteminin olmamasından kaynaklanmaktadır. Her yıl yüzlerce kadının katledildiği ülkemizde mevcut yasaların kadın haklarını korumadaki eksiklikleri, uygulamada yasal hakların güvence altına alınmaması, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında

uluslararası hukuk standartlarına uyulmaması, etkili soruşturma yapılmaması, delillerin toplanmaması, mağdurun haklarının merkeze alınmaması, yargılamaların uzun sürmesi, şiddet faillerinin tutuksuz yargılanması, kolluk kuvvetlerinin bazı durumlarda pasif kalması, kadınlara yönelik koruyucu tedbirlerin verilmemesi veya yetersiz verilmesi, tedbir kararlarının ihlal edilmesine rağmen zorlama hapsi uygulanmaması, mağduru yalnızlaştırmak için gizlilik kararlarının alınması, kadın hakları örgütlerinin müdahil taleplerinin reddedilmesi, şiddet faillerine sembolik cezalar verilmesi, cezaların uygulanmaması ya da seçenek yaptırımlara dönüştürülmesi, hapis cezalarının cüzi bir kısmının infaz edilmesi ve iyi hal ve haksız tahrik indirimleri gibi uygulamalar bu cezasızlık rejiminin somut örnekleridir.

AKP iktidarı 22 yılda, Türkiye’de hukuk devleti olma ilkesinden ciddi anlamda sapmalar yaşanmasına yol açmıştır. Yargı sisteminin bağımsızlığının ve tarafsızlığının tahrip edilmesi ile birlikte gelişen süreç bugün yaşanan şiddet eğiliminin, suça meyilliliğin, çeteleşmenin ve ahlaki çürümüşlüğün asıl sebebidir.

Yargının bugününü tartışırken bunun geçmişte yaşanan gelişmeler ve atılan adımlardan bağımsız düşünülmesi kaçınılmazdır. Yargının AKP eliyle siyasallaşması ile oluşan talimatlı yargı eliyle yok edilen hukukun yarattığı tahribat, her alanda hissedilmektedir. İktidarın hoş göreceği kararı veren mahkeme heyetleri veya hakimler belirlenmekte, siyasi davalarda bu hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmaktadır. AKP, siyasi istikbalini garanti almak adına ortaya attığı Anayasa tartışmaları neticesinde Türkiye’yi fiili bir “Anayasasızlık” dönemine sürüklemiştir. Bu anayasasız dönemin getirdiği gelişmeler sonucunda temel hak ve özgürlükler gasp edilmiş, muhalifler cezaevlerine gönderilmiş suçlular ise sokaklara salınmıştır.

Ülkedeki yargı krizi uluslararası alana da yansımış durumdadır. Şubat 2024 sonu itibariyle AIHM’de bekleyen her 100 davadan 35’i Türk vatandaşlarının yaptığı başvurulardan oluşmaktadır. Türkiye 2023 yılında en çok ‘adil yargılanma hakkının ihlali’ ve ‘güvenlik ve özgürlük hakkının ihlali’ konularında mahkum edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 2023 yılı itibariyle en çok emsal karar verdiği ülke Türkiye olmuştur. Uluslararası camiada 124 emsal dava “Türkiye Kararı” olarak bilinmektedir.

AKP iktidarında Türkiye, özgürlükler, adalet, yargının bağımsızlığı başlıklarında yapılan araştırmalarda her yıl geriye gitmektedir. Daha önceleri endekslerde daha iyi konumlarda bulunan Türkiye’nin durumu ulusal ve uluslararası araştırmalarda ortaya konulmuştur. Bu kapsamda bazı endeksler şöyledir:

- Kopenhag merkezli Demokrasiler İttifakı Vakfı tarafından 2024 yılında yayımlanan Demokrasi Algısı Endeksinde, 53 ülke içerisinde Türkiye, 47. Sırada yer alıyor.

- Freedom House 2024 raporunda Türkiye, 100 üzerinden değerlendirmede 33 puan alarak “özgür olmayan” kategorisinin en sonunda yer aldı.
- 2023 yılında İfade özgürlüğü bakımından Türkiye, 149 OECD ülkesi arasından 129. Sırada yer almaktadır.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’nün (OECD) “Bir Bakışta Hükümet 2023” raporuna Türkiye, yargıya güvende 38 üye ülke arasında 36’ncı oldu.
- Türkiye, Dünya Adalet Projesi’nin 2023 Hukukun Üstünlüğü Endeksi’nde 0.41 puan ile 142 ülke arasında 117. sıraya yerleşti.
- Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü’nün 2023 yılı raporuna göre Türkiye Hukukun Üstünlüğü kategorisinde 173 ülke arasında 148; Avrupa’da 45 ülke içerisinde ise sondan ikinci sırada bulunuyor.
- Hükümetlerin Hukuka Bağlılık Endeksinde Türkiye 142 ülke arasında 137. Sırada yer aldı.
- Rüşvet, kamusal veya özel çıkarların olumsuz etkisi ve kamu fonları veya diğer kaynakların kötüye kullanılmasıdır. Türkiye bu endekste de 142 ülke arasında 77. sırada yer almaktadır.
- Düzen ve Güvenlik endeksinde Türkiye 142 ülke arasında 75. sırada yer almıştır.
- 2023 İnsani Özgürlük Endeksi’nde 165 ülke arasında 128. sırada yer alan Türkiye’nin insani özgürlük bakımından Haiti’den geride olması dikkat çekmektedir.
- 2024 yılı Adalet Bakanlığı UYAP Bilişim Sistemi verilerine göre Ceza Mahkemelerine yılın ilk gününden itibaren gelen dosya sayısı 3.611.556’dır.
- Anayasa Mahkemesi (AYM), 23 Eylül 2012-31 Mart 2024 arası kapsayan döneme ilişkin bireysel başvuru istatistiklerini paylaştı. Buna göre yaklaşık 12 yılda toplam başvuru sayısı toplam 601 bin 720 oldu.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 2023 yılı istatistikleri raporuna göre; Geçtiğimiz yıl bekleyen en yüksek başvuru sayısına sahip ülke Türkiye oldu. AİHM verilerine göre mahkemenin 68 bin 450 davalık toplam dava yükünün 23 bin 397’sini Türkiye oluşturdu. Buna göre bekleyen davaların yüzde 34,2’si Türkiye’den gelen dosyalar oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, bu sistemde kuvvetler ayrılığı bir kenara itilmiş, yasama ve yargı saraya yani yürütme olan tek kişiye bağlanmıştır. Türkiye'deki yargı, bağımsızlığını büyük ölçüde kaybetmiş, siyasi müdahalelerin kontrolü altında kalmıştır. Bu süreç, hukuk devleti ilkesinden tamamen uzaklaşmamıza neden olmuş ve ülkeyi siyasi, ekonomik ve toplumsal bir darboğaza sürüklemiştir. Yargının bir kez daha bağımsız ve tarafsız hale getirilmesi, Türkiye'nin yeniden hukukun üstünlüğüne dayanan bir demokrasi devleti olabilmesi için şarttır.

Söz konusu düzenlemenin içeriğine ve sunduğu değişikliklere bakıldığında; ilk göze çarpan husus güvenlikçi politikaların ve yargı üzerindeki siyasi vesayetın devamını sağlamaya yönelik düzenlemelerin mevcudiyetidir.

İlk olarak "Etki ajanlığı/casusluk" mahiyetindeki düzenlemenin içeriğine bakıldığında;

1. TCK'nın yedinci bölümünde düzenlenen "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" suçları içerisinde yer alan bir suçu oluşturmamak kaydıyla,
2. Devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları aleyhine,
3. Yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda,
4. Suç işleyen kişinin cezalandırılacağı öngörülmektedir.

Fiilin savaşa hazırlık/savaş döneminde işlenmesi veya milli güvenlik açısından önemli birimlerde görev yapanlar tarafından işlenmesi ağırlaştırıcı sebep olarak öngörülmüştür. Ayrıca bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine tabii olarak düzenlenmektedir.

Söz konusu düzenleme birçok yönden ciddi tehlike yaratmakta ve hata içermektedir. İlk olarak, bir fiilin iki kez cezalandırılması sonucunu doğuran bu düzenlemenin ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan "Mükerrer cezalandırma yasağı" ilkesine aykırı olduğunu belirtmek gerekir. Bu ilke, bir eylemden veya atılı suçtan ötürü suçlananın, iki ayrı yargılamaya tabi tutulmaması hatta cezalandırılmaması olarak tanımlanmaktadır. Bu ilke, hukuki güvenlik, öngörülebilirlik, kişi özgürlüğü ve kamu düzeni bakımından toplumsal barışa ve hukuk kurallarına yönelik güveni pekiştirme amacıyla geliştirilmiştir. Kişiler için ikinci bir yargılama yahut cezaya karşı adeta bir kalkan görevi görmektedir. İşlediği eylemden ötürü yargılanan veya cezalandırılan bir kişinin aynı eylem nedeniyle ikinci bir yargılamaya tabi tutulmaması veya cezalandırılmasının artık mümkün olmaması gerektiği anlatılmaktadır. Tek eylemin sonucu olarak uygulanan iki ayrı yaptırımın yahut yargılamanın hukuka güveni zayıflatığı gibi kişi özgürlüğünü de sınırladığı vurgulanmaktadır.

Ülkemizin 1985 yılında imza altına aldığı ve 2016 yılında yürürlük kazanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7. Ek Protokolünde bahsi geçen Ne Bis İn İdem yani iki kez yargılanma yahut cezalandırılma yasağı idari ve adli alanda tek fiile bağlı olarak iki ayrı cezanın öngörüldüğü durumları yasaklamaktadır. Temelleri Roma hukukuna dayanan ve pozitif ceza hukukumuzda da ilke olarak kabul edilen bu yasağı, işbu düzenleme ile yok sayılmaktadır. Zira, halihazırda işlenmiş bir suça siyasi saiklerle ikinci bir suçtan ceza verilmesini öngören ctki ajanlığı düzenlemesi bilfiil mükerrer cezalandırma yasağını ihlal eder niteliktedir.

Etki ajanlığı/casusluk düzenlemesi ile ihdas edilen suçun kovuşturulması için Adalet Bakanının iznine tabi tutulması, söz konusu düzenlemenin siyasi bir amaca yönelik olarak muhaliflerin sesi bastırmak amacıyla kullanılacağını deşifre etmektedir. Adalet Bakanı, yalnızca yürütmenin başı olan partili Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Yürütmenin bir bürokratu olan Adalet Bakanının, böylesine muğlak bir suçun kovuşturulması noktasında belirleyici olması dahi bu suçun iktidarın siyasi emellerine hizmet etmek üzere ihdas edildiğini ispatlamaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun yedinci bölümünde yer alan "Devlet Sırlarına Karşı suçlar ve Casusluk" suçları içerisinde (TCK 326 vd.) hiçbir suç için Adalet Bakanının kovuşturma izni aranmamasına rağmen 339/A maddesi ile ihdas edilmek istenen etki ajanlığı/casusluk suçu için Adalet Bakanından kovuşturma izni istenmesi yargının siyasallaştırılmasının bir örneğidir.

Diğer yandan etki ajanlığı faaliyeti kapsamında işlenebilecek suçların tahdidi olarak sayılmamış olması büyük bir eksiktir. Bu yönüyle düzenlemede; elbette ki iktidara alan açan, esneklik tanıyan, keyfîlik sağlayan bir niteliğe mahsus olarak kasıtlı olarak boşluk yaratılmıştır. Söz konusu düzenleme muğlak, belirsiz, herkesçe farklı yorumlanabilecek ve sonuçları öngörülemez nitelikte bir düzenlemedir.

Teklif metninde yer alan "siyasal yarar" kavramı, iktidarın siyasi yararının her gün değıştiğı bir konjonktürde nasıl belirlenecektir? AKP, bugün düşman ilan ettiğı bir dış ülke liderine diğer gün "kardeşim" diyebilmektedir. Dün "darbeci" olarak tanımladığı bir siyasi lideri yarın turkuaz hahırlarla sarayda karşılayabilmektedir. AKP iktidarında; parti devletleşmiş, devlet de partileşmiştir. Bunun bir sonucu olarak iktidarın siyasi politikaları devlete mal edilmekte ve iç ve dış siyasal yararlar buna göre belirlenmektedir. Kısaca bu şekilde özetlenebilecek bir ortamda hangi fiilin ülkenin siyasal yararları aleyhine olduğunun tespiti bakımından yetkilendirilen kişiler iktidarın talimatlı yargıçları ve savcıları olmaktadır. Siyasal yararları bugünün şartlarına göre tayin edecek yargı makamları da aynı şekilde siyasi konjonktürün değışmesi dolayısıyla bir hedef konumuna getirilebilecektir. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, düzenlemenin müphem bırakılmasının kasıtlı bir tercih olduğu, değışen durumlara göre susturulmak ve bastırılmak istenen kişi ve kurumların değışmesi halinde iktidara hareket alanı sağlamak amacıyla yönelik olduğu açıkça görülmektedir. Devletin güvenliğı, iç ve dış siyasal yararları, stratejik çıkarları ibareleri muğlak ifadeler olup somut suç fiillerinin açıklanmaması suç ve cezada kanunilik ilkesine açıkça aykırıdır. Siyasi ve keyfi kararlara neden olacaktır.

Örnek vermek gerekirse, bir şahıs TCK 299'da tanımlanan Cumhurbaşkanına hakaret suçunu işlediğı takdirde bu fiilin, ülke yararı aleyhine ve yabancı devlet çıkarları doğrultusunda işlendiğinden bahisle sade bir vatandaş da olsa bir gazeteci de olsa bir sivil toplum kuruluşu temsilcisi de olsa casus damgasıyla damgalanması mümkün hale gelecektir.

Teklif metninde yer alan gerekçede casusluk olarak adlandırılan etki ajanlığı mahiyetindeki düzenleme, içeriğı itibariyle bir vatana ihanet fiili olmakla birlikte bu suç için öngörülen cezanın 3 yıldan başladığı göze çarpmaktadır.

Vatana ihanet niteliği taşıyan bir suç için öngörülen cezanın bu olmaması gerektiği herkesçe bilinmekte olup bu durum, ihdas edilmek istenen suçun casusluk fiiline yönelik olmadığı bilakis muhaliflerin casus yaftasıyla yaftalanmasına olanak tanıyan bir düzenleme olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Genel hatlarıyla sakıncaları üzerinde durduğumuz teklif maddesi, AKP'nin sistematik bir biçimde Türkiye'yi baskıcı tek adam rejimine teslim etme planının bir başka adımıdır.

AKP, korku iklimini yaymaya, güvenlikçi politikalarla muhalif sesleri bastırmaya yönelik düzenlemelere özellikle son yıllarda sık sık imza atmaktadır. Güvenlikçi ve totaliter rejimin tesisinde en büyük adımlardan birisi 24 Temmuz 2018'de kurulan İletişim Başkanlığı'dır. İletişim Başkanlığı her ne kadar AKP tarafından dış politikanın izlenmesi, iç politikada toplumun aydınlatılması refleksinin oluşturulması amacıyla kurulduğu söylene de muhalifleri fişleme ve toplumda algı yönetimini sağlama amacına matuf olarak faaliyet göstermiştir.

2019 yılına geldiğimizde, SETA'nın hazırladığı raporlar iktidarın muhalifleri hedef alma politikasının stratejik bir uzantısı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle 5 Temmuz 2019 tarihinde yayımlanan "Uluslararası Medya Kuruluşlarının Türkiye Uzantıları" raporu, Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası medya kuruluşlarının Türkiye ofislerinde çalışan gazetecilerin isimleri, geçmiş iş deneyimleri ve sosyal medya paylaşımlarını içeren ayrıntılı bir fişleme çalışması olarak tepki çekmişti. Bu raporla, bağımsız gazetecilere yönelik bir gözdağı verildiği ve kamuoyunda bu gazetecilerin "dış güçlerle işbirliği yapan" kişiler olarak algı yaratılmaya çalışıldığı belirtilmektedir. Bu durum, iktidarın eleştirel medyayı zayıflatma ve sindirme stratejisinin bir parçasıdır.

Raporda yer alan kişisel bilgilerin ayrıntılı biçimde ifşa edilmesi ve iktidarın destekçisi olan bazı medya organları aracılığıyla bu bilgilerin geniş kitlelere ulaştırılması, fişlemenin yalnızca bireyler üzerinde değil, tüm topluma mesaj veren otoriter bir strateji olduğuna işaret etmiştir. İfade özgürlüğü üzerinde ciddi bir tehdit oluşturan bu raporlar, uluslararası insan hakları örgütleri tarafından da kınanmış; fişlemelerin, iktidarın otokratik yapısını güçlendiren unsurlar olduğu, ifade özgürlüğü ve bağımsız medya üzerindeki baskıyı artırdığı ifade edilmiştir. Bu tür fişlemeler, devletin demokratik yapısını zayıflatarak eleştirelden uzak bir yönetim modeli kurmayı hedefleyen adımlardan birisi olmuştur. Bağımsız medya ve eleştirel seslerin susturulması, toplumda farklı görüşlerin dillendirilmesinin önünü tıkamış ve "tek sesli" bir toplum yaratma arzusunun bir parçası olarak işlev görmüştür.

Bu gelişmelerin devamında 5 Ağustos 2022'de İletişim Başkanlığı bünyesinde Dezenformasyonla Mücadele Merkezi adı altında bir merkez kurulmuştur. Bu merkez; haftalık yayımladığı bültenler vasıtasıyla gazetecileri ve sosyal medya kullanıcılarını hedef gösteren, ülke insanını fişleme çalışması yapan ve AKP lehine dezenformasyon yapan faaliyetler yürütmektedir.

Daha sonra ise 18 Ekim 2022'de Resmi Gazete'de "Sansür Yasası" veya "Dezenformasyon Yasası" adıyla bilinen düzenleme yayımlanmıştır. Bu düzenleme, sosyal medya üzerindeki denetimi artırmış, ifade özgürlüğünü fiilen ortadan kaldırmıştır. Düzenlemenin her ne kadar "yanıltıcı bilginin yayılmasını önleme" amacına yönelik çıkarıldığı söylene de iktidarın başarısızlıklarını, skandallarını ortaya koyan haberlerin suç sayılmasına olanak tanımış ve muhaliflerin iktidarı eleştirme hakkını ortadan kaldırmaya yönelik olarak uygulanmıştır.

22 Mayıs 2024 tarihine geldiğimizde bir gece yarısı Resmi Gazete'de Seferberlik ve Savaş Hali Yönetmeliği yayımlanmıştır. AKP, bunun usule ilişkin bir değişiklik olduğundan söz etse de işin aslının öyle olmadığı ortadadır. Bu düzenleme neticesinde Cumhurbaşkanı; Savaş gerektirecek bir durumun baş göstermesi durumunda genel veya kısmi seferberlik ilanına karar verme yetkisini kendi imzasıyla bizzat kendisine tanımaktadır. AKP'nin darbe ve kalkışma konusunda ne kadar paranoyak olduğu herkesçe bilinen bir gerçekliktir. Savaş halini işaret eden bir durumun hüküm sürmediği bir ortamda yapılan bu düzenleme, muhaliflere ve Anayasa'nın 34'üncü maddesi ile güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına bir saldırı ve gözdağı niteliği taşımaktadır.

Teklif ile öngörülen düzenlemenin sınırları belirsiz, öngörülemez, tarif edilemez, her okuyanın kendine göre anlayacağı, her siyasetçinin ve onun görevlendirdiği yargıcın, hâkimin o günkü siyasal konjonktüre göre değerlendireceği ve buna göre cezai süreci yürüteceği bir madde teklif edilmektedir. Böyle bir maddenin Türk Ceza Kanunu'na girilmesi ve uygulamaya geçmesi gerçekten Türk hukuk tarihi açısından da içinde bulunduğumuz kırık dökük demokrasi kırıntılarımız açısından Türkiye'ye katkı vermeyecek; tam tersine, savcılara, hâkimlere, her düşünen, sosyal medya kullanılan her kuruluş, her kişi, her gazeteci, her bilim insanı, her siyasetçi için gerektiğinde kullanılabilir bir maymuncuk vermek ve o kılıçla da herkesi korkutmak, korku imparatorluğunu pekiştirmek ve her tarafından tel tel dökülen iktidarı "Acaba biraz daha sürdürülebilir miyim?" gayretinin devamını getirmek olduğu ortadadır.

Böyle bir maddeyle bir cadı avı döneminin başlatılacağı yönündeki endişemiz yersiz değildir. Dezenformasyon Yasası'yla başlatılan sürecin devamında benimsenen birçok güvenlikçi politika vardır. Söz konusu yasanın dünya örneklerine bakıldığında birebir benzerinin yalnızca Rusya'da olduğu görülmektedir. Rusya'nın 2012 ve 2015'te yaptığı yasanın bir benzerinin Türkiye'ye uyarlanması yönündeki ısrar, demokrasi ve hukuk devleti adına her geçen gün biraz daha geriye gittiğimiz bir ortamda totaliter yapının dayatıldığını bizlere açıkça göstermektedir. 2012'de Putin, üçüncü kez başkanlık döneminin söz konusu olduğu bir ortamda etki ajanlığıyla olarak adlandırılabilir bu yasanın bir benzerini getirmiştir. Rusya'nın ilk yabancı ajan yasasını kanunlaştırması akabinde batılı analistler yasayı Putin'in muhalefeti yok etme, sivil toplumu engelleme girişimi olarak nitelendirmişlerdir. Yasanın geçmesi sonrasında Rusya'da birçok sivil toplum kuruluşu kapatılmıştır.

Rusya, Avrupa sınırları içerisinde antidemokratik uygulamalarıyla, baskıcı uygulamalarıyla, özgürlükleri sınırlayan uygulamalarıyla başı çeken ülkelerden birisiyken Türkiye'nin bu uygulamayı kendi kanunlarına entegre etme çabası içerisinde olması hem de iktidarın koltuğunun fazlaca sallandığı bir dönemde elbette ki tesadüf değildir. Gürcistan da Rusya'daki yasanın bir benzerini kendi kanunlarına uyarlamış ve "Yabancı Etkinin Şeffaflığı" konulu düzenlemeyi yasalaştırma girişimlerine başlamıştır.

Benzer düzenlemeler Macaristan'da, Kırgızistan'da, Bosna Hersek'te, Sırp Cumhuriyeti'nde, Amerika'da, İsrail'de vardır ancak bu düzenlemeler söz konusu tekliften farklı olarak yabancı yatırımcılardan fonlanan kuruluşların kayıt yaptırması gerekliliği ve kayıt yaptırmadığı durumda da para cezası uygulanacağı hükümlerine yönelik olarak sunulmuştur. Çerçeve teklifte yer alan etki ajanlığı mahiyetindeki düzenlemenin içeriği ise isimlerini saymış olduğumuz totaliter rejimi benimseyen ülkelerin örneklerinden daha vahim niteliktedir.

Komisyon görüşmelerinin devam ettiği sırada 22 Ekim 2024 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Rusya'nın benzer mahiyetteki Yabancı Ajanlar Yasası'yla ilgili verdiği karar gündeme gelmiştir. Söz konusu yasanın Rusya örneği için, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10'uncu maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ve 11'inci maddesi ile hüküm altına alınan örgütlenme özgürlüğü bakımından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlal edildiği sonucuna varılarak ihlal kararı verilmiştir. Şayet, söz konusu yasa teklifi tüm itirazlarımıza rağmen yasalaşırsa pek muhtemeldir ki Türkiye Cumhuriyeti, yepyeni ihlal davalarıyla karşılaşacaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde ihlal dosyası kabarık bir ülke olan Türkiye'nin uluslararası camiada ihlallerle, hukuksuzluklarla, baskıyla gündeme gelen bir ülke olma özelliğini kötü manada güçlendirmesine sebep verecek olan bu düzenlemenin geri çekilmesi bu açıdan da zorunludur.

Bu itibarla söz konusu düzenlemenin hedefinin; sade vatandaşlar, gazeteciler, sosyal medya kullanıcıları ve sivil toplum kuruluşları olduğu, etki ajanlığı düzenlemesi ile ulaşılmak istenen amacın ülkeyi otokrazi rejimine teslim etmek olduğu ve amaca yönelik adımların yıllar öncesinde atılmaya başlandığı bu kilometre taşları dikkate alındığında açıkça anlaşılmaktadır. Söz konusu düzenlemenin belirtilen gerekçeler doğrultusunda geri çekilmesi yönünde önergemiz ve itirazlarımız dikkate alınmamış ve komisyonda oy çokluğuyla madde kabul edilmiştir.

Teklifte yer alan bir diğer bir düzenleme ise Cumhuriyet Başsavcılıkçilerinin göreve gelmesinde esas alınan kıdem kriterinin terk edilerek HSK tarafından atama yapılmasını öngören düzenlemedir. Bilindiği üzere, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun yapısı 2017 referandumuyla değiştirilmiş, HSK'ya siyasi bir rol atanmış ve bu durum yargı üzerinde siyasi kontrolün artırılmasına hizmet etmiştir. HSK, artık doğrudan yürütme organı tarafından şekillendirilebilmekte, hâkim ve savcı atamalarında liyakattan ziyade siyasi sadakat temel alınmaktadır. AKP, siyasi vesayeti özellikle yargı üzerinde yoğunlaştırmaya çalışmakta ve bu yolla müdahale edemediği bir alan kalmayana dek değişiklikler yapmaya devam etmektedir.

Teklif edilen düzenleme mahiyeti itibariyle kritik görevler üstlenen Cumhuriyet Başsavcivekillerinin kıdem esasına göre belirlendiği noktalarda siyasi müdahale imkânını kısıtlaması sebebiyle ortaya çıkan AKP müdahalesi boşluğunu giderme amacı taşımaktadır.

Gereğede her ne kadar emeklilik gibi sebeplerle sürekli değişiklik yaşanması düzenlemeye sebep olarak gösterilse de asıl amacın bu olmadığı kritik durumlarda alınacak kararları kontrol altında tutabilmek için bu atamalarda HSK gibi baştan aşağıya siyasallaşmış bir yapının belirleyici olmasının sağlanmak istendiği görülmektedir.

Cumhuriyet Başsavcivekileri bölgedeki diğer savcılarını işlerini denetleyip başsavcıya rapor vereceğinden bu makamın kimlere teslim edileceği çok önemlidir. Düzenleme, HSK'nın başsavcivekillerini kolayca ve keyfi olarak değiştirebilmesi riskini doğurmaktadır. Bu da bölgede görev yapan diğer savcılar üzerinde siyasi baskı yaratma aracı olarak kullanılacaktır.

Doğal hâkim ilkesi, hangi uyumsuzlıklarda hangi mahkemelerin görevli ve yetkili bulunacağına, uyumsuzluk ortaya çıkmadan önce, belirli bir olayla bağlantılı olmaksızın, herkes için genel ve soyut kurallarla kanunda öngörülmüş olmasını ifade etmektedir. Bu ilke, mahkemelerin görev ve yetkilerinin kanunla belirlenmiş olmasının yanı sıra, bu kuralların önceden belirlenmiş olması kriterini de içermektedir. Anayasa Mahkemesi bir kararında, doğal hâkim ilkesine ilişkin bu kriteri "*Bir yargı yerinin, kuruluş, görev, işleyiş ve izleyeceği yargılama usulü itibariyle hukuki yapılanmasının, doğal hâkim ilkesine uygunluğunun sağlanabilmesi için, bu alana ilişkin belirlenimin kanunla yapılmış olması tek başına yetmez. Ayrıca sözü edilen belirlenimin, yargılanacak olan uyumsuzluğun gerçekleşmesinden önce yapılmış olması da gerekir. Bu nedenle, doğal hâkim ilkesinin bünyesinde, "kanuniliğin" yanı sıra "önceden belirlenmiş" olmaya da yer verilmiştir.*" şeklinde hüküm ile vurgu yapmıştır.

Anayasamızda "Kanuni Hâkim Güvencesi" başlıklı 37'nci maddede; "Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz" denilmek suretiyle, esasen hem doğal hâkim ilkesi hem de kanuni hâkim güvencesi düzenlenmiştir. Kanuni hakim ilkesini yok sayar nitelikte, belli davalara ve belli dosyalara iktidarın görevlendireceği kişilerin atanmasına olanak tanıyan söz konusu düzenleme, açıklanan gerekçelerle hukuka aykırı olup kabul edilemez niteliktedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye'de yargıya müdahale edilmesinin artık yerleşik bir sorun olduğu ortaya konulmuştur. Bunun en net örneği İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'na yöneltilen ve kamuoyunda "Ahmak Davası" olarak bilinen dava ile iktidarın kendisine rakip ve siyasi istikbaline tehdit olarak gördüğü bir siyasetçiyi yargı müdahalesi vasıtasıyla siyasi yasakla tehdit etme ve sindirme çabasıdır.

Yargılama sırasında iktidarın arzu ettiği kararı vermeyeceği düşünölen hâkimin görev süresi dolmadan sürölmesi, yerine görevlendirilen hâkimin ise aksi göröşte olduğu yönünde duruşma sırasında ihsası reyde bulunmasına rağmen iktidarın baskısıyla mahkûmiyet kararı verdiği ve dosyanın siyasi müdahaleyle üst mahkemede bekletildiği herkesçe bilinmektedir. Ülkemizde yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını yitirdiği, saraydan talimatlı bir kısım yargıç ve savcılar eliyle yargının siyaset sopası olarak kullanıldığı ve muhaliflerin siyasi yasaklı hale getirilmeye çalışıldığı sistemin adı hukuk devleti değildir.

Anayasa Mahkemesi kararlarını tanımadığını açıklayan şimdiki görevi İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı olan Akın Gürlek'in daha önce Çağlayan adliyesinde siyasal ve toplumsal davalarda (Sözcü Davası, Türk Tabipler Birliği davası, Selahaddin Demirtaş davası, ÇHD davası, Enis Berberoğlu davası, Canan Kaflancıoğlu davası vs.) gezici(!) heyet başkanı olarak görev yaptığı ve siyasi kararlar aldığı düşünöldüğünde ve daha sonra da Adalet Bakan Yardımcılığı ve en son görevinin de İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına atandığı gözetildiğinde kendisine siyasi anlamda birtakım görevler verildiği ortadadır. Bu örnek bile tek başına, yargının siyasi iktidarın sopası kullanıldığının açıkça bir örneğidir.

2022'de Seçim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle benzer bir durum yaratılmıştır. O dönemde, il ve ilçe seçim kurullarındaki hakimlerin kıdem yerine kura yöntemiyle belirlenmesi "liyakat" ve "seçim güvenliği" açısından büyük sorunlara yol açmıştır. Seçim yönetimi konusunda hiçbir deneyimi olmayan kişilerin bu kritik görevlere atanmasının ne kadar tehlikeli olduğu ortadayken, geçmişte parti il veya ilçe başkanlığı yapmış kişilerin seçim kurulu başkanı yapılmasının önü açılmıştır. Ayrıca, Seçim Kanunu'na eklenen Geçici 25. madde ile 2024 yerel seçimlerinin bu hakimler eliyle yürütölmesi garanti altına alınmıştır. Benzer bir değişiklikle siyasetin yargıya müdahale etmesine alan tanıyan bu düzenleme de baştan aşağı hatalı olup teklif metninden çıkarılması gerekmektedir.

Teklifin geneli hakkındaki eleştirilerin ekseriyetle bu iki madde üzerinden yapıldığı göz önüne alındığında, söz konusu yasa teklifinin noterlik mesleğine ilişkin düzenlemelerden ibaretmişçesine lanse edilmesinin ne denli hatalı olduğunu açıkça bizlere göstermektedir. Teklifin tüm maddelerine ilişkin itirazlarımız ilerleyen bölümlerde yer verilecek olup genel hatlarıyla söz konusu teklife neden karşı olduğumuz açıklanmıştır.

ANAYASAYA AYKIRI MADDELER ÜZERİNDE DEĞERLENDİRME

Türkiye bir korku iklimi içerisinde kuralsız, Anayasasız, muhalifleri susturma uygulamalarıyla, yargının siyasi anlamda bir sopa olarak kullanılmasıyla hukuk devleti olmaktan uzaklaşmış bir ülke haline gelmiştir. Söz konusu teklifin tamamı ve çeşitli hükümlerinin Anayasa'ya aykırılık taşıdığına ilişkin önerilerimiz, bu maddelerin teklif metninden çıkarılması ya da Anayasa'ya uygun hale getirilmesine yönelik önergelerimiz, komisyon görüşmeleri sırasında Komisyon Başkanlığı'na sunulmuştur. Ancak sayıca çoğunluk arz eden AKP'li ve MHP'li Milletvekillerinin oylarıyla bu önergelerimiz reddedilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak bizim kanaatimizce sunulan teklif; Anayasa'nın 2, 6, 7, 10, 11, 13, 25, 36, 37, 88, 106, 123, 138,139 ve 153'üncü maddelerine açıkça ve doğrudan aykırıdır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, güçler ayrılığını ortadan kaldırarak Yasama organını işlevsizleştirmiştir. Diğer yandan, daha önceden olduğu gibi bu yasa teklifine de yer alan "yönetmelikle düzenlenir" ifadesi de münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konuları idarenin tasarrufuna bırakıp hukuku zorlayarak keyfi düzenleme yapmaya alan açma çabasıdır. İdareye sınırsız bir takdir yetkisi bahsetmek, sağlıklı bir hukuk anlayışı değildir. Bu durum, Anayasa'nın ruhuna ve sözüne açıkça aykırılık oluşturmaktadır.

Diğer yandan, Anayasal hak ve özgürlükleri bir kenara itmek suretiyle güvenlikçi ve müdahaleci iktidar anlayışını daha da ileriye taşımak adına düzenlemelerin yer aldığı bu teklif Anayasa'nın birden çok maddesine ihtilaf içermektedir. Detayları açıklanacağı üzere, noterlik mesleğine ilişkin düzenlemeler içerdiği şeklinde sahte bir görüntü lanse edilerek sunulan teklif metnine tek adam rejiminin kullanabileceği enstrümanlar yerleştirilmiştir. Torba kanun uygulaması başlı başına Anayasaya aykırı bir durumken bu şekilde yanıltıcı bir izlenim sağlanması teklifin tümünden anayasal düzlemde meşruiyetini ortadan kaldırmıştır.

Komisyon görüşmelerinde dikkate alınmayan Anayasa'ya aykırı olduğunu savduğumuz maddeler ve gerekçeleri şu şekildedir;

MADDE 1 ve 2

Maddeyle Avukatlık Kanununun 16'nı maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Önerilen değişiklikle, adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları veya yardımcıları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların, görev yerleri saklı kalmak kaydıyla stajın mahkemelerde yapılan ilk altı aylık döneminde aylıksız veya ücretsiz izinli olarak avukatlık stajı yapabilecekleri, ayrıca bu dönemde talepleri halinde yıllık izinlerini de kullanabilecekleri hüküm altına alınmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların staj döneminde izinlerini kullanabilecekleri dönemler ve süreler ile çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasların Cumhurbaşkanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirleneceği düzenlenmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 23/1/2024 tarihli ve E: 2023/63, K: 2024/15 sayılı kararıyla, Avukatlık Kanununun 16'nı maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümleleri iptal edilmiştir. İptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu iptal kararı, 4/4/2024 tarihli ve 32510 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararının gerekçesinde, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların görevleri sırasında avukatlık stajı yapabilmeleri bakımından ilgili birimlerce gereken kolaylığın sağlanacağına ilişkin kuralın, avukatlık stajı yapacak personele ilgili birimlerce nasıl bir kolaylık sağlanacağına ilişkin açık ve net bir biçimde olmadığı, bu nedenle hukuki belirlilik ilkesini zedelediği, ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığı;

Anayasa'nın 124. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarına verilen yönetmelik çıkarma yetkisinin hiyerarşi ve idari vesayet yetkisine ilişkin anayasal ilkeler gözetilerek, yönetmelik çıkaracak kamu kurum ve kuruluşunun hiyerarşik yönden kendi astı konumunda bulunan birimlerde hüküm ve sonuç doğuracak şekilde kullanılması gerektiği, Adalet Bakanlığının kendi hiyerarşisi altında bulunmayan birimleri de bağlayıcı nitelikte yönetmelik çıkarma yetkisiyle donatılmasının Anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir.

Kanun teklifiyle getirilen düzenlemedeki ikinci altı aylık staj düzenlemesinde ilk olarak kamu görevinin niteliğinden dolayı aynı anda staj yapma durumunda kamu görevindeki aksamada durumunun netleştirilmesi, açık ve net bir biçimde hangi görevleri ve kimleri kapsadığının kanun metnince yazılması ve idareye tanınan takdir yetkisinin daraltılması gerekir.

Kanun koyucu, takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, gereklilik getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, orantılılık ise getirilen kural ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında da ölçülülük ilkesi gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur.

Daha önceden olduğu gibi bu yasa teklifine de eklenmek istenen "yönetmelikle düzenlenir" ifadesi, münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konuları idarenin tasarrufuna bırakıp hukuku zorlayarak keyfi düzenleme yapmaya alan açma çabasıdır. İdareye sınırsız bir takdir yetkisi bahsetmek, sağlıklı bir hukuk anlayışı değildir. Bu durum, Anayasa'nın ruhuna ve sözüne açıkça aykırıdır. Kanunla düzenlenecek ve düzenlenmesi gereken bir konuyu idari tasarrufa bırakmak ve keyfi kararlara yol açmak Anayasa'nın 2, 7, 123'üncü maddelerince aykırıdır. Anayasaya açıkça aykırı olan bu cümlenin teklif metninden çıkarılmasına yönelik değişiklik öneremiz yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

MADDE 3

Maddeyle, 1512 sayılı Noterlik Kanununun 52'nci maddesi başlığı ile birlikte değiştirilmektedir. Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasların Türkiye Noterler Birliğinin görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmektedir.

Getirilen bu düzenleme, anayasal açıdan yetki devrinin sınırlarını aşan bir düzenlemedir. Kanuni olarak tatil gün ve saatlerinde yapabileceği işlemlerin neler olduğu belirtilmeden bu işlemlerin yönetmelikle belirlenmesine ilişkin Bakanlığa yetki verilmesi, Anayasa'nın 7. Maddesinde belirlenen yetki devrinin sınırlarının aşıldığını göstermektedir.

Maddenin mevcut hali “*Noterler tatil günlerinde ve iş günlerinin tatil saatlerinde ancak vasiyetname tanzim ve tasdiki veya gecikmesinde zarar umulan noterlik işlemlerini yapabilirler. Tatil gün ve saatlerinde iş yapılması sebebinin evrakta gösterilmesi ve bu işlemin yevmiye defterinin tatilden sonraki ilk numarasına kaydedilmesi zorunludur*” şeklindedir. Düzenleme bu teklifle yürürlükten kaldırılmak istendiği için tatil gün ve zamanlarında hangi tür işlemlerin yapılacağı belirsiz hale gelmektedir.

Dolayısıyla, hukuki belirlilik ilkesini zedeleyen bir durum ortaya çıkmaktadır ve bu da noterlerin kamu idareleri ile birlikte çalışacağına ilişkin 51. Madde hükümlerinin fiilen uygulanmayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla tatil gün ve saatlerinde yapılabilecek iş ve işlemlere ilişkin kanuni düzenleme yapılması gerekir. Söz konusu düzenleme açıklanan sebeplerle, Anayasa’nın 2, 7 ve 123’üncü maddesine aykırıdır. Anayasaya açıkça aykırı olan bu maddenin teklif metninden çıkarılmasına yönelik değişiklik öneremiz reddedilmiştir.

MADDE 7

Maddeyle, araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya döncn kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince işlem başına 2 TL katılım payı alınması öngörülmektedir.

Araç tescil sistemindeki veriler 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun ek 18 inci maddesi çerçevesinde Türkiye Noterler Birliği tarafından Emniyet Genel Müdürlüğünün uygun görüşü alınarak yapılacak protokoller kapsamında paylaşılacaktır.

Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden katılım payı alınmayacak ve katılım payından muaf olan diğer kişi ve kurumlar yönetmelikle belirlenecektir. *Burada “katılım payından muaf olan diğer kişi ve kurumların” belirlenmesine ilişkin usul ve esasların yönetmelik ile düzenleneceğine ilişkin düzenleme ve kamu hizmetlerinin ücretsiz olarak sağlanması gerektiği* gözetilerek katılım payı ödeneceğine ilişkin hüküm Anayasa’nın 2, 7 ve 123’üncü maddesinde açıkça belirlenen kanunilik ilkesini zedeleyici bir nitelik taşımaktadır.

MADDE 14 ve 15

Düzenleme ile, kanunun “Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı” başlıklı 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Birinci fıkradaki değişiklik; bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı heyetinin oluşumuna “Cumhuriyet başsavcivekili” de eklenmektedir. Böylece mevcut Kanunda “Cumhuriyet başsavcısı ile yeteri kadar Cumhuriyet savcısından oluşan ve bunlar arasından en kıdemli Cumhuriyet savcısının “başsavcivekilliği” yaptığı “Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığında kıdem esasının terk edilmesi amaçlanmaktadır.

Bunun yerine, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından ayrıca “başsavcivekili” göreviyle bir veya birden fazla sayıda savcı atanabilecek. Mevcutta bölge adliye mahkemelerinde en kıdemli Cumhuriyet savcısı, Cumhuriyet başsavcivekili olarak görev yapmaktadır. Teklifle aynı bölgedeki Cumhuriyet savcılarları arasındaki kıdem esasını artık uygulanmayacak. Bunun yerine, HSK birinci sınıfa yükselmiş ve bu niteliğini kaybetmemiş olan bir veya birden fazla başsavcivekilini mevcut Kanununun 44’üncü maddesindeki niteliklere göre atanması öngörülmektedir.

Bölge Adliye Mahkemesindeki Cumhuriyet savcılarları arasından kıdemli olanı başsavcivekili sayan uygulamayı kaldırmak ve yerine HSK tarafından bir atanmanın yapılması “liyakat”, “deneyim”, “siyasallaşma endişesi”, “hukuk güvenliği”, “mesleki ilkeler” yönünden hatalıdır. Zira bu yeni başsavcivekili/vekilleri, siyasallaşmış bir HSK tarafından atanacakları gibi, diğer cumhuriyet savcılarının adli ve idari görevlerine ilişkin işlemlerini inceleyecek ve Cumhuriyet başsavcısına rapor verecektir.

Ayrıca, teklifin gerekçesinde kıdemli cumhuriyet savcılarının emeklilik, tayin gibi nedenlerle görevden sık sık ayrılması bir “sakınca” sayılırken, HSK’nın elinde bu başsavcivekillerini sık sık değiştirme yetkisi de vardır. HSK’nın siyasallaşmış yapısı ve bugüne kadar kullandığı birçok atama/görevden alma tercihini düşündüğümüzde, kritik konumdaki bir soruşturma/kovuşturma nedeniyle başsavcivekillerinin sık sık değişmesi, bölgedeki kıdemli Cumhuriyet savcılarının yeni baskılarla karşılaşması da mümkün hale gelebilecektir. Bölgedeki en kıdemli Cumhuriyet savcısının tecrübesi yerine HSK’nın belirleyeceği birinci sınıftaki bir hakim/savcının bu konuma atanması, bazı yerler ve davalar özelinde kamuoyunda yeni şüphelerin oluşması tehlikesini de içermektedir.

Benzer bir tartışma, farklı bir içerikle 2022’de 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 15, 18 ile 19 uncu maddesinde il ve ilçe seçim kurulunda görev alacak hakimlerin nasıl belirleneceğine dair değişiklik sırasında yaşanmıştır. İl ve ilçe seçim kurulu başkan ile üyelerinin belirlenmesinde hakimlere “kıdem” esasını yerine “ad çekme (teklifin ilk halinde kura)” usulünün getirilmesini “liyakat” ve “seçim güvenliği” açısından büyük sakıncalar doğurmuştu. “Ad çekme” yoluyla seçilen hakimler için daha önce seçim kurulu üyeliği ya da başkanlığı yapmış olma şartı aranmamıştır. Teklifin ilk halinde, bu görev öncesinde seçim yönetimi tecrübe şartı aranmamış, hakimler arasında seçimler konusunda birikim ve bilgi şartı arka plana itilmiştir. Kanunlaşmış halinde ise, il/ilçe seçim kurulu başkanları için en az birinci sınıfa ayrılmış ve bu sınıfın niteliklerini kaybetmemiş olma şartı aranmıştır. Kanunla, geçmişte parti il/ilçe başkanlığı yapmış kişilerin, 2 yıl önce de yasalaşmasına karşı olduğumuz kanun teklifinin ilk haline göre hakim olarak seçim kurulu başkanlığı, üyeliği yapmasının önü de açılmıştır. Yine 298 s. Kanuna bu defa 1 yıl sonra Geçici 25 inci madde eklenmiştir. Maddeyle; bahse konu il ve ilçe seçim kurullarının (Kanunda m. 15,18,19) hakim üyelerinin görev sürelerinin Ocak 2025’e kadar sürmesi sağlanmış ve 2024 Mart yerel seçimlerinin de bu hakimler eliyle yönetimi sağlanmıştır. Dolayısıyla siyasallaşmış bir kurumun söz konusu kritik atamada belirleyici rol oynaması benzer şekilde birçok açıdan sakıncalar doğuracaktır.

Diğer yandan, söz konusu düzenleme Anayasanın 37'nci maddesi ile hüküm altına alınan "Kanuni Hâkim Güvencesi" ilkesini de zedelemektedir. Bu ilke, "Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz" denilmek suretiyle, esasen hem doğal hâkim ilkesi hem de kanuni hâkim güvencesini düzenlenmiştir. Yargısal pozisyonda bulunan bir makamın siyasi kimlik taşıyan HSK tarafından atanması, kanunen tabi olunan mercii uygulamasının siyasallaşmış bir kuruma teslim edilmesi sonucunu doğurmakta ve iktidarın konjonktüre göre atamalar yapmasına imkan tanımak anayasaya açıkça aykırıdır.

Son olarak söz konusu düzenleme anayasanın 138'inci maddesinde yer alan "Mahkemelerin Bağımsızlığı" ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Mahkemelerin bağımsızlığı, siyasi iktidarın müdahalesine feda edilmekte, kritik kararlarda iktidarın baskısına alan açılmaktadır. Söz konusu düzenleme açıklanan gerekçelerle hukuka aykırı olup kabul edilemez niteliktedir. Açıklanan nedenlerle, söz konusu teklifin Anayasa'nın 37 ve 138'inci maddelerine aykırı olması sebebiyle geri çekilmesi yönünde verilen önerimiz reddedilmiştir.

MADDE 16

Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle casuslukla ilgili yeni suç ihdas edilmektedir. Buna göre, Türk Ceza Kanunu'nun "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" bölümüne eklenmesi teklif edilen maddenin Kanun'un "Devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma" başlıklı maddesinden sonra "Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme" başlığıyla yer alması öngörülmektedir.

Söz konusu düzenleme ile devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenlerin 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılması öngörülmektedir. Fail hakkında hem bu suçtan hem de işlediği ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmedilebilmesi mümkün hale getirilmek istenmektedir.

Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askeri hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmışsa faile 8 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmektedir.

Suçun, milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek cezanın bir kat artırılması öngörülmektedir. Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine tabi kılınmak istenmektedir.

Söz konusu düzenleme her yönüyle anayasaya aykırılık teşkil etmektedir. İlk olarak, bir fiilin iki kez cezalandırılması sonucunu doğuran bu düzenlemenin ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan "Mükerrer cezalandırma yasağı" ilkesine aykırı olduğunu belirtmek gerekir. Bu ilke, bir eylemden veya atılı suçtan ötürü suçlananın, iki ayrı yargılamaya tabi tutulmaması hatta cezalandırılmaması olarak tanımlanmaktadır. Bu ilke, hukuki güvenlik,

öngörülebilirlik, kişi özgürlüğü ve kamu düzeni bakımından toplumsal barışa ve hukuk kurallarına yönelik güveni pekiştirme amacıyla geliştirilmiştir. Kişiler için ikinci bir yargılama yahut cezaya karşı adeta bir kalkan görevi görmektedir. İşlediği eylemden ötürü yargılanan veya cezalandırılan bir kişinin aynı eylem nedeniyle ikinci bir yargılamaya tabi tutulmaması veya cezalandırılmasının artık mümkün olmaması gerektiği anlatılmaktadır. Tek eylemin sonucu olarak uygulanan iki ayrı yaptırımın yahut yargılamanın hukuka güveni zayıflattığı gibi kişi özgürlüğünü de sınırladığı vurgulanmaktadır.

Aynı zamanda “devlet güvenliği”, “siyasal yarar”, “stratejik çıkar” gibi muğlak ifadeler kullanılmış olması, düzenlemenin sınırlarının çizilmemiş olması, okuyan herkesin farklı yorumlayabileceği, farklı zamanlarda farklı şeklide yorumlanabilecek bir düzenleme olması hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkesini açıkça zedelemektedir. Kişi hak ve özgürlükleri içerisinde ifade özgürlüğünü hedef aldığı açıkça ortada olan bu düzenleme açıklanan gerekçelerle hukuka aykırı olup kabul edilemez niteliktedir. Açıklanan nedenlerle, söz konusu teklifin Anayasa'nın 2, 10, 11, 13 ve 25'inci maddelerine aykırı olması sebebiyle geri çekilmesi yönünde verilen önerimiz reddedilmiştir.

MADDE 17

Madde ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişikliğe göre, suçun niteliğinin değişmesi durumunda müdafinin yanı sıra ek savunma hakkına ilişkin bildirimlerin sanığa da yapılması öngörülmektedir. Müdafinin sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanacağı yönünde düzenleme teklif edilmektedir. Sanığın dosyadaki son adresine bildirim yapılamaması veya bildirime rağmen duruşmaya gelmemesi halinde müdafiyeye yapılan bildirimlerin yeterli kabul edilmesi öngörülmektedir.

Anayasa'nın “Hak Arama Hürriyeti” başlıklı 36'ncı maddesine göre, “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”. Hak arama özgürlüğü, genel olarak pozitif hukuk tarafından tanınmış hakların ön şartı ve usuli güvencesi olarak anlaşılır. Bu hakkın kullanılması da ancak buna ilişkin başvuru yollarının tam ve etkin biçimde tanınmasıyla mümkün olabilir.

Ceza yargılamasında suçun hukuki niteliğinin değişmesi ve ek savunma hakkı kovuşturma evresinin duruşma aşamasında gündeme gelebilecek olan hukuki durumlardır. İddianamede gösterilen fiilin hukuk yönünden değerlendirmesini yaparken iddia ve savunma ile bağlı olmayan, tümü ile serbest olan mahkeme, suçun hukuki niteliğinin değişmesini, cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektiren nedenlerin ilk defa duruşmada ortaya çıkması halinde, bu durumdan sanığı haberdar edecek ve ona bu konuda kendisini isnat edilen suçlamalara karşı savunma imkânı sunacaktır. Bu kural, suçun hukuki niteliğinin sanık lehine değiştiği hallerde de olsa uyulması gereken bir kuraldır. Bu kapsamda; Yargıtay kararlarında ve doktrinde değişen suç tipinin veya sevk maddelerinin failin aleyhine olması halinde ek savunma hakkı verileceği hususu tartışmalıdır.

Bu kapsamda, hak arama hürriyetini kısıtlar biçimde düzenleme içeriğinde; sanığın dosyada var olan son adresine bildirim yapılamaması veya bildirimle rağmen duruşmaya gelmemesi halinde müdafiyeye yapılan bildirimlerin yeterli sayılması, Anayasanın 36'ncı maddesi ile güvence altına alınan hak arama hürriyetini kısıtlamakta olup önergemiz doğrultusunda değiştirilmesi teklif edilmişse de söz konusu önerge yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

TEKLİFİN MADDELERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Teklifin 1. ve 2. Maddesiyle; 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin 23/1/2024 tarihli ve E: 2023/63, K: 2024/15 sayılı kararıyla, Avukatlık Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümleleri iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 4/4/2024 tarihli ve 32510 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararının gerekçesinde, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların görevleri sırasında avukatlık stajı yapabilmeleri bakımından ilgili birimlerce gereken kolaylığın sağlanacağına ilişkin kuralın, avukatlık stajı yapacak personele ilgili birimlerce nasıl bir kolaylık sağlanacağına ilişkin yol gösterici nitelikte bir düzenleme içermediği, farklı uygulamalara neden olabilecek nitelikte olduğu, belirlilik ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığı; Adalet Bakanlığının kendi hiyerarşisi altında bulunmayan birimleri de bağlayıcı nitelikte yönetmelik çıkarma yetkisiyle donatılmasının Anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir.

Maddede yapılan değişiklikle, adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları veya yardımcıları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların, görev yerleri saklı kalmak kaydıyla stajın mahkemelerde yapılan ilk altı aylık döneminde aylıksız veya ücretsiz izinli olarak avukatlık stajı yapabilecekleri, ayrıca bu dönemde talepleri halinde yıllık izinlerini de kullanabilecekleri hüküm altına alınmaktadır. Avukat yanında yapılacak ikinci altı aylık staj sürecinde ise kamu kurum ve kuruluşlarına, avukatlık stajı yapan kamu görevlisinin ifa ettiği kamu görevini aksatmayacak şekilde, çalışma saatleri ile izin dönemleri ve sürelerinin düzenlenebileceği ancak ifa edilen kamu görevinin niteliğinden dolayı aynı anda staj yapılması, kamu görevinde aksamaya neden olacağı avukat yanında yapılan staj sürecinde de ilgiliye aylıksız veya ücretsiz izin verilebileceği belirtilmektedir. Öte yandan, memur kadrolarına geçiş hakkı bulunan sözleşmeli personelin ancak memur kadrosuna geçiş hakkı kazandıktan sonra bu fıkrada belirtilen hükümlerden yararlanarak avukatlık stajı yapabileceği hüküm altına alınmaktadır. Memur kadrosuna geçiş hakkı bulunmayan diğer sözleşmeli personelin ise bu fıkra hükümlerinden yararlanabilmeleri için ayrıca beklentileri gereken bir süre bulunmamaktadır.

Ayrıca maddeyle, bu fıkırdaki belirtilen aylıksız veya ücretsiz izinlerin başka bir mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi olmadığı açıkça düzenlenerek, bu hususta doğabilecek tereddütlerin önlenmesi amaçlanmıştır. Son olarak kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların staj döneminde izinlerini kullanabilecekleri dönemler ve süreler ile çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasların Cumhurbaşkanlığına çıkarılan yönetmelikle belirleneceği düzenlenmektedir.

Söz konusu düzenleme, Avukatlık mesleğine ilişkin temel sorunları görmekten gelmektedir. Stajyer avukatların en büyük sorunu meslek onuruna yakışır bir ücret karşılığında ve uygun şartlarda çalıştırılmamalarıdır. Halihazırda bir mesleği ve işi olan kamu personellerine sağlanan kolaylıklar, Avukatlığı asıl meslek olarak seçen kişilere sağlanmamakta, ekseriyetle üniversiteden yeni mezun gençlerden oluşan stajyerler aleyhine oluşan denge söz konusu düzenleme ile daha da aşındırılmaktadır.

Bu düzenleme aynı zamanda Avukatlık mesleğini bir yan meslek haline getirmekte olup bu yönüyle de hatalıdır. Avukatlık mesleğinin yıllar içerisinde yaşadığı prestij kaybının en büyük nedeni niteliğin değil niceliğin öncelenmesinden doğmaktadır. Halihazırda 92 adet hukuk fakültesi vardır. Geçtiğimiz aylarda ilk kez yapılan Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavında başarı oranı yüzde 42 olarak açıklanmıştır. Hukuk Fakültesinde eğitimini tamamlamış kişilerin yüzde 58'i 70 olarak belirlenen puan barajını geçememiştir. Sınavda başarı gösteren adayların ise birçoğunun Ankara ve İstanbul'da yer alan büyük ve köklü üniversitelerden mezun kişiler olduğu göz önüne alındığında Avukatlık mesleğindeki asıl sorunun nicelik değil nitelik olduğu görülmektedir. Bu itibarla, Avukatlık mesleğini bir yan meslek haline getirmeye yardımcı olan ve kamu personellerine staj döneminde kolaylık sağlayan bu düzenlemeye açıklanan sebepler ile karşıyız.

Teklifin 3. Maddesiyle; 1512 sayılı Noterlik Kanununun 52'nci maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Hükümle, noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Teklif edilen bu düzenleme, anayasal açıdan yetki devrinin sınırlarını aşan bir düzenlemedir. Kanuni olarak tatil gün ve saatlerinde yapabileceği işlemlerin neler olduğu belirtilmeden bu işlemlerin yönetmelikle belirlenmesine ilişkin Bakanlığa yetki verilmesi, Anayasa'nın 7. Maddesinde belirlenen yetki devrinin sınırlarının aşıldığını göstermektedir.

Maddenin mevcut hali "*Noterler tatil günlerinde ve iş günlerinin tatil saatlerinde ancak vasiyetname tanzim ve tasdiki veya gecikmesinde zarar umulan noterlik işlemlerini yapabilirler. Tatil gün ve saatlerinde iş yapılması sebebinin evrakta gösterilmesi ve bu işlemin yevmiye defterinin tatilden sonraki ilk numarasına kaydedilmesi zorunludur*" şeklindedir. Düzenleme bu teklifle yürürlükten kaldırılmak istendiği için tatil gün ve zamanlarında hangi tür işlemlerin yapılacağı belirsiz hale gelmektedir.

Dolayısıyla, hukuki belirlilik ilkesini zedeleyen bir durum ortaya çıkmaktadır ve bu da noterlerin kamu idareleri ile birlikte çalışacağına ilişkin 51. Madde hükümlerinin fiilen uygulanmayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla tatilgün ve saatlerinde yapılabilecek iş ve işlemlere ilişkin kanuni düzenleme yapılması gerekir. Kanunilik ilkesini zedeleyici bir biçimde ihdas edilmek istenen düzenlemeye bu sebeple karşı olduğumuzu belirtiriz.

Teklifin 4. Maddesiyle; 1512 sayılı Kanununun 112 nci maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Hükümle, noterlik ücret tarifesinde gerekli görülecek değişikliklerin her yıl Mart ayı yerine, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere yapılacağı hükmüne bağlanmaktadır.

Teklifin 5. Maddesiyle; 1512 sayılı Kanununun 118 inci maddesine fıkra eklenmektedir. Hükümle, noterliklerde yapılan işlemler sebebiyle ödenmesi gereken vergi, resim, harç ve değerli kâğıt bedelleri, noterlik ücretleri ile diğer işlem giderlerinin nakit olarak tahsil edilebilmesinin yanı sıra banka kartı, kredi kartı ve benzeri kartlar kullanılmak suretiyle tahsil edilebilmesine imkân tanınmaktadır.

Söz konusu düzenleme noterlik mesleğinin ihtiyaçlarını geriden takip etmesi sebebiyle sorunludur. Noterlikler uzun yıllardan bu yana kredi kartı ile tahsilat gerçekleştirmekte ancak bu işlem söz konusu düzenleme ile henüz yasal zemine kavuşturulmak istenmektedir. Bir hukuk devletinde kanunlar uygulamaları değil uygulamalar kanunları takip etmelidir. Teklif edilen yasal düzenleme, bu yönüyle gecikmiş bir düzenlemedir.

Teklifin 6. Maddesiyle; 1512 sayılı Kanununun 119 uncu maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Düzenlemeyle, noterlerin vergi, resim ve harçlar ile değerli kâğıt bedellerine ilişkin beyanname verme usulü sadeleştirilmektedir. Buna göre bir önceki aya ait beyannameler, her ayın ilk beş iş günü içinde hazırlanacak ve aynı süre içinde ilgili dairelere verilecektir.

Teklifin 7. Maddesiyle; 1512 sayılı Kanununun 189 uncu maddesine fıkra eklenmektedir. Düzenlemeyle, araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince işlem katılım payı alınması sağlanmaktadır. Böylelikle hizmetin daha etkin ve sağlıklı verilebilmesi amaçlanmaktadır.

Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden katılım payı alınmayacak ve katılım payından muaf olan diğer kişi ve kurumlar yönetmelikle belirlenecektir. *Burada "katılım payından muaf olan diğer kişi ve kurumların" belirlenmesine ilişkin usul ve esasların yönetmelik ile düzenleneceğine ilişkin düzenleme kanunilik ilkesini zedeleyici bir nitelik taşımaktadır. Diğer yandan, kamu hizmetlerinin mümkün olduğu ölçüde ücretsiz olması gerektiğinden katılım payının da kaldırılması gerekmektedir.*

Teklifin 8. Maddesiyle; 1512 sayılı Kanununun 198/A maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Hükümlerle, el yazısıyla imzalanarak hazırlanan noterlik işlemlerinin güvenli elektronik imzayla bilişim sistemine kaydedilebilmesi ve bu işlemlerin kapsamının yönetmelikle belirlenebilmesi hususunda düzenleme yapılmaktadır. Bu düzenlemenin tali komisyon sıfatıyla Dijital Mecralar Komisyonu bünyesinde görüşülmesine ilişkin önerimiz reddedilmiştir.

Teklifin 9. Maddesiyle; Anayasa Mahkemesinin 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcıların kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmesi üzerine kanunilik şartını yerine getirmek amacıyla düzenleme yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi; “88. Anayasa’nın 140. maddesinin üçüncü fıkrasında “Hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.” hükmüne yer vermiştir. Maddenin son fıkrasında ise hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanların, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabi oldukları; bunların hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanacakları belirtilmiştir.

Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında görev yapan adli ve idari yargı mensuplarının idari bir görev yürüttükleri açık olmakla birlikte Anayasa’nın 140. maddesi uyarınca idari görevlerde çalışan yargı mensuplarının da hâkim ve savcı sıfatlarını korumaya devam ettiği ve hâkim ve savcılar hakkındaki hükümlere tabi olduğu, hâkim ve savcılarının atanmalarının, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi ile diğer tüm özlük işlerinin ise kanunla düzenlenmesinin gerektiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında hâkimlik ve savcılık mesleği mensuplarının kadro ihdasını düzenleyen kural Anayasa’da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konulara ilişkindir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin söz hakkına sahip olduğu alanlarda sık sık müdahaleler gerçekleştirilmekte ve bu müdahaleler Anayasa Mahkemesinin denetimine takılmaktadır. Aynı zamanda, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yasamanın görev alanına yapılan müdahaleler, kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık teşkil etmekte ve hukuk devleti anlayışını zedelemektedir. Bu durum, Anayasa’nın 7. maddesinde düzenlenen “yasama yetkisinin devredilmezliği” ilkesini de ihlal etmektedir.

Yasama yetkisi, demokratik düzenin gereği olarak TBMM'ye ait olup; halkın iradesi, temsilciler aracılığıyla yasal düzenlemelere yansıtılmalıdır. Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yasamanın yetki alanına giren konularda düzenleme yapılması, TBMM'nin işlevselliğini azaltmakta ve kuvvetler ayrılığını zayıflatmaktadır.

Ayrıca, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yapılan düzenlemeler, normlar hiyerarşisine aykırı bir durum yaratmaktadır. Yasaların üstün olduğu bir sistemde, yasamaya müdahale eden kararnamelerin kabul edilmesi normlar hiyerarşisini bozarak hukuki güvenliği sarsmaktadır. Anayasa'nın üstünlüğü ilkesi ihlal edilmekte ve hukuk devleti ilkesine zarar verilmektedir.

Özetle, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri yoluyla yasamanın yetki alanına müdahale edilmesi, anayasal ilkeler ve kuvvetler ayrılığı prensipleri açısından ciddi hukuki sakıncalar doğurmakta; demokratik düzeni ve hukukun üstünlüğünü tehdit etmektedir. Söz konusu düzenleme ile her ne kadar kanunilik şartı yerine getiriliyor olsa da iptal kararına dek sürdürülen sistemin hukuki dayanaktan yoksun olduğu belirtilmelidir.

Teklifin 10. Maddesiyle; Anayasa Mahkemesinin 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcılarının kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmesi neticesinde yeniden düzenleme kanunilik şartı yerine getirilmektedir. Çerçeve teklifin 9'uncu maddesi için ileri sürülen itirazlar bu madde için de geçerlidir.

Teklifin 11. Maddesiyle; Anayasa Mahkemesinin 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcılarının kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmesi neticesinde yeniden düzenleme ihdas edilerek kanunilik şartı yerine getirilmektedir. Çerçeve teklifin 9'uncu maddesi için ileri sürülen itirazlar bu madde için de geçerlidir.

Teklifin 12. Maddesiyle; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 27'nci maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/34; K: 2024/60 sayılı kararıyla, Türk Medeni Kanunu'nun 27'nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "... ve ilân..." ibaresi iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 16/5/2024 tarihli ve 32548 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

İptal kararında, söz konusu düzenlemede ilanın kapsamının ne olacağını, kişisel veri niteliğindeki hangi bilgilere yer verileceğinin, ilanın şekli ve usulü konusunda herhangi bir hükmün bulunmamasının Anayasanın 13 ve 20'nci maddelerine aykırı olduğu belirtilmiştir. Yapılan düzenlemeyle, adın değiştirilmesine ilişkin kararın Basın İlan Kurumunun internet portalında ilan edileceği ve hangi bilgilerin bu ilanda yer alacağı açıkça belirtilmektedir. Ancak kişisel verilerin maskelenmeksizin ve istisnai durumlarla sınırlandırılmaksızın ilan edilmesi sebebiyle ortaya çıkan güvenlik tehdidi dolayısıyla madde metninde yapılmasını teklif ettiğimiz değişiklik kabul görmüştür.

Teklifin 13. Maddesiyle; 4721 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/116; K: 2024/56 sayılı kararıyla, Türk Medeni Kanununun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrası iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 19/4/2024 tarihli ve 32522 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi tarafından, boşanma kararı verilebilmesi için kuralda öngörülen süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde makul olmayan bir süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı, kuralın bu haliyle özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini istemci hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamayarak orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

Değişiklikle, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi durumunda ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin ne kadar süre sonra işletilebileceği hususu düzenlenmektedir. Buna göre, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılacak ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilecektir.

Teklifin 14. ve 15. Maddesiyle; 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 30 uncu maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Hâlihazırda bölge adliye mahkemelerinde Cumhuriyet savcularından en kıdemlisi başsavcivekilliği görevini yerine getirmektedir. Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcivekilinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından atanması yönünde değişiklik yapılmaktadır. Ayrıca, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanabileceği kabul edilmektedir. Söz konusu maddeye ilişkin itirazlarımıza Anayasaya aykırılık bölümünde yer verilmiştir.

Teklifin 16. Maddesiyle; Türk Ceza Kanunu'nda yapılan (TCK) değişiklikle casuslukla ilgili yeni suç ihdas edilmektedir. Buna göre, Türk Ceza Kanunu'nun "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" bölümüne eklenmesi teklif edilen maddenin Kanun'un "Devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma" başlıklı maddesinden sonra "Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme" başlığıyla yer alması öngörülmektedir.

Söz konusu düzenleme ile devletin güvenliği veya iç ya da dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenlerin 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılması öngörülmektedir. Fail hakkında hem bu suçtan hem de işlediği ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmedilebilmesi mümkün hale getirilmek istenmektedir.

Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askeri hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmışsa faile 8 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmektedir.

Suçun, milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek cezanın bir kat artırılması öngörülmektedir. Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine tabi kılınmak istenmektedir. Söz konusu maddeye ilişkin itirazlarımıza Anayasaya aykırılık bölümünde yer verilmiştir. Teklif maddesi tamamen Anayasa'ya aykırıdır. (demokratik hukuk devleti ilkesi, suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, eşitlik ilkesi, ölçülülük ilkesi bağlamında suç ve ceza arasında orantılılık ilkesi, ifade özgürlüğü, uluslararası anlaşmaların iç hukuka etkisi: suç ve cezaların kanuniliği ilkesine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7 ile Medeni ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 15'inci maddeleri)

Teklifin 17. Maddesiyle; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 226'ncı maddesinin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesi 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/163; K: 2024/57 sayılı kararıyla, suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle ek savunma hakkı tanınmasına ilişkin bildirimlerin sadece müdafiyeye yapılmasını yeterli gören 226'ncı maddenin dördüncü fıkrasındaki düzenlemeyi iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Söz konusu iptal kararı, 5/4/2024 tarihli ve 32511 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararında, ek savunma hakkı yönünden sanığa bildirim yapılmaksızın müdafî vasıtasıyla savunma yapılmasının ve böylelikle sanığın mahkemenin vereceği kararı etkileme imkânının elinden alınmasının savunma hakkına ulaşma ve adil yargılanma hakkı bakımından ölçüsüz bir sınırlama getirdiğini belirtmiştir. Maddeyle, 226'ncı maddenin dördüncü fıkrası yeniden düzenlenmektedir. Fıkranın birinci cümlesinde yapılan değişiklikle, ek savunmaya ilişkin bildirimlerin sanığa da yapılması sağlanmaktadır. Böylelikle, sanığın kendisiyle ilgili isnadı öğrenmesine imkân tanımakta ve savunma hakkı güvence altına alınmaktadır.

Maddenin dördüncü fıkrasına eklenen cümleyle, sanığa yapılacak bildirimün sanığın dava dosyasında varolan son adresine yapılması öngörülmektedir. Bu suretle, bildirimün yapılamaması veya bildirime rağmen sanığın duruşmaya gelmemesi halinde müdafiyeye yapılan bildirim yeterli kabul edilecek ve müdafinin sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanması nedeniyle de yargılamaya devam olunacaktır. Söz konusu maddenin hak arama hürriyetini sınırladığı yönündeki itirazlarımıza Anayasaya aykırılık bölümünde yer verilmiştir.

Teklifin 18. Maddesiyle; 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Ceza Muhakemesi Kanununun 236'ncı maddesine eklenen beşinci fıkraya ile Türk Ceza Kanununun 103'üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanlarının, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde (çocuk izlem merkezleri) Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınacağı, mağdur çocuğun beyan ve görüntülerinin kayda alınacağı ve kovuşturma evresinde ise ancak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlemin, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirileceği düzenlenmiştir.

63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında, Ceza Muhakemesi Kanununun 236'ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkralarının uygulanması bakımından cinsel suç mağdurlarının tekrarlanan mağduriyetini önlemek, adli ve tıbbî işlemlerin bu alanda eğitilmiş görevliler tarafından tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek amacıyla Adalet Bakanlığının talebi üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmet veren merkezlerin kurulacağı düzenlenmiştir. Ayrıca bu merkezlerin üniversiteler tarafından da kurulabileceği belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararıyla, 63 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Üniversiteler tarafından da bu merkezler kurulabilir." hükmü iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 12/3/2024 tarihli ve 32487 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararında, üniversiteler tarafından cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmet veren merkezlerin kurulabilmesinin Anayasanın 130'uncu maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulardan olduğu, bu nedenle Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenen kuralın Anayasanın 104'üncü maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı olduğu belirtilmiştir. Maddeye eklenen fıkrayla, Ceza Muhakemesi Kanununun 236'ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında belirtilen merkezlerin, devlet üniversiteleri tarafından da kurulabilmesine imkân tanınmaktadır.

Teklifin 19. Maddesiyle; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 76'ncı maddesi değiştirilmektedir. Anayasa Mahkemesi 22/9/2021 tarihli ve E: 2017/17; K: 2021/59 sayılı kararıyla, 5275 sayılı Kanunun 92 nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesini iptal etmiştir. İptal edilen cümlede yer alan hükümlü ve tutukluların kurum dışına çıkmasına ilişkin Cumhuriyet başsavcılığına verilen sınırlama yetkisi, kapsam bakımından belirsiz görülmüştür. Değişiklikle, kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların öğretimden yararlanma hakkı yeniden düzenlenmekte ve bu hakkın kapsamı genişletilmektedir.

Maddenin birinci fıkrasıyla, açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin tüm öğretim türlerinden; diğer ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ise kurum içinde verilebilen yaygın, dışarıdan ve açık öğretim programlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan iyi hâlli hükümlülerin, belirli şartların bulunması halinde kurum içinde açılan örgün öğretim programlarından yararlanabilmelerine imkân sağlanmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin katılacakları sınavların, kişi ve kurum güvenliği ile kurum disiplin ve düzeninin bozulmasını önleyici tedbirler alınmak suretiyle ceza infaz kurumu içinde yapılacağı düzenlenmektedir. Ayrıca fıkrayla, bu sınavların koşulları ile yapılma usulü de belirlenmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasıyla, kurum ve kuruluşlar ile üniversitelere, ceza infaz kurumu içinde yapılacak sınavlara ilişkin gerekli düzenlemeleri yapma ve tedbirleri alma yükümlüğü getirilmektedir.

Maddenin beşinci fıkrasıyla, açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin öğretimden yararlanma veya sınavlara katılma hakkının bazı hâller dışında engellenemeyeceği hüküm altına alınmaktadır. Ancak teklifin bu fıkrasında belirtilmiş olan "bazı haller" şeklinde ifade edilen sınırlamalar, idareye keyfi davranma hakkı tanıyacağından maddenin değiştirilmesi teklif edilmiş ancak söz konusu önerimiz reddedilmiştir.

Teklifin 20. Maddesiyle Anayasa Mahkemesinin 26/10/2023 tarihli ve E: 2023/71, K: 2023/182 sayılı kararıyla, 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 44'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "beşte ikisinin" ibaresi iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 29/11/2023 tarihli ve 32384 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesinde, olağanüstü genel kurul toplantısı için öngörülen beşte ikilik, başka bir ifadeyle yüzde kırklık oranın meslek kuruluşlarında azınlıkta kalan kişilerin seslerini duyurabilmesini ve bu kuruluşların işleyişine etkin şekilde katılabilmesini

aşın derecede güçleştirdiği ve azınlıkta kalanlar arasında görüş ayrılığı olduğu durumlarda kurallın genel kurul üyelerinin karar ve yönetim organlarını denetleme imkânını işlevsiz hâle getirdiği belirtilmiştir. Maddeyle, esnaf ve sanatkârların meslek kuruluşlarının genel kurul üyelerinin dörtte birinin başvurusu üzerine yönetim kurulu tarafından genel kurulun olağanüstü toplantıya çağrılacağına ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Söz konusu düzenleme ile genel kurulun olağanüstü toplantıya çağırılmasına ilişkin başvuruyu üyelerin dörtte birinin yapabileceği düzenlenmiştir. Bu durum, örgütlenme özgürlüğüne aykırılık teşkil etmekte olup mezkur oranın onda bire düşürülmesi önerilmiştir.

Teklifin 21 Maddesiyle; Anayasa Mahkemesinin, 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcıların kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmesi neticesinde kanunilik şartını yerine getirmek üzere düzenleme ihdas edilmektedir. Çerçeve teklifin 9’uncu maddesi için ileri sürülen itirazlar bu madde için de geçerlidir.

MADDELERE İLİŞKİN ÖNERGELERİMİZ

Teklifte gözden geçirilmesini, değiştirilmesini, teklif metninden çıkarılmasını ve tali komisyonda görüşülmesini talep ettiğimiz düzenlemelere ilişkin önerglerimiz komisyonda dile getirilmiş ancak yeterli tartışma yapılmaksızın reddedilmiştir. Genel Kurulda değerlendirilmesi amacıyla aşağıda sunulmaktadır;

MADDENİN TEKLİFTEN ÇIKARILMASI YÖNÜNDE VERDİĞİMİZ ÖNERGELER

MADDE 1 ve 2- Söz konusu 1’inci ve 2’nci madde, Anayasa’nın 2, 7 ve 123’üncü maddelerine aykırıdır.

MADDE 3- Söz konusu 3’üncü madde, Anayasa’nın 2, 7 ve 123’üncü maddelerine aykırıdır.

MADDE 14 ve 15- Söz konusu 14’üncü ve 15’inci madde; Anayasanın 37 ve 138’inci maddesine aykırıdır.

MADDE 16- Söz konusu 16’ncı madde; Anayasanın 2, 10, 11, 13 ve 25’inci maddesine aykırıdır.

Söz konusu maddelerin kanun teklifi metninden tamamen çıkarılması mahiyetindeki önerglerimiz yeterince müzakere edilmeksizin reddedilmiştir.

TALİ KOMİSYONDA GÖRÜŞÜLMESİ YÖNÜNDE VERDİĞİMİZ ÖNERGEMİZ

MADDE 8- Görüşülmekte olan 2/2616 esas no’lu Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin ilgili maddesinin Tali Komisyon sıfatıyla Dijital Mecralar Komisyonu bünyesinde görüşülmesine ilişkin önerglerimiz reddedilmiştir.

REDDEDİLEN YASAL DÜZENLEME TEKLİFLERİMİZ

Yasal düzenleme taleplerimiz, bütünüyle reddedilmiştir.

MADDE 7- Teklifte yer alan katılım payının kaldırılması, kamu hizmetlerinin ücretsiz olması gerektiği cihetiyle teklif edilmiş olup önergemiz reddedilmiştir.

MADDE 12- Teklifte yer alan düzenlemeye, ilanda yarı verilecek bilgilerin “istisnai durumlar saklı kalmak kaydıyla” belirlenmesi amacıyla teklif edilmiş olup önergemiz reddedilmiştir.

MADDE 17- Teklifte yer alan “Sağın dosyada var olan son adresine bildirim yapılamaması veya bildirimle rağmen duruşmaya gelmemesi halinde müdafie yapılan bildirimler yeterli kabul edilir.” bölümünün teklif metninden çıkarılması, hak arama hürriyetinin tesisi amacıyla teklif edilmiş olup önergemiz reddedilmiştir.

MADDE 19- Teklif maddesi ile yaratılan eşitsizliğin giderilmesi ve ceza infaz kurumlarında bulunanların eğitim hakkı bakımından eşitlenmesi amacıyla teklif edilmiş olup söz konusu önergemiz reddedilmiştir.

Sonuç olarak;

Cumhuriyet Halk Partisi Adalet Komisyonu üyeleri olarak; torba kanun usulüyle hazırlanan 2/2616 esas no'lu “**Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi**”nin yasalaşmasına; Anayasa'nın 2, 6, 7, 10, 11, 13, 25, 36, 37, 88, 106, 123, 138, 139, 140 ve 153'üncü maddelerine açıkça aykırı olmasından dolayı karşı olduğumuzu bildiririz.

Süleyman Bülbül

Aydın

Gizem Özcan

Muğla

İsmail Atakan Ünver

Karaman

Cumhur Uzun

Muğla

Turan Taşkın Özer

İstanbul

İnan Akgün Alp

Kars

MUHALEFET ŞERHİ

A. USULE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

2/2616 sayılı Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 23 maddeden oluşan teklif 12 farklı kanunda değişiklik veya düzenleme içermektedir. Adalet Komisyonu'nun açılış sunuşunda bu yasa teklifinin 9. Yargı Paketi'nin devamı niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

AKP iktidarı döneminde kalıcı bir yasa yapma tekniğine dönüşen, bu kanunda da örneğini gördüğümüz torba yasa tekniği birçok yönü ile hukuka aykırılıklar içermektedir. Bu teknik, AKP'nin genel politikalarının yasa yapma tekniğine yansımadır. Torba yasalar ilk olarak Anayasa'nın 2'nci maddesiyle esas kabul edilmiş hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Hukuk devleti olmanın en önemli kriterlerinden olan "belirlilik ilkesi"nin ihlali yoluyla Anayasaya aykırıdır. Belirlilik ilkesi, özetle bir ülkedeki hukuk kurallarının her bir yurttaş tarafından ulaşılabilir, anlaşılabilir ve uygulanabilir olması anlamına gelmektedir. Bu ilkeyle halkın yasaları bilmesi, anlaması, hak ve sorumluluklarını bilmesi amaçlanmıştır. Ancak torba yasalar bu amaca ulaşmayı imkânsız hale getirmektedir. AKP iktidarı döneminin alamet-i farikasına dönüşen torba yasalar ve yargı paketleri pek çok Anayasaya aykırılıkla birlikte, yasa yapım usulleriyle hukuk devleti ilkesini temelden sarsmaktadır.

Diğer yandan, torba yasa teklifleri, öngörülen değişikliklerin ilgili kurum, sivil toplum örgütleri, meslek odaları ve siyasi partiler tarafından sağlıklı müzakere edilmesini engellemekte, Meclis'in yasa yapımındaki temel organ olma rolü araç haline getirilmektedir. Bu husus TBMM'yi işlevsiz kılmakla beraber itibarsızlaştırmaktadır.

Teklif olunan yasa da Noterlik Kanunu'ndaki değişikliklerin Noterler Birliği'nin görüşleri alınarak yapıldığının belirtilmesi, aynı yasa teklifinde örneğin kadınları doğrudan etkileyen Türk Medeni Kanunu'ndaki değişiklikler hakkında kadın örgütlerinin görüşlerinin alınmaması gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır.

Meclise sunulan yasa teklifinin kapsam ve maddeleri, bizzat Meclis'te ve Adalet Komisyonu'nda bulunan diğer siyasi parti vekillerine dahi komisyondan yalnızca 3 gün önce, Cuma günü mesai sonuna doğru iletilmiştir. Bu koşullarda, sunulan maddelerin esaslarına geçmeden önce, komisyon vekilleri tarafından gerektiği kadar dikkatli ve özenli inceleme, değerlendirme yapmak için gerekli makul sürenin verilmediği ortadadır.

İşbu yasa teklifinde olduğu gibi özellikle 2010 yılından beri yasa tekliflerinin Meclis'e sunulması, komisyonda görüşülmesi teknik bir prosedüre indirgenmiştir.

Birbiriyle alakasız Kanunlarda, bir arada ve aralarında ilişki bulunmayan farklı konularda yasal düzenlemeler hukuk devletlerinin dayandığı hukuki güvenilirlik ve hukuki tutarlılık ilkelerini de ihlal edilmektedir.

Torba yasa yönteminin bir boyutu da iktidarın pragmatik siyasi beklentilerini karşılamaya dönüktür. Nitekim farklı hukuk alanlarına ilişkin birçok düzenlemenin arasında gizlenen kimi tekliflerin toplumsal ve politik muhalefetin direncine takılmadan yasalaştırılması amaçlanmaktadır. Komisyonlarda bir iki gün içerisinde alelacele tartışıldıktan sonra hemen genel kurula getirilen torba yasa tekliflerine dahil edilmiş birçok düzenlemenin böylece anlaşılmasının, topluma anlatılmasının ve demokratik muhalefete konu olmasının önüne geçilmektedir. Bu yöntem, kurnazca bir yasama oyununu ifade etmektedir.

Başlığında bile Noterlik Kanunu'nun öne çıkartıldığı bir yasa teklifinde Türk Ceza Kanunu'na getirilmesi istenen Casusluk Suçu ile, birbiriyle alakasız kanunların arasında yeni bir suç ihdas edilmek istenmektedir. 9. Yargı Paketi öncesinde ortaya atılan "Etki Ajanlığı" düzenlemesine verilen toplumsal ve demokratik tepkiler, işbu yasa teklifiyle yalnızca ismi değiştirilerek yeniden getirilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda bir suç ihdas edebilmek için gerekli olan toplumsal ve hukuki ihtiyaçlar ise ne teklif gerekçesinde izah edilmiş ne de komisyon aşamasında gerekçeli olarak açıklanmıştır. Dolayısıyla aralarında hukuki bağ bulunmayan ağırlıklı Noterlik Kanunu'nda değişiklikler öngören teklif içerisinde getirilmiş bu madde, AKP iktidarının siyasi emellerine yönelik bir girişim olduğu yönündeki endişeleri pekiştirmektedir.

Teklif olunan Kanun'un da aralarında olduğu torba yasa yapma yöntemi Anayasa'ya ve Meclis İçtüzüğü'ne aykırılık teşkil etmektedir. Şöyle ki; Anayasa'nın ilk metninde 88. maddede düzenlenen yasa yapma yetkisi "Bakanlar Kurulu ve milletvekillerine" verilmiştir. Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişi sağlayan 21.01.2017 tarihli ve 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu, Bakanlar Kurulu'nu kaldırmış, yürütme organı olarak sadece Cumhurbaşkanı kalmıştır. Bu değişikliğin sonucu olarak, Anayasanın 88'inci maddesi de değiştirilmiş; maddede "*Kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkilidir.*" hükmü yer almıştır. Bu nedenle yapılan Anayasal değişiklikle kanun yapma yetkisi yalnızca milletvekillerine ait hale gelmiştir.

Buna rağmen gerek teklif kapsamından gerekse komisyon sunuşlarından anlaşıldığı üzere, teklif olunan yasaların Adalet Bakanlığı tarafından hazırlandığı ve vekiller aracılığıyla yalnızca Meclis'e sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu tutum ve yöntemin mevcut Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği ve dolayısıyla Anayasaya aykırı yasa tekliflerinin Genel Kurul'a sunulmasının hukukten mümkün olmayacağı açıktır.

B. ANAYASAYA AYKIRILIK

Meclise sunulan ve Adalet Komisyonu'nda görüşülen teklifin gerekçesinde, kamu hizmeti olan noterliğin etkinliğinin artırılması, hukuki güvenliğin sağlanması, temel hak ve özgürlüklerin daha etkin korunması, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının

oluşturacağı hukuki boşluğun doldurulması ve uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin giderilmesi amacıyla getirildiği belirtilmiştir.

Buna rağmen 2/2616 Esas Sayılı Kanun Teklif, Anayasanın 2., 13., 25, 26.,36., 38., 90., 104., 132., 138., Maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Komisyon görüşmelerine başlanmadan önce yasa teklifinin Anayasaya uygunluk denetimi İç Tüzük'e göre yapılmamış, Anayasaya uygunluk iç raporu komisyon üyelerine ibraz edilmemiştir. Yine komisyon görüşmeleri başlangıcında komisyon üyeleri tarafından dile getirilen Anayasaya aykırılık önermeleri, Komisyon başkanı tarafından gerekçeli şekilde değerlendirilmemiş, prosedürel bir işlem gibi dinlenmekle yetinilmiş ve doğrudan görüşmelere geçilmiştir.

23 maddelik teklif ile 12 farklı kanunda değişiklik ve düzenleme öngörülmesi, genel anlamda Anayasanın 2. Maddesinde belirtilen hukuk devleti olma ilkesine hukuki belirlilik, hukuki güvenilirlik ve hukuki tutarlılık noktalarında aykırılık taşımaktadır.

Teklifin ihtiva ettiği 16. Madde ile; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na 339/A maddesi eklenmekte ve yeni bir suç ihdas edilmektedir. Buna göre devletin güvenliğini tehlikeye düşürecek şekilde yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler anılı teklif maddesi kapsamında cezalandırılacaktır.

Casusluk suçu olarak tanımlanan ve ihdas edilmek istenen bu madde Anayasanın pek çok maddesine çeşitli açılardan aykırılık oluşturmaktadır.

Bu düzenleme en başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan kanunilik ilkesine aykırıdır. Kanunilik ilkesi, suçların ve cezaların açık ve belirgin bir şekilde kanunlarda düzenlenmesini gerektirir. Bir suçun hangi fiillerle işleneceğinin ve hangi eylemlerin suç sayılacağıının açıkça belirlenmesi zorunludur.

16. maddede yer verilen "*Yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda*" ifadesi oldukça geniş ve yoruma açık bir kavramdır. Hangi durumların yabancı bir devletin "stratejik çıkarları" kapsamında

değerlendirileceği ve bu çıkarların ne anlama geldiği belirsizdir. Bu tür muğlak kavramlar, hukuki belirlilik ilkesini ve kanunilik ilkesini zedelemektedir.

"Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine" ifadesi de geniş ve farklı yorumlara açık bir kavramdır. Devletin "güvenliği" ya da "siyasal yararları" gibi soyut kavramlar, somut olaylarda sınırlarının net bir şekilde belirlenmesini zorlaştırma tehlikesi taşımaktadır.

Düzenlemede failin işlediği suçtan dolayı ayrı ayrı cezalandırılacağı belirtilmiştir. Bu, aynı fiilden dolayı bir kişinin hem temel suçu hem de bu suçun yabancı bir devletin çıkarlarına hizmet etmesi nedeniyle mükerrer (çifte) cezalandırılma durumuna yol açmaktadır. Anayasa'da cezaların ölçülülük ve orantılılık ilkelerine göre belirlenmesi gerektiği yer almasına rağmen, teklif olunan maddede meşru amaç ve gerekçe ortaya konulmadan bu ilkeler ihlal edilmektedir.

Düzenlemede savaş dönemlerinde suçun cezasının artırılması öngörülmüştür. Ancak kanunilik ilkesi sadece suçun tanımının belirli olmasını değil, aynı zamanda cezanın ölçülü ve orantılı olmasını da gerektirir. Fiilin işlenme şekline ve failin kastına bağlı olarak ceza orantısız bir şekilde artırılabilir, bu da kanunilik ilkesine ve ceza hukukunun genel ilkelerine aykırılık taşıyan bir durum yaratmaktadır.

Dolayısıyla belirlilik ve kanunilik ilkelerine uygun olmayan şekilde sunulan bu teklif maddesi, Anayasa'nın 2. Maddesindeki hukuk devleti ilkesine, Anayasanın 38. maddesinde düzenlenen kanunilik ilkesine, ölçülü ve orantılı cezalandırma ilkelerine doğrudan aykırılık teşkil ettiği için teklif kapsamından çıkartılmalıdır.

16. madde ile ihdas edilmek istenen suçtan dolayı kovuşturma yapılması Adalet Bakanı'nın iznine tabi tutulmaktadır. Bu durum yargının bağımsızlığına gölge düşürme riski taşımaktadır. Ceza hukukunda suçların kovuşturulması genel kural olarak yargı organlarının yetkisindedir. Adalet Bakanı izni gibi yürütmenin müdahalesine ve siyasi saiklerle hareket etmeye açık bir mekanizma, Anayasanın 138. Maddesiyle korunan yargı bağımsızlığı ilkesini ve Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesini ihlal etme tehlikesi taşımaktadır. Adalet Bakanlığı izni aynı zamanda iddia ve

savunmaların eşit şekilde ileri sürülmesi hakkını da tanımlayan Anayasanın 36. Maddesiyle korunan Adil Yargılanma Hakkı'nın ihlalini de gündeme getirmektedir.

Teklifin 16. Maddesi, ceza hukuku dünyamıza ve Türk Ceza Kanunu'na yeni bir suç eklenmesine yöneliktir. Her suç, kişilerin eylem, söylem ve haklarına yönelik bir sınırlandırma getirmektedir. Toplumsal hayatın sürdürülebilirliği, güvenliğin sağlanması veya hakların korunması amacıyla getirilen sınırlamalar, ceza hukukunun evrensel ilkelerinde "meşru amaç" olarak kavramlaştırılmaktadır. Ancak bu sınırlandırmaların hangi ölçülerde ve nasıl yapılacağı Anayasa ile belirlenmektedir.

Anayasanın 13. Maddesi, temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğini ve bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması gerektiğini belirtir. Fakat 16. Maddedeki teklifin yasalaşması ile geniş ve muğlak bir biçimde uygulanması, temel hak ve hürriyetlerin aşırı ve keyfi bir şekilde sınırlandırılmasına yol açabilir. Özellikle ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel haklar bu düzenleme kapsamında aşırı geniş yorumlarla sınırlandırılma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Düşünce, kanaat ve ifade özgürlüğü Anayasanın 25. ve 26. Maddelerinde güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerdendir. Düzenlemenin bu haliyle kabulü halinde, muğlak ve geniş kapsamlı bir şekilde uygulanması, bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğünü de kısıtlamaya yol açmaktadır. "*Yabancı bir devletin çıkarları doğrultusunda suç işlemek*" gibi belirsiz ifadeler, muhalif görüşlerin veya hükümet eleştirilerinin bu kapsamda değerlendirilmesine yol açabilir. Bu durum, düşünce ve ifade özgürlüğü açısından ciddi kısıtlamalara neden olabilir. Dolayısıyla, 16. Maddenin kabulü halinde ifade özgürlüğünün önünün tıkanması, bireylerin düşüncelerini serbestçe açıklama hakkını tehdit etme riski taşır.

İfade özgürlüğü, yalnızca Anayasa'da değil, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de koruma altındadır. Bunlardan biri ve en önemlisi olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. Maddesi ifade özgürlüğüne yönelik bir koruma getirmektedir. Bu madde, bireylerin düşüncelerini serbestçe ifade edebilme ve bilgi

alma ile verme özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Anayasanın 90. Maddesine göre, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile iç hukuk arasında bir çatışma olduğunda, uluslararası sözleşmelerin esas alınması gerekmektedir. Dolayısıyla, Casusluk suçunu ihdas etmek isteyen, belirsiz ve muğlak ifade ve eylemleri de suç konusu olarak kabul eden bu madde taraf olunan uluslararası sözleşmelere aykırı unsurlar taşımakta ve Anayasanın 90. Maddesini ihlal etmektedir.

Tüm bu Anayasaya aykırılık ve ihlaller gözetildiğinde 16. Madde ile ihdas edilmek istenen suç tipinin teklif kapsamından çıkartılması gerekmektedir.

Teklifin ihtiva ettiği 11. Maddenin teklif gerekçesinde dayanak olan gösterilen 3 adet Anayasa Mahkemesi kararı bulunmaktadır.

Madde gerekçelerinin açık ve anlaşılabilir olarak yazılmadığı ortada olup, kararlar incelendiğinde henüz verilmeyen bir iptal kararına dayanarak kanun değişikliği teklif edildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu durum yürütme erki olan Cumhurbaşkanı'nın yetki aşımı yaparak yargıya müdahale niteliğindeki işlemlerinin iptali olması hasebiyle olumlu olarak değerlendirilse de yasa yapım sürecinin güvenilirliği sekteye uğratmaktadır.

Teklif edilen maddede, her ne kadar Cumhurbaşkanı Kararnamesi iptal edilip kadro ve unvan belirleme yetkisi HSK Kanunu'na eklenmek istense de maddenin devamında "*boş kadrolarda unvan değişikliğinin Cumhurbaşkanınca yapılması*" şeklinde bir hüküm bulunmaktadır." Bu ifade, değişikliğin amacıyla bağdaşmamakta ve aynı zamanda Anayasaya aykırılık taşımaktadır.

Anayasa Madde 138, hâkimlerin bağımsızlığı ilkesini güvence altına alır. Hâkim ve savcılarının unvan değişikliklerinin yürütme organı olan Cumhurbaşkanına bağlı olarak yapılması, yargı bağımsızlığına aykırılık teşkil eder. Yargı mensuplarının atamaları, terfileri ya da unvan değişiklikleri konusunda yürütme organının (Cumhurbaşkanının) yetkili olması, yargı organını etkileyebilir ve bu bağımsızlık ilkesini zedeleyebilir. Bu nedenle yukarıda geçen ifadenin kanun teklifi Anayasaya açık aykırılık teşkil ettiği için kaldırılmalıdır.

Teklifin 19. Maddesinde; Anayasa Mahkemesi tarafından verilen karar doğrultusunda yapılan değişlikle, kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunan hükümlü ve tutukuların öğretimden yararlanma hakkı yeniden düzenlenmekte ve bu hakkın kapsamı genişletilmektedir.

Ancak teklif maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “iyi halli olma” şartı öğrenim hakkına ölçsüz bir müdahale riski taşımaktadır. Nitekim cezaevi idaresinin keyfi yorumlarına dayanabilecek kararlarla iyi halli olmadığına hükmedilen birçok mahpusun öğrenim hakkından yoksun kalma ihtimali söz konusu olacaktır.

Bu durum Anayasa'nın 2., 11., 13., 42. ve 90. Maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Anılan “iyi halli olma” şartının teklif metninden çıkartılarak, Anayasanın ilgili hükümleri doğrultusunda değiştirilmesi gerekmektedir. Anayasanın 153. Maddesi, AYM Kararlarının herkes ve her kurum açısından bağlayıcı olduğunu ifade etmekte olup, kararın hukuki amacını aşan bir sınırlandırmayla düzenleme yapılması bu haliyle Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

C. MADDE DEğERLENDİRMELERİ

Teklifin 1. Maddesi; Anayasa Mahkemesinin 23/1/2024 tarihli ve E: 2023/63, K: 2024/15 sayılı kararıyla, Avukatlık Kanunu'nun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümleleri iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

İptal kararının ardından Avukatlık Kanunu'nun ikinci fıkrasının şu şekilde değiştirilmesi teklif edilmiştir.

“Avukatlık stajına fiilen engel olmamak şartıyla herhangi bir işte sigortalı olarak çalışılması avukatlık stajının yapılmasına engel değildir. Adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları veya yardımcıları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanlar da görev yeri saklı kalmak kaydıyla mahkemelerde yapılan staj sürecinde aylıksız veya ücretsiz izinli olarak avukatlık stajı yapabilir. Bu dönemde ilgilinin talebi üzerine yıllık izinler de

kullandırılabilir. Avukat yanında yapılacak staj sürecinde ise kamu kurum ve kuruluşu tarafından ilgilinin ifa ettiği kamu görevini aksatmayacak şekilde çalışma saatleri ile izin dönemleri ve süreleri düzenlenebilir. Ancak ifa edilen kamu görevinin niteliğinden dolayı aynı anda staj yapma durumunda kamu görevinde aksama ortaya çıkacağı hallerde avukat yanında yapılan staj sürecinde de ilgiliye aylıksız veya ücretsiz izin verilebilir. Şu kadar ki, ilgili mevzuatında memur kadrolarına geçiş hakkı tanınan sözleşmeli personel ancak memur kadrolarına geçiş hakkını kazandıktan sonra bu fıkra da yer alan hükümlerden yararlanabilir. Bu fıkra da belirtilen aylıksız veya ücretsiz izinler diğer mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi değildir. Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların staj sürecindeki izin dönemleri ve süreleri ile çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Cumhurbaşkanlığıınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir."

Anayasa Mahkemesi iptal kararının gerekçesinde, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların görevleri sırasında avukatlık stajı yapabilmeleri bakımından ilgili birimlerce gereken kolaylığın sağlanacağına ilişkin kuralın, avukatlık stajı yapacak personele ilgili birimlerce nasıl bir kolaylık sağlanacağına ilişkin yol gösterici nitelikte bir düzenleme içermediği, farklı uygulamalara neden olabilecek nitelikte olduğu, belirlilik ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığının altını çizmiştir.

Türkiye’de giderek artan hukuk fakülteleri ve avukatların sayısı, avukatların sosyo-ekonomik sorunlarının artmasına ve işsiz avukatlar, işçi avukatlar gibi sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu nedenle hukuk fakültelerinin azaltılması, avukatlık mesleğinin nitelikli hale getirilmesi için eğitimlerin kalitesinin artırılması, staj kalitelerinin artırılması, hukuk fakültesi mezunlarının istihdam edileceği pozisyonlara başka fakülte mezunlarının alınmaması gibi adımların atılması talep edilmektedir.

Avukatlık staj süresi kanunen 1 yıl olup, bu süre 14-15 ayı bulabilmekte, kanun gereği staj dönemi boyunca stajyer avukatlar hiçbir gelir getirici işte çalışmadığı veya gelir elde edemediği için ağır ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Staj dönemi için getirilen bu yasak, yaklaşık 2 yıl önce getirilen ilgili kanun maddesiyle, kamu kurum ve

kuruluşlarındaki görev ve pozisyonlarda çalışanlar ve avukatlık stajını yapmak isteyenler açısından kanun yoluyla esnetilmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan kişilere çalışmaya devam ederken avukatlık stajı yapmak üzere bir hak tanınmasının diğer stajyer avukatlarla aralarında bir eşitsizlik yarattığı yadsınamaz bir gerçekliktir. Buna rağmen yalnızca 2 yıldır yürürlükte olan bu madde AYM Kararıyla iptal edilmiştir. İlgili maddenin yasalaşması döneminde ileri sürülen itiraz ve şerhlerin dikkate alınmamasının sonuçları, bu örnekte olduğu gibi hukuk sistemimizde güvenilirlik, tutarlılık ve öngörülebilirlik ilkelerini yok sayan düzenlemelere neden olmaktadır.

Öte yandan Teklif olunan maddenin gerekçesinde yer verilen AYM İptal kararı, kamu kurumlarınca sağlanacak kolaylığın belirsiz ve muğlak olmasına ilişkindir. Kanun teklifi bu konuda, avukatlık stajının ilk altı aylık döneminin ücretsiz izne ayrılmak suretiyle, ikinci altı aylık döneminin ise kamu kurum ve kuruluşunun inisiyatifine bırakarak veya ücretsiz izne ayrılarak yapılması yönünde bir değişiklik teklif etmektedir. AYM Kararının belirlilik ve muğlaklıkla ilgili iptal gerekçesi dikkate alınarak bir düzenleme yapılmadığı ortadadır.

Diğer yandan avukatlık kamusal niteliği olan bir meslek olup, adaletin tesisinde avukatların rolü vazgeçilemez değerdedir. Buna rağmen son yıllarda, avukatlık stajının hakkıyla yapılamadığı, niteliğin düştüğü ve naylon stajlar nedeniyle mesleğin kalitesinin düşerken avukat sayısının ise artmasına neden olduğunu savunan avukatlar, barolar ve meslek derneklerinin talep ve görüşleri dikkate alınmadan yasa yapılması doğru değildir.

Stajyer avukatların yaşadığı sosyo-ekonomik sorunların çözümü, nitelikli avukatlık stajının kriterlerinin belirlenmesi, aynı zamanda var olan eşitsizliklerin giderilmesi için teklif olunan maddenin, Türkiye Barolar Birliği başta olmak üzere ilgili kurumların, akademisyenlerin, derneklerin görüşleri alınarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Teklifin 7. Maddesi ile, araç sicil ve tescil sisteminde yer alan bilgilerin kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince sorgu başına 2 TL işlem katılım payı alınması sağlanması teklif edilmektedir.

Gerekçede, böylece bu hizmetin daha etkin ve sağlıklı verilebilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Halihazırda araç tescil sistemindeki verilere herkes ulaşamamaktadır. Bu veriler Türkiye Noterler Birliği tarafından Emniyet Genel Müdürlüğünün uygun görüşü alınarak yapılacak protokoller kapsamında paylaşılabilir. Bu protokollerin özellikle banka ve sigorta şirketlerinin yapacağı işlemleri kolaylaştırmak üzere olduğu, Komisyon görüşmelerinden anlaşılmaktadır.

Ancak, yurttaşlar açısından baktığımızda, kişisel veri niteliğinde sayılan bir verinin metalaştırılması tarafımızca uygun görülmemektedir. Protokollerin hangi hususlarda, nasıl bir değerlendirmeyle yapılacağı, hangi kurum ve kuruluşlarla bu bilgilerin paylaşılacağı belirsizlik taşımaktadır.

Diğer yanda Noter huzurunda yapılacak işlemlerde gereklilik arz ettiği, meşru ve yasal dayanağı olan bir işlem amacıyla talep edildiğinde, paylaşılmasında sakınca görülmeyen durumlarda zaten kamusal hizmet kapsamında ve ulaşılabilir olması gereken bu sorgu işleminden ücret alınması sosyal devlet ilkesi gereğince uygun görülmemektedir. Bu işleme ek bir ücret tarifesini uygulayarak sadece Noterlerin ek gelir elde etme amacıyla ilgili değişikliğin yapılması, tarafımızca doğru bulunmamaktadır.

Teklifin 9. Ve 10. Maddelerine Anayasa Mahkemesi'nin 3 farklı İptal Kararı gerekçe gösterilmiştir. Anayasa Mahkemesi, 4/5/2023 tarihli ve E: 2022/36; K: 2023/84 sayılı, 28/9/2023 tarihli ve E: 2022/139; K: 2023/158 sayılı ve 8/11/2023 tarihli ve E: 2020/65; K: 2023/187 sayılı kararlarıyla idari görevlerde çalışanlar dâhil olmak üzere hâkim ve savcılarının kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal etmiştir.

Öncelikle yasa yapım tekniği bakımından dayanak AYM Kararlarının hangi paragraflarının teklifle ilişkili olduğunun ve neden bu yasaya ihtiyaç duyulduğunun açıklanması gerektiği halde, gerekçe soyut, belirsiz ve anlaşılmaz şekilde yazılmıştır.

İlgili kararlar incelendiğinde, karar metinlerinde Danıştay, Sayıştay ve HSK ile ilgili herhangi bir karar verilmediği görülmüştür. Buna rağmen, komisyon görüşmelerinde “ileride verilebilecek AYM kararı dikkate alınarak bu maddelerin hazırlandığı” Adalet Bakanlığı bürokratları tarafından ifade edilmiştir.

Anayasa, Devletin asli ve sürekli görevlerinin ancak kanunla düzenlenmesi gerektiğini öngörmektedir. Hâkim ve savcıların kadroları da yargı bağımsızlığı açısından kritik bir görev olup, bu kadroların sadece kanunla düzenlenmesi gerekir. Her ne kadar henüz bu konuda verilmiş bir karar olmasa da yargıya yönelik kadro ve unvanların Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile belirlenmesi, yürütmenin yargıya müdahalesi anlamına geldiği için iptal edilmesi olumludur.

Anayasa Madde 104, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, yürütmeye dair işlem ve düzenlemelerde bulunabileceğini ancak yargıya ilişkin düzenlemelerde kullanılmayacağını belirtmektedir.

Bu bağlamda, Danıştay ve Sayıştay bünyesindeki kadroların kanunla düzenlenmesi uygun olsa da yapılan teklif maddelerinin eksik ve hatalı gerekçelere dayandığı ve bu nedenle hukuk sistemimizde sorunlar yaratma olasılığı dikkate alınmalıdır.

İptal kararları ilgili teklifteki kadrolara ilişkin olmadığı için AYM'nin tespit edeceği hukuka aykırılıkların tamamı dikkate alınmamıştır. Bugüne kadar Cumhurbaşkanı Kararnamesiyle düzenlenen kadroların ve sayıların ne olduğu, kanunun bu kadroları aynen korumasının ne kadar isabetli olduğu tartışmalıdır. Teklifin gerekçesinin daha somut, dikkatli ve özenli yapılması, meydana gelen veya gelebilecek riskleri ortadan kaldıran bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Teklifin 11. Maddesi ile; teklif gerekçesinde dayanak olan gösterilen 3 adet Anayasa Mahkemesi kararı bulunmaktadır. Bu karar doğrultusunda, idari görevlerde çalışanlar

dâhil olmak üzere hâkim ve savcılarının kadrolarının kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek söz konusu kadroları ihdas eden Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini iptal edilmiş, HSK Kanunu'na ek madde ve cetvel eklenmiştir.

Madde gerekçelerinin açık ve anlaşılabilir olarak yazılmadığı ortada olup, kararlar incelendiğinde henüz verilmeyen bir iptal kararına dayanarak kanun değişikliği teklif edildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu durum yürütme erki olan Cumhurbaşkanı'nın yetki aşımı yaparak yargıya müdahale niteliğindeki işlemlerinin iptali olması hasebiyle olumlu olarak değerlendirilse de yasa yapım sürecinin güvenilirliği sekteye uğratmaktadır.

Teklif edilen maddede, her ne kadar Cumhurbaşkanı Kararnamesi iptal edilip kadro ve unvan belirleme yetkisi HSK Kanunu'na eklenmek istense de maddenin devamında "boş kadrolarda unvan değişikliğinin Cumhurbaşkanınca yapılması" şeklinde bir hüküm bulunmaktadır." Bu ifade, değişikliğin amacıyla bağdaşmamakta ve aynı zamanda Anayasaya aykırılık taşımaktadır.

Anayasa Madde 138, hâkimlerin bağımsızlığı ilkesini güvence altına alır. Hâkim ve savcılarının unvan değişikliklerinin yürütme organı olan Cumhurbaşkanına bağlı olarak yapılması, yargı bağımsızlığına aykırılık teşkil eder. Yargı mensuplarının atamaları, terfileri ya da unvan değişiklikleri konusunda yürütme organının (Cumhurbaşkanının) yetkili olması, yargı organını etkileyebilir ve bu bağımsızlık ilkesini zedeleyebilir. Bu nedenle yukarıda geçen ifadenin kanun teklifi Anayasaya açık aykırılık teşkil ettiği için kaldırılmalıdır.

Teklifin 13. Maddesi ile, Türk Medeni Kanunu'nun Evlilik Birliğinin Sarsılması başlıklı 166. Maddesi'nin 4. Fıkrasında değişiklik yapılması teklif edilmiştir. Maddenin ilgili fıkrası halihazırda şu şekildedir:

"Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir."

Anayasa Mahkemesi, 22/2/2024 tarihli ve E: 2023/116; K: 2024/56 sayılı kararıyla, Türk Medeni Kanunu'nun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasını iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 19/4/2024 tarihli ve 32522 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu teklifin gerekçesinde, AYM Kararına uygun bir düzenleme yapılması amacıyla iş bu teklifin TBMM'ye sunulduğuna yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararda, boşanma davasının reddi ardından ortak hayatın yeniden kurulamadığının tespiti için geçmesi gereken sürenin, makul olmayan bir süre olduğu, bu süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı, kuralın bu haliyle özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamadığı için orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

Her ne kadar AYM Kararı doğrultusunda bir düzenleme teklif edilmiş gibi görünmekteyse de; yasa yapım süreci bütün olarak değerlendirildiğinde usul ve esas yönünden eksikler bulunduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle, AYM Kararı dördüncü fıkrayı iptal ederek, kanunda yeniden bir norm düzenlemesine alan ve imkân açmıştır. Modern ve demokratik hukuklarda, iptal edilen bir hükmün yeniden yapılması sırasında, değişen güncel koşullar ve toplumsal ihtiyaçların göz önüne alınması, konunun muhataplarının ve bu alanda çalışan uzmanların görüşlerine başvurulması, iptal edilen hükmün neden ve hangi gerekçeyle iptal edildiğinin daha geniş anlaşılacak bu maddeyle birlikte bağlantılı maddelerin de incelenmesi gerekmektedir. Ne yazık ki teklif sahipleri, AYM Kararının gerekçesini ve hukuki amacını anlamaktan uzak, eksik ve dar kapsamlı bir yorumda bulunmuş, yalnızca "3 yıl" olarak öngörülen bekleme süresini "1 yıl" olarak değiştirmekle yetinmiştir.

Türk Medeni Kanunu, kişilik haklarıyla birlikte aileyi, sosyal ilişkileri ve dolayısıyla toplumsal ilişkileri kapsayan bir kanundur. Bu nedenle, özellikle yıllar içerisinde değişen ve gelişen toplumsal dinamikleri, hukuk ve demokratik haklar bağlamında

verilen mücadeleleri, ihtiyaçlar doğrultusunda doğru anlamak, tanımlamak ve düzenlemek beklenmektedir.

Kadın-erkek eşitliği ve daha doğru tabiriyle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için TMK'da yıllar içinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Ancak Türkiye gibi kadınlar açısından sosyal, toplumsal, hukuki anlamda hâlâ gerçek eşitliğin sağlanamadığı bir ülkede kadınların kendilerini doğrudan etkileyen yasaların yapılması sürecinde bu yasaların yapılmasına katkı ve görüş sunması elzemdir. Aynı zamanda en temel hakları ve demokratik toplum olmanın da bir gereğidir.

Yasa yapım süreçleri kadın kurumlarına, kadın hakları alanında çalışan derneklere, akademisyenlere, kitle örgütlerine açık olmalı, katılımcı ve demokratik bir zeminde bilimsel, objektif ve hukuki amaca uygun bir bakış açısıyla yürütülmelidir. Buna rağmen, teklif sahibi milletvekillerinin dahi pek çoğunun sunulan madde üzerine detaylı bilgisi olmadığı, tek elden çıkmış ve birbiriyle bağlantısız pek çok kanunda değişiklik öngören bir torba yasa mantığıyla Komisyon'a ve Meclis'e ilgili düzenlemenin sunulması kabul edilebilir değildir.

AYM Kararının gerekçesi incelendiğinde, ailenin korunmasının devletin meşru görevlerinden ve sorumluluklarından olduğunun kabul edildiği bu nedenle ilgili maddenin varlığının amaca uygun olduğuna yer verilmiştir. Özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına bu amaç doğrultusunda sınırlamalar getirilmesini de makul olduğu ölçüde yerinde görmektedir. Aile kamusal olduğu kadar politik bir kurumdur. Aile içindeki bireylerin hak ve özgürlükleri, sosyal, ekonomik, duygusal ilişkileri, aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumlulukları, eylem ve söylemleri dahi pek çok konuda düzenlemeler yapılması politik bir yönü olduğunu desteklemektedir.

Bu açıdan bakıldığında ilgili madde çerçevesinde, yalnızca 4. Fıkranın iptalinin ele alınmasının eksik bir yorum olduğu anlaşılmaktadır. Yasalar, uygulamadaki etki ve sonuçlarından ayrı düşünülmemelidir. AYM Kararında 3 yıllık bekleme süresinin ortak hayatın kurulup kurulmaması yönünden uzun olduğu tespit edilmektedir. Bunun

sonucunda her iki tarafın veya boşanmak isteyen tarafın “makul sürede boşanma kararı elde etmesine imkân verilmediği” ne yer verilmiştir. Bu sorun yalnızca ilgili fıkrada düzenlenen boşanma davasının reddinden sonraki süreç için geçerli bir sorun değildir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması veya kanunda öngörülen özel boşanma nedenlerinden biri nedeniyle açılmış olan boşanma davaları, uygulamada çok uzun yıllar sürmektedir. Kimi boşanma davalarının açılmasıyla kesinleşmesi arasında 5 yılı bulan süreler geçtiği görülmekte, ortalama sürenin ise 1.5-3 yıl olduğu bilinmektedir. Türkiye’de çekişmeli boşanma davalarında tarafların kusur oranlarına dair kapsamlı bir istatistik olmamakla birlikte, boşanma sebeplerinde kadına yönelik şiddet, sadakatsizlik vs. gibi faktörlerin ön plana çıkması nedeniyle, erkeklerin daha yüksek oranda kusurlu bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu çıkarımları destekleyen net veriler bulunmaması, devletin ve mahkemelerin bu yönde bir çalışması olmamasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen pek çok raporda kadınların boşanma süreçlerinde, erkeklere göre daha fazla sorun yaşadığı, mağdur olduğuna dair veriler bulunmaktadır. Yine son yıllarda katlanarak artan kadın cinayetlerinde, boşandığı/boşanmak istediği erkek tarafından öldürülen kadınlar olduğu ise somut ve nesnel gerçeklerdir.

Boşanmak istediği veya boşandığı için öldürülen kadınların olduğu bir ülkede öncelikli amaç kadınların yaşam haklarının korunması olmak zorundadır. Bu konuda yapılması gereken düzenlemeler, alınması gereken tedbirler ise gerek yasal düzenlemeler gerek politikalar ölçeğinde bakıldığında oldukça eksiktir. Devletin ailenin korunması yönünde politikalar üretmesi, aile içi şiddet ve istismarı görmezden gelmesi, kadınların hak ve menfaatlerinin etkin şekilde korunmaması, özellikle kadınların kişilik haklarının ihlal edildiği evlilikler içinde bırakmaya yönelik adımlar atmak anlamına gelmemelidir.

Türkiye’de pek çok kadın boşanma davası açmak istemesine rağmen yasal, ekonomik ve toplumsal nedenlerle bu kararlarını hayata geçirememekte veya ertelemektedir. Bunun nedenlerinin başında ataerkil aile yapısı, kadın yoksulluğu ve işsizliği, boşanan kadının ekonomik olarak hayatını idame ettirmesine elverişli olmayan düşük nafakalar, boşanma davalarının uzun yıllar sürmesi, boşanma davalarının uzun sürmesine bağlı

olarak bu süre içerisinde dahi erkeğin kadını mülkiyeti gibi görerek hayatına müdahale etmeye devam etmesi, mahkemelerin tedbir nafakalarına hükmetme oranının düşüklüğü, toplum içinde “boşanmış kadın” algısının olumsuz olması, çocuğun bakım yükünün tek başına kadınlara yüklendiği bir toplumsal yapı olması, çocuklara verilen iştirak nafakalarının düşüklüğü, boşanma aşamasında fiziksel, psikolojik ve çeşitli şiddet tehditlerinin yüksek olması, önleyici ve koruyucu tedbirlerin yetersizliği ve etkin şekilde uygulanmaması gibi saydıkça uzayan sebepler gelmektedir.

Diğer yandan ise bir toplum gerçeği olarak boşanmak isteyen erkeklerin sorumluluk ve kusur kabul etmeyen ataerkil zihniyetleri söz konusudur. Eşine şiddet uyguladığı, aldattığı, ekonomik ve duygusal yükümlülüklerini yerine getirmedikleri halde, boşanmanın kadın açısından doğuracağı külfetleri görmezden gelerek kolayca boşanmak, nafaka-tazminat ödememek, varsa müşterek çocuğun bakım yükümlülüğüne ortak olmak istemeyen erkeklerin sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Bu bağlamda, suni nafaka tartışmalarıyla kadınların nafaka hakkının ortadan kaldırılması, boşanmak istemeyen kadını boşanmaya mecbur etmek için çeşitli şiddet türleri uygulamak için çalışmalar yürüten gruplar olduğu da bilinmektedir. Bunun içindir ki, ilgili kanun teklifinin erkekler lehine “kusursuz ve sorumluluk almadan boşanmayı kolaylaştırma” anlamına gelmemesi gerekmektedir. Devlet ve yasa uygulayıcıları bu riski göz ardı etmeden, kadınları mağdur etmeyen kararlar vermekle yükümlüdür.

Yıllardır toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, sosyal ve toplumsal alana dönük politikalar üretilmesi, kadın yoksulluğu ve işsizliğiyle mücadele edilmesi için çağrı yapan kadınların sesine ve taleplerine kulak verilmemektedir. Kadınlar, kendilerini doğrudan ve dolaylı yoldan etkileyen yasa yapımlarında yer alamamaktadır. Türk Medeni Kanunu’nda önemli ve kapsamlı değişiklikler yapılması gerektiği sivil toplum kurumları ve siyasetçiler tarafından defaten dile getirildiği halde bu yönde ciddi bir adım atılmamıştır. İktidar, kadınlar adına söz söylerken, yasa yaparken, politika

yaparken kadını bireysel, sosyal ve toplumsal hakları olan bireyler olarak değil ailenin içinde var oldukları haliyle görmekte ve tanımlamakta ısrar etmektedir.

Kadınların hak ve özgürlüklerinin genişletilmesine yönelik yıllardır verdiği mücadelelerin sonuçlarından olan İstanbul Sözleşmesi'nden tek gecede ve milyonlarca kadının itirazlarına rağmen çekilmesi, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'ndan kadının adının silinmesi ve kadının yalnızca ailenin bir parçası olarak eş ve anne olarak tanımlanması, kadınlara istihdam yaratmak yerine sosyal yardımlara mecbur edilmesi, kadına karşı şiddetle mücadele mekanizmalarının geliştirilmemesi ve etkili şekilde uygulanmaması gibi politikalar kadınların var olan tarihsel sorunlarını çözmek yerine daha da derinleştirmiştir. Bu nedenle bir an önce kadınların her aşamasında özne olarak talep ve isteklerini gözeten şekilde, medeni kanunda gerekli tüm değişikliklerin yapılması için adımlar atılmalı, torba yasalara serpiştirilen yasalarla değil kadınların eşitlik, özgürlük ve hak taleplerinin yerine getirilmesi için birbiriyle bağlantılı ve amaca uygun tüm yasalarda düzenleme ve değişiklik yapılması, demokratik ve katılımcı bir usulle yasa yapım süreçlerinin yürütülmesi ve kadına yönelik politikalarla desteklemesi gerekmektedir.

Teklifin 16. Maddesi ile, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na 339/A maddesi eklenmekte, aşağıdaki şekilde yeni bir suç ihdas edilmektedir.

Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme

“Madde 339/A- (1) Bu Bölümde düzenlenen suçları oluşturmamak kaydıyla, Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler hakkında üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir. Fail hakkında hem bu suçtan hem de işlediği ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur.

(2) Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise faile sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suçun, milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

Buna göre devletin güvenliğini tehlikeye düşürecek şekilde yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler anılı teklif maddesi kapsamında cezalandırılacaktır.

Söz konusu teklif metni içerdiği birçok belirsiz kavram ile her şeyden önce ceza hukukun temel ilkeleri ile çatışmaktadır. Ceza hukuku alanında yapılacak olan yasaların tipiklik unsuruna uygun olması ön şarttır. Buna göre kanun metninde yer alan suç tipi, işlenen suç fiili ile birebir örtüşecek şekilde açık, anlaşılır ve sınırları belirli bir yapıda olmalıdır. Ancak metin bu ilkeyle tamamen zıtlık teşkil etmektedir. Metinde yer alan “*bu bölümde düzenlenen suçları oluşturmamak kaydıyla*” ibaresi suç isnadına uğramış her türlü fiili eldeki madde kapsamında cezalandırmak gibi bir keyfiliğe yol açma riski taşımaktadır. Zira “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” bölümünde düzenlenmiş olan suçlardan herhangi birine uymayan bir fiilin eldeki madde kapsamında cezalandırılması tümüyle yargı erkinin keyfi kararlarına bırakılmış olacak ve sanıklar-şüpheliler hakkında ciddi hak kayıplarına yol açacaktır. Aynı riskler “devletin siyasal yararları” kavramı için de geçerlidir. Nitekim anılan kavram belirsiz bir niteliktedir ve kavramla ne kast edildiği, hangi ölçüler kapsamında uygulanacağı açık değildir. Madde metni bu haliyle kişi özgürlüğü ve güvenliğine karşı ciddi bir tehlike oluşturmaktadır.

Öte yandan yaşamın çok boyutlu bir şekilde evrenselleştiği çağdaş dünyada insanların birçok uluslararası organizasyon ve devletle çeşitli ilişkiler geliştirdiği bilinen bir gerçektir. Bahse konu ilişkiler ekonomik olduğu gibi kültürel, sosyal ya da siyasal olabilmektedir. Global düzlemde aktüel bir yaşam ilkesine dönüşen bahse konu etkileşim karşısında eldeki teklif neredeyse her türlü iletişim ve ilişkiyi potansiyel bir suç fiiline dönüştürme riski doğurmaktadır.

AKP iktidarının yargı eliyle otoritesini güçlendirmeye yönelik yaptığı yasa ve düzenlemelerin devamı niteliğinde bir suç ihdas edilmek istenmektedir. Daha önce Dezenformasyon Yasası olarak yasalaşan ve halk arasında Sansür Yasası olarak bilinen yasa, başta basın özgürlüğü olmak üzere ifade ve düşünce özgürlüğüne yönelik sınırlamalar getirmiştir. Bu yasanın sonuç cezalarının az olması, bireysel hürriyetleri sınırlamaya dönük hukuk politikasının devamı niteliğinde olan Casusluk Yasası gibi yasaları Meclis'e sunmasına sebep olmuştur. İş bu yasa teklifiyle de herkesin casusluk suçunun faili olabileceği, belirsiz eylemlerin ağır cezalarla cezalandırılmasının önü açılmak istenmektedir.

9. Yargı Paketi öncesi kamuoyunda tartışılan "Etki ajanlığı" ifadesi, hukuk sisteminde yer almayan bir kavram olması ve toplumsal tepkiler alması sonucunda yargı paketine alınmamış, Meclis'e sunulmamıştır. Ancak "-mış gibi" yaparak böyle bir taslağın ve hazırlığın yapılmadığına ikna olmak mümkün değildir. Demokratik toplumlarda kabulü mümkün olmayan "etki ajanlığı" yasası, bu teklifler birlikte sadeleştirilerek Meclis'e sunulmuştur. Teklifin kabulüyle yapılmak istenen aynı belirsiz ve muğlak gerekçelerle, muhalif eylem ve söylemlerin cezalandırılmasının yolunu açmaktır.

Benzer düzenlemeler Rusya ve Gürcistan gibi ülkelerde de bulunmaktadır. Özellikle kapalı rejimlere sahip, Türkiye gibi yapay düşmanlar yaratan, kendisini eleştiren kişiler ve sivil toplum üzerinde baskı kuran ülkelerin düzenlediği bir yasa olarak önümüzde durmaktadır.

Öncelikle Türkiye gibi yargının bağımlı olduğu bir ülkede öngörülen düzenlemenin pratikte politik amaçlara hizmet edeceği, muhalifi susturma aracı olacağı aşikardır. Yine halkın "dış mihraklar, yabancı düşmanlar" paranoyası ile sürekli manipüle edildiği Türkiye'de bu suçlama muhalefeti "şeytanlaştırmanın" bir aparatı olacaktır.

Bu düzenlemelerin en nihayetinde bu ülkelerde yaşayan halkların değil, devletlerin menfaat ve çıkarlarını, keyfi ve belirsiz gerekçelerle, ellerindeki kamu ve yasa gücünü bir sopa gibi kullanmasına imkân sağladığı açıktır. Nitekim Gürcistan'da son yılların en büyük eylem ve tepkilerinin, bu yasaya benzer nitelikte olan yasa teklifine yönelik

yapılmasının sebebi de casusluk adı altında tüm yurttaşların "olası casus" ilan edilme potansiyelinin barındırdığı riskler olmuştur.

Eldeki teklifin öncelikle toplumsal muhalefete ve siyasi parti faaliyetlerine dönük kullanılacağı açıktır. Bu anlamda ülke dışında yürütülen her türlü faaliyetin devletin siyasal yararına aykırı kabul edilerek cezalandırılması için yasal bir zemin yaratılmak istenmektedir.

Bu düzenleme Anayasa'nın 2., 13., 25, 26., 36., 90. maddelerine aykırı olup Anayasa'ya aykırılığın giderilmesi için tekliften çıkarılması gerekmektedir.

Bu düzenleme en başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan kanunilik ilkesine aykırıdır. Kanunilik ilkesi, suçların ve cezaların açık ve belirgin bir şekilde kanunlarda düzenlenmesini gerektirir. Bir suçun hangi fiillerle işleneceğinin ve hangi eylemlerin suç sayılacağına açıkça belirlenmesi zorunludur. "Yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda" ifadesi oldukça geniş ve yoruma açık bir kavramdır. Hangi durumların yabancı bir devletin "stratejik çıkarları" kapsamında değerlendirileceği ve bu çıkarların ne anlama geldiği belirsizdir. Bu tür muğlak kavramlar, hukuki belirlilik ilkesini zedeler. "Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine" ifadesi de geniş ve farklı yorumlara açık bir kavramdır. Devletin "güvenliği" ya da "siyasal yararları" gibi soyut kavramlar, somut olaylarda sınırlarının net bir şekilde belirlenmesini zorlaştırabilir. Belirsizliği olan bu kavramlar, Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen kanunilik ilkesine aykırıdır.

Düzenlemede failin işlediği suçtan dolayı ayrı ayrı cezalandırılacağı belirtilmiştir. Bu, aynı fiilden dolayı bir kişinin hem temel suçu hem de bu suçun yabancı bir devletin çıkarlarına hizmet etmesi nedeniyle mükerrer (çifte) cezalandırılma gibi bir duruma yol açabilir. Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan cezaların ölçülülük ve orantılılık ilkelerine aykırı olabilir.

Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması için Adalet Bakanı'nın iznine tabi tutulması, yargının bağımsızlığına gölge düşürebilir. Ceza hukukunda suçların kovuşturulması genel kural olarak yargı organlarının yetkisindedir. Adalet Bakanı izni gibi yürütmenin

müdahalesine açık bir mekanizma, yargı bağımsızlığı ilkesini ve Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesini ihlal edebilir.

Düzenlemede savaş dönemlerinde suçun cezasının arttırılması öngörülmüştür. Ancak kanunilik ilkesi sadece suçun tanımının belirli olmasını değil, aynı zamanda cezanın ölçülü ve orantılı olmasını da gerektirir. Fiilin işlenme şekline ve failin kastına bağlı olarak ceza orantısız bir şekilde arttırılabilir, bu da kanunilik ilkesine ve ceza hukukunun genel ilkelerine aykırı olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri arasında yer alan hukuk devleti ilkesi, kanunların öngörülebilir, açık, kesin ve objektif olmasını gerektirir. Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme ile ilgili düzenlemede kullanılan muğlak ve belirsiz kavramlar, hukuk devleti ilkesini zedeler. Hukuk devletinde, vatandaşların hangi eylemlerin suç sayıldığını açıkça bilmesi gerekir; aksi halde hukuk güvenliği ortadan kalkar.

Özellikle "devletin güvenliği" veya "siyasal yararları" gibi genel ve muğlak ifadeler, hukuk devletinin öngörülebilirlik ilkesine aykırıdır.

Adil yargılanma hakkı, bireylerin bağımsız ve tarafsız mahkemeler önünde hukuki süreçlere tabi olmasını güvence altına alır. Düzenlemede yer alan, kovuşturmanın Adalet Bakanı'nın iznine tabi olması yürütmenin yargı üzerindeki etkisini artırabilir ve adil yargılanma hakkını zedeleyebilir. Adalet Bakanı'nın iznine tabi bir kovuşturma sistemi, yargının bağımsızlığına gölge düşürebilir ve adil yargılama ilkesine aykırı bir durum yaratabilir.

Anayasa'nın 13. maddesi, temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğini ve bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması gerektiğini belirtir. Bu düzenlemenin geniş ve muğlak bir biçimde uygulanması, temel hak ve hürriyetlerin aşırı ve keyfi bir şekilde sınırlandırılmasına yol açabilir. Özellikle ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel haklar bu düzenleme kapsamında aşırı geniş yorumlarla sınırlandırılabilir.

"Yabancı devletin çıkarları doğrultusunda suç işlemek" gibi muğlak ifadeler, eleştirilerin ya da bazı siyasi faaliyetlerin bu kapsamda yorumlanmasına neden olabilir. Bu da temel hak ve özgürlükleri keyfi olarak sınırlandırılması anlamına gelir ve 13. maddeye aykırılık teşkil edebilir.

Anayasa'nın 90. maddesine göre, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile iç hukuk arasında bir çatışma olduğunda, uluslararası sözleşmelerin esas alınması gerekir. Bu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalarla uyumlu olmayan unsurlar taşıyabilir. Özellikle ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü adil yargılanma hakkı gibi hakların bu düzenleme ile ihlal edilebileceği ihtimali açıktır.

Düzenlemenin muğlak ve geniş kapsamlı bir şekilde uygulanması, bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğünü de kısıtlayabilir. "Yabancı bir devletin çıkarları doğrultusunda suç işlemek" gibi muğlak ifadeler, muhalif görüşlerin veya hükümet eleştirilerinin bu kapsamda değerlendirilmesine yol açabilir. Bu durum, düşünce ve ifade özgürlüğü açısından ciddi kısıtlamalara neden olabilir. Bu tür belirsiz düzenlemeler, ifade özgürlüğünün önünü tıkayarak bireylerin düşüncelerini serbestçe açıklama hakkını tehdit edebilir.

Teklifin 19. Maddesi ile, 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Öğretimden yararlanma" başlıklı 76. Maddesinde değişiklik yapılmıştır.

Teklif edilen Maddenin birinci fıkrasıyla, açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin tüm öğretim türlerinden; diğer ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ise kurum içinde verilebilen yaygın, dışarıdan ve açık öğretim programlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan iyi hâlli hükümlülerin, belirli şartların bulunması halinde kurum içinde açılan örgün öğretim programlarından yararlanabilmelerine imkân sağlanmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin katılacakları sınavların, kişi ve kurum güvenliği ile kurum disiplini ve düzeninin bozulmasını önleyici tedbirler alınmak suretiyle ceza infaz kurumu içinde yapılacağı düzenlenmektedir. Ayrıca fıkrayla, bu sınavların koşulları ile yapılma usulü de belirlenmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasıyla, kurum ve kuruluşlar ile üniversitelere, ceza infaz kurumu içinde yapılacak sınavlara ilişkin gerekli düzenlemeleri yapma ve tedbirleri alma yükümlüğü getirilmektedir.

Maddenin beşinci fıkrasıyla, açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin öğretimden yararlanma veya sınavlara katılma hakkının bazı hâller dışında engellenemeyeceği hüküm altına alınmaktadır.

Maddenin altıncı fıkrasıyla, maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esasların Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği kabul edilmektedir.

Teklif maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “iyi halli olma” şartı öğrenim hakkına ölçüsüz bir müdahale riski taşımaktadır. Nitekim cezaevi idaresinin keyfi yorumlarına dayanabilecek kararlarla iyi halli olmadığına hükmedilen birçok mahpusun öğrenim hakkından yoksun kalma ihtimali söz konusu olacaktır. Buna karşın teklif maddesinin geri kalan kısmı mevcut halinden nispeten olumlu düzenlemeler öngörmektedir. Bu sebeple maddenin ikinci fıkrasında yer alan “iyi halli” ibaresinin çıkarılması gerekmektedir.

Yine maddenin ikinci fıkrasında eğitim hakkından faydalanma, kurumsal kapasite ve imkanların uygunluğu şartına bağlanmıştır. Bu ifade de mahpusların eğitim hakkını cezaevi idaresinin takdirine mahkûm edecek niteliktedir. Nitekim cezaevi idareleri anılı ifadeye dayanarak kurumun yeterli kapasiteye sahip olmadığını veya imkanların elverişsiz olduğunu belirterek mahpusların eğitim hakkını askıya alma yetkisine sahip olabileceklerdir. Halîyle bu düzenleme Anayasa'nın 2., 11., 13., 42. ve 90. Maddelerine

aykırılık teşkil etmektedir. Anılan ifadelerin anayasanın ilgili hükümleri doğrultusunda değiştirilmesi gerekmektedir.

Teklif maddesi Anayasanın ikinci maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesini karşılamamaktadır. Nitekim hukuk devleti ilkesinin birer tezahürü olan, hukuki belirlilik ve güvenlik, anayasanın üstünlüğü gibi birçok ilkeyi de ihlal etmektedir. Maddenin belirsiz muhtevası cezaevi idaresi bakımından geniş ve ölçüsüz yetkilere zemin sunmaktadır. “İyi Hal” şartı ile “kurumsal kapasite ve imkanların uygunluğu” şartı, sınırları belirli kavramlar olmaktan uzak, idarenin yorumuna göre sonuç yaratacak niteliktedir. Bu sebeple, eldeki düzenleme hukuki belirlilik ve güvenlik ilkelerinin ihlaline yol açacak bir yapıdadır.

Anayasanın 11. Maddesine göre bütün kanunlar anayasaya uygun olmak zorundadır. Buna göre anayasa ile hüküm altına alınmış bir düzenlemenin aksine olacak şekilde yasa tesis edilemez. Buna karşın eldeki teklif maddesinin yasalaşması halinde anayasal eğitim hakkının kullanılmasının önünde büyük engeller yaratılmış olacaktır. Söz konusu madde anayasanın açık hükmünün ihlaline sebep olacak bir niteliktedir.

Anayasanın 42. maddesi kimsenin eğitim hakkından yoksun bırakılamayacağını emredici bir hükümle düzenlemiştir. Bu düzenlemeden çıkan ilk sonuç her türlü mevzuatın eğitim hakkını teminat altına alacak şekilde yapılmasıdır. Ancak eldeki madde yukarıda sayılan sebeplerle çoğu mahpusun eğitim hakkını işlevsiz bırakabilecek riskler taşımaktadır. Haliyle anayasanın 42. maddesi ile uyumlu değildir.

Anayasa madde 90 düzenlemesinde temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir konuda kanunlar ve uluslararası sözleşmelerin çatışması halinde sözleşmelerin esas alınacağı vurgulanmıştır. Bir diğer ifadeyle, kanunlar temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle uyumlu olmak zorundadır. Eldeki teklif maddesi eğitim hakkını kısıtladığı için birçok uluslararası sözleşmenin aksine bir içeriğe sahiptir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 13. Maddesi ile AİHS 1 Numaralı Ek Protokolünün 2. Maddesi ve birçok uluslararası sözleşme eğitim hakkının mutlak niteliğine gönderme yaparak kısıtlanamayacağını düzenlemiştir. Bu sözleşmeler

Anayasa madde 90 doğrultusunda uygun bulunan ve ihlal edilemeyecek sözleşmelerdir. Anılan sözleşmelere uygun olmayan teklif maddesi açıklanan sebeplerle Anayasa madde 90'ı da ihlal etmektedir.

D. GENEL DEĞERLENDİRME

AKP tarafından 2009 yılında Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin kamuoyuna açıklanmasından bu yana yaşananlara ve Meclis'ten geçen kanunlara bakılınca; bu belgenin temel hak ve özgürlüklerin korunması, ifade ve basın özgürlüğünün güçlendirilmesi, yargı bağımsızlığının tesis edilmesi ve adalet sisteminin etkinliğinin artırılması için bir yol haritası olmadığı, belgede yazılanlardan bağımsız olarak iktidarın koltuğunu kalıcılaştırmak ve başta Kürt halkı olmak üzere tüm muhalifler üzerinde ikili bir hukuk sistemi inşa etmenin yol haritası olduğu anlaşılmaktadır.

Elbette AKP dönemi ikili hukuk pratiği ile kendisinden önceki dönemlerin ikili hukuk pratikleri arasında bir süreklilik bulunmaktadır. Başta Kürt Halkı olmak üzere demokratik muhalefete uygulanan ikili hukuk, devletin kurucu bir işlevi olsa da bu hukuk tarzı AKP ile birlikte bir üst düzeye taşınmıştır. Mevcut hukuk, zamanla iktidar bloku tarafından baskı aracı, sömürü düzeninin kılıfı ve sermaye sınıfının tahakküm aygıtı haline getirilmiştir. Öyle ki; Kürt halkı, demokratik muhalefet güçleri ve kadınlara uygulanan ikili hukuk, günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir.

Özellikle 7 Haziran 2015 genel seçimlerinden sonra barış sürecinin sonlandırılması ve çatışmalı sürecin yeniden başlaması ağır insan hakları ihlallerinin yaşanmasına yol açmış, sivil toplumun ve siyasal muhalefetin ülke çapında güvenlik siyaseti altında baskılanmasının yanı sıra kurumların eşzamanlı olarak mevcut yasaların içinde ve dışında hareket edebildiği "ikili devlet" modeline yeni bir boyut katmıştır.

Her türlü eşitsiz, ayrımcı yaklaşımlara, saldırılara ve engellemelere rağmen, 7 Haziran 2015 seçimlerinde HDP, %13 oy alarak 80 milletvekiliyle TBMM'de temsil imkânı sağlamıştır. Böylece AKP süregiden başkanlık sistemi tartışmalarıyla ilgili Anayasa'yı

değiştirecek çoğunluğu elde etmek bir yana, tek başına iktidar olma şansını yitirmiştir. Bu seçim sonuçlarını, AKP'nin kurmaylarından, Meclis Anayasa Komisyonu eski başkanı Burhan Kuzu "*Evet seçim bitti. Millet kararını verdi. Ya istikrar ya kaos dedim; millet kaosu seçti, hayırlı olsun*"^[1] şeklinde yorumlamış ve gerek HDP'ye gerekse HDP'ye destek veren halka yönelik saldırılar hız kazanmıştır.

Her türlü engellemeye karşın 1 Kasım seçimlerinde de HDP'nin barajı aşmasıyla Anayasa'yı tek başına değiştirecek gücü yine elde edemeyen AKP ve Cumhurbaşkanı, anayasal bir hak olan yasama dokunulmazlıklarının istisnai olarak kaldırılması fikrini ortaya atmıştır. İlk olarak 28 Temmuz günü Cumhurbaşkanı tarafından bazı HDP'li vekiller için dillendirilen konu, daha sonra HDP'nin eş başkanları da hedef gösterilerek ve 'terörle mücadele' hedefine yönelik olarak genişletilmiş biçimde tartışmaya açılmıştır: "*HDP eş başkanları anayasal suç işliyor, dokunulmazlıklarının kaldırılması 'terörle mücadeleyi' olumlu etkiler*"^[2]. TBMM'de temsil edilen diğer siyasi partilerin, yasama dokunulmazlıklarının tamamen ve herkes için kaldırılması veya koruma tedbirlerinin uygulanmamasıyla sınırlı tutulması yönünde kalıcı çözüm ve köklü Anayasa değişikliği tekliflerine rağmen AKP, Nisan 2016 sonunda Anayasa'ya geçici madde ekleyerek bir defaya mahsus ve eşitlik ilkesine aykırı biçimde değiştirme yolunu tercih etmiştir. AKP'nin bu tavrı, MHP'den tam destek almış, CHP de anayasaya aykırı ama EVET, diyerek teklifi desteklemiştir.

Dokunulmazlıklar kaldırıldıktan 5 ay sonra 4 Kasım 2016 günü 5 farklı ildeki 5 farklı savcılıkta yürütülen soruşturmalara ilgili aralarında iki eş genel başkan Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş ile grup başkan vekili İdris Baluken'in de olduğu 15 HDP'li milletvekili hakkında eş zamanlı operasyon başlatılmış, operasyonlar sonucunda 10 milletvekili tutuklanmış, 3 milletvekili ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmış, 2 milletvekili de faaliyetlerini Avrupa'da sürdürdükleri için haklarında işlem yapılamamıştır. 12 Aralık 2016 gecesi de TBMM çıkışında HDP grup başkan vekili Çağlar Demirel ile Siirt milletvekili Besime Konca gözaltına alınmış ve ertesi gün tutuklanmışlardır.

16 Ağustos 2015'ten itibaren Şırnak, Hakkari, Cizre, Yüksekova ve Nusaybin, Sur başta olmak üzere Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı birçok yerleşim yerinde tam zamanlı sokağa çıkma yasakları ilan edilmiştir. 16 Ağustos 2015 ile 18 Mart 2016 tarihleri arasında sokağa çıkma yasakları süresince 72'si çocuk, 62'si kadın ve 29'u 60 yaşın üzerinde olmak üzere en az 310 sivil yaşamını yitirmiştir.^[3] O dönem 19 Aralık 2015 tarihinde, 57 yaşındaki Taybet İnan, evinin önünde vurulmuş ve İnan'ın vurulduğu yerden alınmasına izin verilmemiştir. Vurulduğu yerde yaşamını yitiren İnan'ın 7 gün boyunca cenazesinin kaldırılması kolluk tarafından engellenmiştir. İnan'ın cenazesini almak isteyen eşi Halit İnan ile kayını Yusuf İnan'a da sokağa çıktıkları anda keskin nişancılar tarafından ateş açılmış ve Halit İnan yaralanırken Yusuf İnan da yaşamını yitirmiştir. Annelerin çocuklarının cenazesini çürümesin diye derin dondurucuda sakladığı, bodrumlarda sivil yurttaşların canlı canlı yakıldığı, cenazelerin günlerce sokakta bekletildiği ağır zulümler Kürt halkının hafızasında hala canlılığını korumaktadır.

Anayasa'da OHAL ve Sıkıyönetim Kanunu dışında tanınmayan sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkisi İl İdaresi Kanunu'na dayandırılarak, istisnai bir rejim kurulmuştur. Cari hukukta yeri olmayan ama fütursuzca uygulanan sokağa çıkma yasakları, 1982 anayasasında bile oldukça sınırlı olan temel hak ve özgürlükler rejimini de fiilen ortadan kaldırmıştır. Kolluk güçlerine verilen aşırı yetkilerin dokunulmazlık ile tahkim edilmesi, diğer taraftan yasal bir usul haline getirilen kolluk güçlerine "cezasızlık politikası" yükselen militarizmi de körüklemiştir.

2015 yılından itibaren anayasasızlaştırma ve güvenlikleştirme politikaları üzerinden şekillendirilen yeni rejimin neye tekabül ettiği/edeceği Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 26 Ocak 2016'da mülki idare amirlerine hitap ettiği bir konuşmada açığa çıkmıştır. Erdoğan: "*Sizden ricam bu. Mevzuat şöyledir, böyledir, yeri geldiği zaman koyun mevzuatı bir kenara, kendi zihinsel inkılabınızı devreye sokun. 'Ben bunu bu şekilde yaparım' deyin ve yapın. İşte bu, iradeyi kullanmaktır. Kim için kullanıyorsunuz bunu? Vatandaş için. Hiç çekinmeyin kullanın.*" ikili devletin ikili hukukuna dair talimatı vermiştir.

Darbe girişiminin bastırılmasının ardından OHAL ilanı ile siyasi iktidar ve müttetikleri, anayasal ve yasal hiçbir norma uymaksızın bir KHK rejimini de ilan etmiştir. İlk başta Fethullah Gülen Örgütü kurumlarına yönelik görünen operasyonların namlusu, hızla muhaliflere çevrilmiş, HDP ve bileşenleri de bundan nasibini almıştır. 22.07.2015 tarihinden bu yana HDP'ye, tabanına ve bileşenlerine yönelik gerçekleşen operasyonlar neticesinde on binlerce kişi gözaltına alınmış, aralarında eş genel başkanları, milletvekilleri, il-ilçe eş başkanları, yöneticileri ve parti üyelerinin de bulunduğu binlerce kişi tutuklanmıştır. 70 belediye eş başkanı tutuklanmış 50 belediyeye ise yine OHAL KHK'leri marifetiyle kayyım atanmıştır. O dönem Görevden alınan belediye eş başkanlarının sayısı ise 60'tır. Kobani Kumpas davası ve HDP'ye açılan kapatma davası için "yargının taraflı ve bağımlı hale gelmesinin vücut bulmuş hali" demek abes olmayacaktır.

15 Temmuz Darbe Girişimi bahane edilerek yürütülen güvenlikçi siyaset, ülkenin belki de on yıllarını alacak, çoğu alanda neredeyse geri dönülmez tahribatlar yaratmıştır. Hukukun lağvedilerek bir hukuksuzluk düzeninin yaratılması, her türlü itiraz ve protestonun terörize edilmesi, on binlerce muhalifin gözaltına alınması, kadına yönelik şiddete geçit verilerek ülkenin bir kadın mezarlığına dönüştürülmesi, işçinin, emekçinin güvencesiz, güvensiz alanlarda yoğun sömürü koşullarında çalıştırılması ve her yıl binlerce işçinin iş cinayetlerinde yaşamını yitirerek aynı zamanda ülkenin bir işçi mezarlığına dönüşmesi, ekolojik tahribatın bilinçli bir rant politikası olarak izlenip doğanın sermayeye talan ettirilmesi bunlardan sadece birkaç örnektir.

OHAL ilanı ile iktidar, geniş yetkilerle donanmış, TBMM'nin yasama yetkisi kısıtlanmış ve meclis devre dışı bırakılmıştır. KHK'ler Anayasa Mahkemesi denetiminden kaçırılmış ve iktidar da bu yetkileri toplumu sindirmek ve muhalefeti bastırmak için fırsata çevirmiştir.

Mahkemeler tutuklu muhalifleri serbest bırakmamak için AİHM kararlarına uymamayı normalleştirmiştir. AİHM'nin Figen Yüksekdağ, Selahattin Demirtaş başta olmak üzere siyasetçilerin başvurusu hakkında verdiği ihlal kararının içeriği ve bu karara uyulmaması bunun en canlı örneğidir. Cezaevlerinde yaşanan hak ihlalleri, infaz

yakmalar ve taraflı ATK kararlarına dayanılarak hasta mahpusların tahliyelerinin engellenmesi, işkence vakalarının cezasız kalması ve saydığımız tüm hukuk dışı uygulamalar taraflı yargı sisteminin yarattığı sorunlardan sadece birkaçıdır.

Eşitsiz ve şaibeli seçim sonuçları neticesinde HSYK'nin adı dâhil tüm yapısı değiştirilmiş, Kurul tamamen iktidarın hegemonyası altına girmiş ve kuvvetler ayrılığı ilkesine böylelikle elveda denmiştir. Yargı bağımsızlığını teşvik etmek ve bunun güvencesini sağlamakla mükellef olan devlet yapısının, giderek kuvvetler ayrılığı ilkesinden ayrılması ile yargının yürütmeye bağlı bir organ olarak görev ifa etmesi kaçınılmaz olmuştur. Barış İçin Akademisyenlerin iddianamelerini yazan Cumhuriyet Savcısı İsmet Bozkurt ile Cumhuriyet Savcısı Lütfi Karabacak'ın "FETÖ suçlamasıyla yargılananlarla para pazarlığı yaptıkları için" açığa alınması buna örneklerdendir. İstanbul Anadolu Adliyesinde Ayhan Bora Kaplan'ın Emniyet'te alınan 'kayıt dışı ifadesinde' Yüksel Kocaman'a Ankara Çayırbaşı'nda villa ve bir ev aldığını söylediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca dosyada Kocaman'ın rüşvet aldığına dair birbiriyle örtüşen dört ayrı ifade ortaya çıkmıştır. Yine AİHM tarafından Selahattin Demirtaş lehine verilen ihlal kararının verildiği günün akşamı Başsavcı Yüksel Kocaman'ın Cumhurbaşkanının talebi ile sarayda bir görüşme gerçekleştirmiş olması; akabinde de Kocaman'ın Selahattin Demirtaş'ın verilen tüm tahliye kararlarına rağmen tutukluluğunun devamını sağladığı da bilinen diğer hususlardandır. Kobani Kumpas davasının iddianamesini kabul eden ve sayısız hukuk dışı karara imza atan Mahkeme başkanı Bahtiyar Çolak'ın adı siyasetçilerle de anılan "Atadedeler" suç örgütünün yöneticisi olduğu ortaya çıkmıştır. Gelinen aşamada baskı ve etki unsurunu göz ardı etmeksizin karar veren yargıcın, kendi gelecek garantisinin elinden alınacağına dair ciddi emareler ve dahi yaşanmış örnekler mevcuttur. İktidar perspektifinin aksine kararlara imza atan yargıçların görev yerlerinin değiştirildiğine, rütbelerinde değişiklikler yapıldığına, iktidarın istediği kararları veren yargıçların rütbelerinin artırıldığına dair örnekler az değildir. HSK'nin son atama kararı bunun en güncel örneği olmuştur. Politik dosyaların neredeyse istisnasız şekilde iktidar blokunun istediği yönde sonuçlanması yargının taraflı/bağımlı olmayı da aşmış doğrudan iktidarın mahkeme kâtibî haline geldiğinin ispatıdır. Henüz geçtiğimiz aylarda Kobani Kumpas

davasında HDP'li siyasetçilere hakikatten kopuk uydurma bir mütalaa sonucu verilen ağır cezaları başka türlü açıklamak mümkün değildir. Kobani Kumpas davası ikili hukukla beraber ikili bir anayasa uygulamasının da hayata geçirildiğinin ispatıdır. Bu kumpas davasında suç olarak uydurulan hususların hepsi normal şartlarda ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, siyaset yapma özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü gibi yurttaşlar için Anayasa'da garanti altına alınan haklardır. Ama bu ağır cezalar herkes için anayasal hak olanın Kürt halkı ve dostları için onlarca yıl ceza gerekçesi olduğunu tüm Türkiye'ye göstermiştir. Özünde bu dava tek başına, Kürt halkına dönük İkili Devlet uygulaması ile bunun hukuka izdüşümü olan İkili Hukuk uygulamasını kanıtlamaktadır. İstiklal Mahkemeleri, Umumi Müfettişlikler, 49'lar Yargılaması, OHAL Bölge valilikleri, 80 darbesi yargılamaları, KCK yargılamaları, Parti Kapatma davaları, Kayyım uygulaması ise kuruluşundan bu yana devletin Kürt halkına dönük ikili hukuk uygulamasının somutlaşmış diğer örnekleridir. İkili hukuk uygulamasının ilk kuralı, Kürt halkına dönük her türlü baskı ve şiddet faaliyetinin cezasız bırakılmasıdır. Bu hukuk anlayışında Kürt halkı; mekânsal ve kültürel olarak pozitif hukukun norm alanının dışına yerleştirilmektedir. Ülkenin hâkim toplumsal kimlikleri ve bireyler hukuk ile korunurken, Kürt halkının hukukla ilişkilendiği mekânsal çerçeveye; yalnızca emniyet ve jandarma karakolları, mahkemeler ve hapishanelerden örülmüştür. Hukukun Kürt halkına dönük fonksiyonel yüzü ise kolluk şiddeti, gözaltı ve tutuklamalar ile yargı baskısından oluşturulmuştur.

Kürt halkına karşı gelişen hukuksal şiddet o kadar normalize edilmiştir ki, sadece seçilme hakkını kullandığı ve Kürt halkının da seçilmesi yönünde güçlü irade ortaya koyduğu belediye eş başkanlarına kayyım atayıp sırf seçildikleri için onlarca yıl ceza vermek rutin haline gelmiştir. Bunun en yakın örneği kayyım atanarak görevden uzaklaştırılıp tutuklanan Hakkâri Belediyesi Eşbaşkanımız Mehmet Sıddık Akış olmuştur. Kürtler bir kez daha Anayasa ile güvence altına alınan temel demokratik hakların (seçme ve seçilme hakkı) dışında tutulup ceza yasalarına tabi tutulmuştur. İstisna olmaktan çıkıp kurala dönen kayyım uygulaması iktidar politikasının normu haline dönmüştür.

Adım adım örülen bir politikayla basın özgürlüğü de yok edilmeye çalışılmıştır. Gazeteciler üzerindeki baskılar artarken, gözaltılar, tutuklamalar, cezalar, sansür uygulamaları ile gerçekleri yazan basının sesi adeta kısılmak istenmiştir. Yüzlerce özgür basın kurumu kapatılırken, medyada Erdoğan'a yakın durana her türlü kıyak geçilmiş, iktidara ve Saray'a karşı çıkanlara ise cezaevleri reva görülmüştür. Batman Milletvekilimiz Zeynep Oduncu'nun hazırladığı rapora göre 2024 Ocak ayı itibari ile yargılanan gazeteci sayısı 515'tir. Yine Ocak ayından bugüne 42 gazeteci mesleki faaliyetlerinden ötürü ceza almış, 41 gazeteci ise hala cezaevinde.

Kürt meselesinde çözümsüzlüğü esas alan güvenlik politikaları ön plana çıkarıldığı dönemde İmralı'da uygulanan tecrit de buna paralel şekilde derinleştirilmiştir. Nitekim Sn. Öcalan'ın tecrit koşulları, kendisinin tüm çabalarına rağmen hükümet tarafından 5 Nisan 2015'te fiili olarak bitirilen "Çözüm Sürecinin" ardından mutlak tecrit, 2021 sonrasında ise mutlak iletişimsizlik ve haber almama düzeyine vardırılmıştır. Aynı şekilde İmralı'da tecrit ağırlaştırıldıkça toplumun politik, ekonomik, hukuki talepleri kuşatılmış, baskı, şiddet ve yoksulluk yayılmıştır. Bu yansıma halinin en ağır yaşandığı yerler cezaevleri olmuştur. İşkence, kötü muamele, çıplak arama, infaz yakmalar, hasta mahpus ölümleri cezaevlerinin rutinine dönmüştür. MED-TUHADFED verilerine göre; çoğu hastalık sebebi ile olmak üzere; 2021 yılında 52 kişi, 2022 yılında 78, 2023 yılında 43, 2024 yılının ilk altı ayında ise 26 kişi yaşamını yitirmiştir.

Yukarıda aktarılan ve sayamadığımız birçok hukuksuzluk halinden çıkarılması gereken ilk sonuç; demokratik usullerle yapılmış ve bağımsız yargı ile hukukun üstünlüğünün güvence altına alınacağı bir yasama faaliyetinin yaşamsal derecede önem arz ettiğidir. Çözüm yeni suçların ihdas edilmesi, kadın haklarının baltalanması, mülkiyet hakkının ihlal edilmesi gibi girişimler değildir. Bütün bunların iktidar ve hükmetme hesaplarına dönük olduğu açıktır. Toplumsal alanın her hücresi baskı ve sömürüyle tıkanmış haldedir. Bu nokta hukukta gelinen dip noktalardan biridir. Çözüm ancak ve ancak halkın taleplerinin esas alındığı, kanunlaştırma süreçlerinin sivil toplumla uzlaşa içinde yürütüldüğü, yargı bağımsızlığının iktidar hesaplarına kurban edilmediği ve evrensel insan hakları ile bunların yargısal mekanizmalarına saygı duyulduğu bir süreç ile

mümkün olacaktır. Aksi yöntemlerin tamamı daha fazla baskı ve sömürü üretmekten öte sonuç doğurmayacaktır.

E. ESASA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİMİZ

Yasama faaliyetlerinin işleyişinde toplumsal sorunların merkeze alınması gerektiği bilinmektedir. Bu sorunların çözümünde ise toplumsal beklentiler ve sorunların ağırlığı esas alınmak zorundadır. Yaygın bir şekilde maruz kalınan sorunlar bu anlamda öncelikle çözüme kavuşturulması gereken sorunlar olmaktadır. Bu anlatımdan yola çıkarak ifade etmek gerekirse, iktidarın uzun zamandır yasama faaliyetlerini siyasi hesaplarla ele aldığını vurgulamak gerekmektedir. Bir başka ifadeyle toplumsal sorunlar ve beklentiler olanca ağırlığı ile ortada durmaktayken iktidarın yasama çalışmaları her zaman bu gündemi ıskalamaktadır.

Bu anlamda mevcut sorunların tümünün kaynağında yer alan, diğer bütün türev sorunların ağırlığını belirleyen ve en acil çözüm bekleyen sorun hiç şüphe yoktur ki Kürt meselesinde ısrarla sürdürülen çözümsüzlük siyasetidir. Bu siyasi anlayışın genelde hukuka özelde ise yargı alanına izdüşümü çok boyutlu bir şekilde gerçekleşmektedir. Yargıyı bağımlı kılma arayışı her ne kadar ideolojik hakimiyet amacını içerse de özünde Kürt meselesinin çözümsüzlüğüne dayanmaktadır. Sistemin anti-Kürt karakteri politik özneler olarak Kürtlerin varlığını bir hâkimin özgür iradesi ve hür vicdanına bırakmayacak kadar stratejik işlemektedir. Bu zeminde AIHM ve AYM kararlarını görmezden gelebilecek, siyasi talimatları yargı kararı kılıfına dönüştürebilecek hâkim ve savcılarının varlığına büyük rol biçilmektedir. Yaratılan bağımlılık ilişkisinin çıkış noktası anti-Kürt stratejidir. Bu noktadan başlayan bağımlılık ilişkisi zamanla her türlü yozlaşmanın da kapısını açmaktadır. Haliyle toplumsal özgürlüklere karşı bir girdaba dönüştürülen yargının bağımsız bir yapıya dönüşerek adalet temeline yerleşmesi ancak ve ancak Kürt meselesinin çözüme kavuşturulması ve yargı üzerindeki mutlak denetim hezeyanlarının ortadan kaldırılması ile mümkündür. Bu anlamda adalet ilkesine dönüş olacaksak ilk adım Kürt meselesinin çözümüne odaklı yasal ve anayasal çalışmalar ile mümkün olacaktır.

Acil çözüm bekleyen sorunlara başka bir örnek vermek gerekirse; bugün siyasi mahpuslar başta olmak üzere hapisanelerde yığınla hak ihlali yaşanmakta, işkenceler rutin uygulamalara dönüşmekte ve birçok mahpus hayatını kaybetmektedir. Hemen her milletvekiline her gün onlarca çözüm talebi gelmekte iken, iktidarın infaz rejimini adil ve eşitlikçi bir yapıya dönüştürmek gibi bir gündemi hiçbir zaman olmamıştır. İktidarın perspektifinden mahpuslar hapisane şartlarında tutuldukları andan itibaren hak öznesi olma vasfını kaybetmektedir adeta. Hapishanelerin mekansal sınırları hukukun askıya alındığı sınırlarla eş değer görülmektedir. Bütün bu anlatımların en somut ifadesi İmrallı Ada Hapishanesinde Sayın Öcalan'a uygulanan tecrit ve mutlak iletişimsizlik rejiminde somutlaşmaktadır.

İnfaz rejimindeki sorunlara ek olarak; yargıya güven ortadan kalkmış, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları tanınmıyor, yerel mahkemeler kanun yolu mahkemelerine karşı cephe almış, siyasetin yargıya müdahalesi istisna olmaktan çıkıp kurala dönüşmüş, yargısal içtihatlar ideolojik kararlara evrilmişken bağımsız yargı ve hakimlik teminatının bir an önce sağlanması yönünde yasal çalışmalar bir diğer acil konu niteliği taşımaktadır.

Esas ve acil çözüm bekleyen sorunlar geniş bir havza halindedir. Yasama faaliyetlerinin fonksiyonel tutarlılığı, acil sorunlara öncelik tanınması halinde sağlanmış olacaktır. Ancak eldeki kanun teklifinde iktidar, anılan sorun alanlarına dair en ufak bir eğilim sergilememiştir. Bunun yerine nispeten ikincil nitelikli alanlarda düzenlemeler önerilmekte ve hakimiyet şartlarının tahkim edilmesine dönük değişiklikler getirilmektedir. Oysa toplumun kanun tekliflerinden öncelikli beklentisi; demokratik siyaseti ağır bir tahribata uğratan, özgürlükleri askıya alan, haksız ve adaletsiz tasfiyelere yol açan, yargıyı siyasal iktidarın bir aracı haline getiren ve dolayısıyla yargıya olan güveni ortadan kaldıran uygulamaların son bulması ve adalet sisteminin düzeltilerek bir onarım süreci yaratılmasıdır.

Bu çerçevede tespit ettiğimiz başlıca sorunlar ve bu sorunlara ilişkin öneriler aşağıda yer almaktadır;

İvedilikle Yapılması Gereken Yasal Düzenlemeler:

1. AİHM Öcalan/Gurban/Kaytan kararları doğrultusunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı 25 yıla sınırlandırılmalı, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasındaki koşullu salıverme yasağı ve tecrit niteliğindeki infaz rejimi kaldırılmalıdır.
2. Terörle Mücadele Kanunu kaldırılmalıdır.
3. %7 seçim barajı halkın iradesinin temsilinin önünde engel olarak hala mevzuattaki yerini korumaktadır. Bu nedenle kaldırılması demokratikleşme ve temsilde adaletin sağlanması için zorunludur.
4. Hasta mahpuslar derhâl tahliye edilmeli, buna dair Adli Tıp Kurumu tekeli ve toplum güvenliğini tehlikeye atmama kriteri başta olmak üzere gerekli yasal düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.
5. Uzun tutukluluk konusu derhal gündeme alınarak CMK 100'üncü maddede ciddi bir düzenleme yapılmalı, katalog suçlar önemli bir hak ihlaline dönmüş uzun tutukluluk halleri sonlanmalıdır.
6. Yerel yönetimlerde eşbaşkanlık sistemi kabul edilmeli, buna dair yasal düzenleme yapılmalıdır.
7. Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin 6, 7, 8. fıkraları ile 314. maddesinin 3. fıkraları kaldırılmalıdır. (Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu)
8. TCK 301. maddesi kaldırılmalıdır. (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçu)
9. TCK 216. maddesi değiştirilmeli, muğlak ifadeler yerine objektif tanımlamalar getirilmelidir. (Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu)
10. TCK 299. maddesi kaldırılmalıdır. (Cumhurbaşkanına hakaret suçu)

11. Gizli Tanıklık ile ilgili mevcut düzenleme değiştirilerek evrensel kriterlere uygun hale getirilmeli, başkaca somut delille desteklenmeyen gizli tanık ifadeleriyle yapılan gözaltı, tutuklama ve cezalandırmalara son verilmelidir.
12. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 105/A, 107. ve 108. Maddesi değiştirilmeli, adli ve siyasiler arasında infazda eşitlik sağlanmalıdır. (Denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme)
13. Hükümlülerin koşullu salıverme tarihleri geldiğinde cezaevindeki idare ve gözlem kurulları tarafından yapılan iyi hal incelemelerinde objektif, gerekçeli, pişmanlık dayatmayan, keyfi olmayan ve yeni bir paralel yargılamaya dönüşmeyen değerlendirmelerin yapılması gerekir.
14. 5393 Sayılı Kanun'un kayyım düzenlemesini içeren 45. ve 46. Maddeleri yürürlükten kaldırılmalı, kayyım uygulamasına derhal son verilmeli, bu konuda gerekli demokratik yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
15. AİHM ve AYM ihlal kararlarının uygulanması sağlanmalıdır.
16. BM Sözleşmelerine konulmuş olan çekinceler kaldırılmalıdır.
17. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 11-C hükmü kaldırılmalıdır. (Valinin sokağa çıkma, eylem, etkinlik yasaklama yetkisi)
18. Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamelerin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair çıkarılan kanunlar yürürlükten kaldırılmalıdır.
19. KHK'ler ile ihraç edilenlere ilişkin haklarında beraat kararı verilenlerin kurumlarına dönmeleri sağlanmalıdır.
20. 2911 Sayılı Yasa'nın 17., 19., 33. Ve 34. Maddeleri yeniden düzenlenmeli, demokratik kriterler esas alınmalıdır.

21.442 Sayılı Köy Kanununda düzenlemeler yapılarak güvenlik koruculuğu adı verilen sistem kaldırılmalıdır.

22.Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanununda düzenlemeler yapılmalı ve Adalet Bakanının kuruldaki varlığına dair düzenlemeler kaldırılarak tarafsız ve bağımsız yargı erkinin varlığı sağlanmalıdır.

23.Kamusal alanda anadil kullanımına ilişkin düzenleme yapılmalıdır.

24.Adları Askeri Darbe ile Anılanların İsimlerinin Kamu Kurumları ile Kamusal Nitelikli Yer Adlarında Kullanılmayacağına dair düzenleme hayata geçirilmelidir.

Kanun tekliflerinin adalet ilkesi ile uyumlu olabilmesi için aktardığımız sorunların tamamı esas ölçüleri işaret etmektedir. Bu alanda yaratılan hukuksuzluk haline son verilmedikçe geliştirilecek her türlü çözüm yolu eksik kalacaktır. Kanun tekliflerine harcanan mesai karşılıksız kalacak ve toplumsal sorunlar daha da derinleşecektir.

Zülküf Uçar
Van

Onur Düşünmez
Hakkâri

MUHALEFET ŞERHİ

18/10/2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve aynı gün Adalet Komisyonuna havale edilen 2/2616 esas numaralı Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi yürürlük ve yürütme maddeleriyle birlikte 23 madde olarak görüşülmüştür. Teklif 22/10/2024 tarihinde Adalet Komisyonunda yapılan görüşmeler sonucunda 23 madde olarak kabul edilmiştir.

Teklifte;

- ❖ 19/3/1962 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
  - ❖ 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu
  - ❖ 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu
  - ❖ 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu
  - ❖ 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu
  - ❖ 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
  - ❖ 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
  - ❖ 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
  - ❖ 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
  - ❖ 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
  - ❖ 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
  - ❖ 3/12/2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu
- olmak üzere toplam 12 farklı kanunda değişiklik yapılmak istenmektedir.

Usul Üzerine Görüşlerimiz

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin komisyon görüşmeleri esnasında, yasama süreçlerinin temel ilkelerine yeterince dikkat edilmediği tespit edilmiş ve usule ilişkin ciddi sorunlar belirlenmiştir.

Kanun teklifinin komisyon görüşmelerine paydaşlar olan; meslek örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarının ve akademinin yeterince katılım göstermediği gözlemlenmiştir. Komisyonun çalışma süresi nitelikli değerlendirilemeyerek tamamlanmıştır. Öyle ki komisyon toplantısı iki

gün boyunca sürmesine rağmen, teklifin detaylı ve kapsamlı bir şekilde ele alınması sağlanamamıştır. Komisyon görüşmeleri sırasında muhalefet partilerinin görüş ve eleştirileri göz ardı edilmiş olup komisyona partimizce verilen öneriler reddedilmiştir.

Teklif, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından esas komisyon olarak Adalet Komisyonu'na, tali komisyon olarak İsc Plan ve Bütçe Komisyonu'na sevk edilmiştir. Ancak, teklif yalnızca esas komisyonda görüşülmüş ve tali komisyon sürece dahil edilmemiştir. TBMM İçtüzüğü'nün 23. maddesine göre, tali komisyonların işin kendilerini ilgilendiren kısımlarında esas komisyona görüş bildirmesi gerekmektedir. Tali komisyonların devre dışı bırakılması, yasama sürecinde bir eksiklik oluşturmakta, istişare ve mutabakat arayışından kaçınıldığını göstermektedir. Ayrıca teklif daha önce Anayasa Mahkemesinin norm denetimi sonucu iptal kararı verdiği birtakım düzenlemeler içermesine rağmen Anayasa Komisyonuna hiç havale edilmemiştir.

Kanun teklifi torba kanun yapma tekniği ile hazırlanmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin alışkanlık haline getirdiği bu tekniğin yasama sürecine ve hukukun işleyişine dair birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır.

Torba kanun; birbiri ile konu yönünden ilgisi olmayan ve çok fazla sayıda başka kanunda ek ve değişiklikler yapan kanunlardır. Torba kanun bir kavram olarak, aslında kanunlara ilişkin bir ilkenin ve o ilke çerçevesinde çıkarılan kanunların karşısına tekabül etmektedir. Bu ilke, "kanunlarda konu birliği olması" ilkesidir. Bu ilkenin Roma'da M.Ö. 98 yılında kabul edilmiş bir kanunla çerçevesi çizilmiştir "Lex Caecilia et Didia" olarak bilinen kanun, kanunlar için "tek konu" ya da "sıkı bağlantı içindeki konuları" düzenleme zorunluluğu getirmiştir. Bu ilkenin amacı kamu yararındır.

Zira belirli bir sistematigi olmayan torba kanunların değiştirdiği kanunları takip etmek uygulamacılar açısından çok büyük güçlük yaratmaktadır. Torba kanun takip etmeyi güçleştirdiği ölçüde, kanunların bilinebilirliğine ve sonuçlarının öngörülebilirliğine de engel teşkil etmektedir. Bu yöntemle aynı zamanda, sivil toplumun yasama sürecine etkin katılımını engellemektedir. Bu sakıncaların yanında torba kanun ile müzakere süreci de saf dışı bırakılmakta, parlamentoda komisyon ve genel kurul aşamaları tamamen biçimsel koşullar haline indirgenmektedir. Dolayısıyla birbiriyle ilgisiz konuları düzenleyen bu kanun teklifinin kalitesi ve uygulanabilirliği de olumsuz etkilenmiştir.

Gençli Üzerine Görüşlerimiz

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından 2019 yılı Mayıs ayında kamuoyuna açıklanan Yargı Reformu Strateji Belgesi ve 2021 yılı Mart ayında açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı ile AK Parti hükümeti yeni "yargı reformları" sürecini başlatmıştır. Yargı Reformu Strateji Belgesi ile 9 amaç, 63 hedef ve 256 faaliyet; İnsan Hakları Eylem Planı ile 9 amaç, 50 hedef ve 393 faaliyet belirlenmiştir.

Bugüne kadar çıkarılan toplam dokuz adet yargı reformu paketine yazdığımız muhalefet serhlerinde; muhalefetin önerilerinin gerek Komisyon gerek Genel Kurul görüşmelerinde göz ardı edildiği, çıkarılan paketlerin mevzuat değişikliğinden ibaret olup yargının ve yargısal faaliyetlerin sorunlu alanlarına yeteri kadar müdahale edilmediği, yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının güçlendirilmesi noktasında önemli adımların atılmadığı detaylarıyla ifade edilmiştir.

İktidar partisi; yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, kişisel özgürlükler, adalete erişilebilirlik, uluslararası sözleşmelere uyum, AİHM kararlarına uyum hedefleri ile ortaya çıkmıştır. Ancak gelinen noktada bu hedeflerden hiçbirine ulaşamadığı gibi; Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarının tanınmadığı ve uygulanmadığı bir sonuca gelinmiştir. İktidarın istediği şekilde karar veren kadroların tamamı da terfi ettirilmiştir, hukuku uygulamakta ısrar edenler ise iktidar eliyle cezalandırılmıştır. Böylece hukukun üstünlüğü, hakimlik güvencesi, hak arama hürriyeti gibi Anayasamızda tanımlanmış temel hak ve özgürlüklerden uzaklaşmıştır.

Yargı kararları her seçim döneminde iktidar tarafından siyasetin malzemesi haline gelmiş ve propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Gelinen noktada vatandaşlarımızın mahkemelere ve hakimlere güvensizliği en üst seviyelere ulaşmıştır. Yargılama sürelerinin olağanüstü uzunluğu ise bu güvensizliği daha da artırmıştır.

25.10.2024 tarihi itibarıyla UYAP Bilişim Sistemi üzerinden edinilen bilgi ışığında Ceza Mahkemelerine günlük 3466 dosya tevzi edilmekte 2197 karar verilmektedir. Hukuk Mahkemelerine 1629 dosya tevzi edilmekte 1452 karar verilmektedir. İdari Yargı işlerinde günlük 451 dosya tevzi edilmekte ve 594 karar verilmektedir. İcra dairelerine günlük 5180 icra ve iflas dosyası gelmektedir. Cumhuriyet başsavcılığına günlük toplam 5904 dosya gelmektedir. Bu sayılar günlük yargıya yansıyan dosya sayısı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bu rakamlardan anlaşılıyor ki, Yargı Reformu hareketleri, İnsan Hakları Eylem

Planı çalışmaları konularında etkin sonuçlar alınmamaktadır. Etkin sonucu alamamanın sebebi ise etkin çalışmanın yapılmıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi bu kapsamda bir paket teklif değildir. Yani bu reform hareketlerinin sonucu olarak bir çözüm ileri sürmek amacıyla hazırlanmamıştır. Teklif torba kanun tekniğinde hazırlanmıştır. Dikkat çekmek istediğimiz şudur ki; kamuoyunda dokuzuncu yargı paketi olarak bilinen Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Teklifi henüz TBMM Genel Kurulu gündemine gelmemiş ve yasalaşmamıştır. Yani bir yargı paketi henüz yasalaşmadan başka düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu fark edilmiştir. Görülmektedir ki iktidar ihtiyaçlara yönelik planlı bir şekilde kanun teklifi hazırlamaktan dahi acizdir. İktidarın acele kanun yapma tekniği ve günü kurtarma çabası kendini burada da göstermektedir. Günlük ihtiyaca yönelik, plansız, sebep ve sonuçları irdelenmemiş bu teklifler maalesef hukuk alanındaki sorunları çözmek için yetersizdir. İktidar partisinin tavrı bu teklifte de ‘biz yaptık oldu’ zihniyetinden ileri gitmemektedir.

Dokuzuncu Yargı Paketinde bulunan ve Komisyon görüşmelerinde kabul edilen bazı maddeler zamanlama ve süre problemleri nedeni ile Vergi Kanunları ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Teklifi’ne eklenecek TBMM Genel Kurulunda görüşülmüş ve yasalaşmıştır. Sonuç olarak Dokuzuncu Yargı Paketi henüz yasalaşmadan yeni bir torba kanun teklifi Meclis Başkanlığına sunulmuştur. Bu durum toplumun temel ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve çözüm üretilebilmesi noktasında yetersiz kaldığını, dikkatsiz ve özensiz çalışıldığını da göstermektedir. Ayrıca şu an Onuncu Yargı Paketinin hazırlandığı ve paketin infaza ilişkin düzenlemeler içereceği yönünde Adalet Bakanının açıklamaları ve haberler bulunmaktadır. Hali hazırda infaz rejimine ilişkin bu tarz bir hazırlık varsa alet acele oluşturulmuş bu teklife anlam verilememektedir.

Kanun teklifi genel olarak incelendiğinde suç ve suçlulukla mücadele konusunda bir düzenleme bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte çocuk ve çocuk haklarına ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Teklif içeriğinde toplumsal şiddet ve kadına yönelik şiddet konularında da herhangi bir çözüm önerisi yoktur.

İnfaza ilişkin eğitim öğretim hakkına ulaşım konusunda olumlu bir düzenleme bulunmakla birlikte ceza kanunlarının amacı olan cezalandırma ve ıslah etme hususunda maalesef yeterli değildir. Bazı suçlar yönünden toplumda oluşan cezasızlık algısının ortadan kaldırılması ve suçla etkin mücadele için ceza mevzuatındaki yaptırımlar ile infaz sistemi

yapılandırması son derece önemlidir. Beklenti bazı suçlar açısından basitleştirilmiş ve hızlı bir yargılama usulü ile toplumda tatmin duygusunun oluşmasıdır. Basit Yargılama Usulü ile Uzlaştırma Kurumunun işleyişi ve etkisi maalesef yeterli değildir. Yargılama sürecinin uzun sürmesi, mevcut yargılama giderlerinin bir hayli masraflı olması hakkın yerini bulmasını olağanüstü zorlaştırmaktadır. En nihayetinde geç gelen adalet yeterli tatmin hissini de oluşturamamaktadır. Vatandaş bu düzen karşısında hak arayışını mahkemeye taşımaktan kaçınmakta veya hakkından vazgeçmektedir.

Meclis gündemine taşımacak bu kanun teklifinde beklenti bireysel hukuki güvencenin sağlanması açısından yargılamaların uzamaması için istinaf ve temyiz kanun yollarının gözden geçirilmesiydi. Ancak teklifte buna ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Ayrıca istinaf mahkemeleri arasından oluşan kesin nitelikteki karar farklılıklarını giderecek bir sistemin kurulması yönünde bir düzenleme de teklifte yer almamaktadır.

Avukatlık stajına ilişkin Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda düzenleme teklif edilirken, avukat stajyerlerinin sigortalılık süreci ve avukat stajyerlerinin maaş beklentisi yönünde bir düzenlemede yine bu teklifte bulunmamaktadır. Teklifte özetle şunlara yer verilmiştir: Hakim ve Savcılara Kadro ihdası, Cumhuriyet Başsavcivekilli ataması ve daha önce kamuoyuna sızdırılan ancak Dokuzuncu Yargı Paketi metnine dahil edilmeyen Casusluk suçlarına ilişkin düzenleme ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararı verdiği birkaç düzenleme.

Teklifin maddelerine ilişkin gerekçeler okunduğunda aslında altının ne denli boş ve izaha muhtaç olduğu anlaşılmaktadır. Maddelere ilişkin açıklamalarımızda detaylarına değinildiği üzere hali hazırda Cumhuriyet Başsavcıları zaten atanmakta iken 'yetmez daha fazlası gerekir' bakış açısı ile Cumhuriyet Başsavcivekillerinin de atanması istenmektedir. Mesleğinin en üst bilgi ve donanımına sahip oldukları bu dönemde bazı savcıların çalışmaktan kaçındıklarını gerekçe gösterilmektedir. Liyakat esasına göre yapılan göreve gelmelerde en kıdemli savcının emekliliğinin yakın olduğundan bahisle verimli olmadığını ifade etmektedir. Dolayısı ile atama usulü ile göreve gelecek Başsavcivekillilerinden daha fazla istifade edilebileceğini de ayrıca ifade edilmektedir. Bu noktada şerhimiz atamalar yapılırken bazı siyasi saiklerle hareket edilebilecek olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumdan etkilenecek ya da etkilenmesi muhtemel birinci sınıfa ayrılan Cumhuriyet Savcılarının ise sayısı bilinmemektedir. Komisyon görüşmeleri sırasında bu konuda bir etki analizine de yer verilmemiştir. Özellikle altını çizmek gerekirse yargı reformu kapsamında Meclis gündemine taşınan gerek paket tekliflerde gerekse torba tekliflerde ilk ve en önemli adım her şeyden önce yargının bağımsız, tarafsız ve güvenilir olmasını sağlamak olmalıdır. Hukuk devleti olabilmek

için bu üç unsurun sağlanması gerekmektedir. Kadroların da bu bilinçle görevlerini icra etmeleri gerekir. Sadece vatandaş açısından değil hakim ve savcılara da bu güvencenin sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde kararlarında maalesef siyasi saiklerle hareket ettikleri görülecektir.

Bu kısımda son olarak değinmek istediğimiz bir diğer husus ise Türk Ceza Kanunu'nda Casusluk suçlarına ayrıntılı olarak yer verilmiş olmasına rağmen alanı genişleten, son derece muğlak ifadelerle tanımlanmış yeni tipolojide bir casusluk suçu oluşturulmak istenmesidir. İYİ Parti olarak Millî Güvenlik konusunda sınırlarımız belli, çizdiğimiz son derece keskindir ancak kanun teklifinin lafzından yorum yapıldığında kapsam çok geniş, ifade muğlaktır. Kanunilik ilkesi gereği hükmün belirli olması gerekmektedir.

Maddeler Üzerine Görüşlerimiz

Madde 12

Anayasa Mahkemesi ilgili iptal kararında, isim değişikliği sonrası yapılan bu değişikliğin ilan edilmesi, buna karşın ilanın kapsamının ne olacağı, bu bağlamda ilanda kişisel veri niteliğindeki hangi bilgilere yer verileceği, ilanın şekli ve usulü konusunda herhangi bir hükme yer vermemiştir. Anayasa Mahkemesi kararında; kuralda sadece isim değişikliğinin ilan edileceği belirtilmiş olmasına karşın ilanda yer alacak bilgilerin neler olduğuna, bu bilgilerin kapsamının keyfilliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir olmasını sağlayacak kanuni güvencelere yer verilmediği hususuna vurgu yapmıştır.

İsim değişikliği kararının ilanında kişisel veri niteliğindeki bilgilerden hangilerinin kullanılacağına, bu bilgilerin ilanda nasıl yer alacağına yönelik güvencelerin ve temel ilkelerin kanunla belirlenmemesi Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleriyle bağdaşmamaktadır gerekçesiyle kanunun ilgili hükmünü iptal etmiştir.

Ad değişikliği, genellikle bir kişinin hayatında yeni bir başlangıç yapma niyetiyle gerçekleştirilir. Bu değişiklik ile kişinin eski kimliğiyle ilgili tüm bilgilerin kamuoyuna açıklanması, kişinin eski hayatından kopmasını zorlaştırabilir ve yeni hayatına geçişini engelleyebilir.

Teklif bu haliyle ilanda yer alacak kişisel verileri içermektedir. Mahkeme tarafından somut duruma göre ilan yapılmasına karar verilmesi, en azından ilan yapılırken bazı bilgilerin gizli kalarak ilanda yer verilmemesi daha uygun olacaktır.

Mahkemenin somut duruma göre ilan yapıp yapılmamasına karar vermesi hakkında vermiş olduğumuz önerge AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 14 – Madde 15

Cumhuriyet Başsavcivekilleri; Cumhuriyet başsavcısı tarafından görevlendirildikleri iş ve işlemlerle ilgili, Cumhuriyet başsavcılığın temsil etmek, gelen dosyalara ilişkin hüküm ve kararları incelemek, görüş bildirmek, ilgili daireye göndermek gerekli hallerde duruşmaya katılmak gibi yargı fonksiyonu açısından son derece önemli görevleri yerine getirirler. Bununla birlikte gerekli gördükleri hallerde kanun yollarına başvurmakta yine başsavcılar ve başsavcı vekillerinin görevleri arasında yer alır.

Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet savcılarını arasında çalışma düzeni ve iş dağılımı ile ilgili oldukça önemli ve kritik görevleri bulunmaktadır. Cumhuriyet Başsavcısı halihazırda atanırken, Cumhuriyet Başsavcivekilinin kıdeme göre göreve gelmesi yargıda hiyerarşinin liyakatli olması açısından oldukça önem arz etmektedir. Aksi takdirde Cumhuriyet Başsavcivekillerinin atama usulü ile göreve gelmeleri atama yapılırken siyasi tasarrufla bulunmaya sebebiyet verebilecektir.

Ayrıca Başsavcivekili sayısının artması, idari görevlerin paylaşılmasına ve bürokrasinin çoğalmasına yol açabilir. Özellikle farklı Başsavcivekillerine bağlı dosyaların bir araya getirilmesi ya da koordinasyonun sağlanması zorlu bir süreç olabilir. Artan yönetici sayısı, karar alma süreçlerinde hızlanma yerine yavaşlamaya neden olabilir. Daha fazla başsavcivekili, her bir dosya ve görev için daha fazla bürokratik aşama anlamına gelebilir.

Bölge adliye mahkemelerinde kıdem esasına göre en kıdemli Cumhuriyet başsavcısının Cumhuriyet Başsavcivekili olması hakkında vermiş olduğumuz önerge AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Teklifin 15 inci maddesi 14 üncü madde ile bağlantılı olduğundan vermiş olduğumuz 15 inci maddenin teklif metninden çıkarılması önergesi de yine AK Parti ve MHP milletvekillerin oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 16

Teklifte yer alan madde ile Türk Ceza Kanununda düzenlenen, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk suçlarına yeni bir hüküm eklenilmek istenmektedir. Yabancı devletler dışında kalan örgüt, organizasyon, yapı veya yapılanmalarla ilgili sorun yaşanabileceği iddiası dışında, Devletin sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarında yeterli düzenleme bulunmaktadır.

Bu kapsamda kanun koyucu tespit ettiği eksikliği, mevcut düzenlemelerde değişiklikler getirmek suretiyle de giderebilecektir.

Söz konusu milli güvenlik olduğunda ilgili düzenlemelere partimizin destek olacağı açıktır. Ancak eklenmek istenen hüküm son derece keyfi uygulamalara yol açabilecek niteliktedir. Şöyle ki: Düzenlemede yer alan “yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları” hükmü son derece muğlak bir ifadedir. Teklif bu haliyle kanunilik ilkesi ile çelişecektir. Siyasi iktidar bu düzenlemeyi mevcut haliyle karşıt görüşlülere karşı bir silah olarak kullanabilecektir. Bu ifadenin somutlaştırılması gerekmektedir.

Madde metninde yer alan “siyasal yararları” gibi kavramlar belirsiz ve geniş bir yorum alanına sahiptir. Bu durum, uygulamada farklı şekillerde yorumlanmaya açık olabilir ve süistimal riski doğurabilir. Bu tür belirsiz ifadeler, suçun kapsamını genişletebilir ve kişilerin neyin suç sayıldığını öngörmelerini zorlaştırabilir. Ayrıca teklifte yer alan ‘organizasyon’ kavramının tanımının yapılması gerekmektedir. Ayrıca talimat verenin kim olduğunun, stratejik çıkarların ne olduğunun da tanımlanması yapılmamış, kavramların altı boş bırakılmıştır.

Teklif bu haliyle, kanunilik ilkesi bakımından öngörülebilirlik ve belirlilikten çok uzaktır. Madde temel hak ve hürriyetlere kolay müdahalenin önünü açtığı gibi, ceza hukukunun amacının, kapsamının ve fonksiyonlarının sınırları olumsuz yönde aşabilecek potansiyele sahiptir. Siyasilerin yargı üzerindeki baskısı ile birlikte değerlendirildiğinde maddenin keyfiyete açık kullanılabileceği görülmektedir.

Ayrıca bu suçla ilgili kovuşturmanın Adalet Bakanının iznine bağlı olması, siyasi müdahalelere açık bir yapı oluşturabilir. Yargı bağımsızlığı açısından, kovuşturmanın yürütme organının iznine tabi olması, yargı süreçlerinin tarafsızlığına gölge düşürecektir. Bu durum, siyasi saiklerle bazı kişilere karşı kovuşturma yapılması veya bazılarının korunması riskini doğuracaktır.

İlgili maddenin teklif metninden çıkarılması için vermiş olduğumuz önerge AK Parti ve MHP milletvekillerinin oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 20

Anayasa Mahkemesi, esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarının olağanüstü genel kurul toplantısı için öngörülen beşte ikilik oranını; meslek kuruluşlarında azınlıktaki kişilerin seslerini duyurabilmesini ve bu kuruluşların işleyişine etkin şekilde katılabilmesini aşırı derecede güçleştirdiği ve genel kurul üyelerinin karar ve yönetim organlarını denetleme imkânını işlevsiz

hâle getirdiği gerekçesiyle iptal etmiştir. Teklif metninin ilk halinde iptal edilen beşte ikilik toplantı çağrı oranının dörtte bire indirilmesi öngörülmüştür. Bu sayede genel kurul üyelerinin dörtte birinin başvurusu üzerine yönetim kurulu tarafından genel kurul olağanüstü toplantıya çağrılacaktır. Ancak bu oran da demokratik talepler için yetersizdir. Zira olağanüstü toplantıya çağrılmanın kolaylaştırılması meslek kuruluşlarının yönetiminde üyelerinin daha çok söz sahibi olması anlamına gelecektir. Bu nedenle söz konusu oranın daha da düşürülmesi gerekmektedir.

Esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarının olağanüstü genel kurul toplantısı için öngörülen çağrı oranının onda bir olması hakkında vermiş olduğumuz önerge AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Sonuç olarak;

Teklifte yer alan bazı maddeler tarafımızca olumlu görülüp desteklenmekle birlikte yukarıda detaylarıyla anlatılan gerekçeler sebebiyle birçok maddenin eksik olduğu ya da olumsuz etki yaratacağı ortadadır. Teklifte yer alan bazı maddeler yargının siyasallaşmasına ve kanunların belirsizliğine neden olmaktadır. Teklif bir torba yasa olması nedeniyle yararlı olabilecek düzenlemeler ve zararlı maddeleri uhdesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla 2/2616 esas numaralı Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifini yetersiz bulmaktayız ve teklife dair çekincelerimizi dikkate sunarız.

Hakan Şeref Olgun
Afyonkarahisar

MUHALEFET ŞERHİ

2/2616 esas numaralı “**Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi**”ne Saadet Partisi Adalet Komisyonu üyesi olarak karşı olmamın nedenleri aşağıda ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Meclis İktüzüğünün 38’inci maddesi, kanun tekliflerinin komisyonlarda öncelikle anayasaya uygunluk yönünden incelenmesini gerektirdiği için 22-23 Ekim 2024 tarihinde Adalet Komisyonu’nda görüşmeleri yapılan **Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi** de öncelikle anayasaya uygunluk yönünden tartışılmıştır. Bu nedenle muhalefet şerhinde de aynı yöntem izlenerek öncelikle teklifin anayasaya aykırılık sorunları ele alınacak, diğer sorunlar daha sonra incelenecektir.

I. Teklifin Torba Kanun Olmasından Kaynaklanan Anayasaya Aykırılık Sorunlarıyla Diğer Sorunlar

Adalet Komisyonu’nun 22-23 Ekim 2024 tarihli toplantılarında görüşmeleri tamamlanan “Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”, adından da anlaşılacağı gibi bir torba kanundur. 23 maddeden oluşan bu teklif, yürürlükteki 12 kanun üzerinde değişiklik yapmayı amaçlamaktadır.

Torba kanun, konu yönünden birbiriyle ilişkisiz çeşitli kanunlar üzerinde değişiklik yapan bir hukuk metnidir. Bu nedenle torba kanun, doğası gereği, hukuk devleti ilkesinin belirlilik unsuruyla çelişmektedir.

I. Teklif, Hukuk Devletinin Belirlilik Unsurunu İhlâl Etmektedir

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi de bir torba kanun olduğu için Anayasamızın değiştirilmesi yasaklanan 2’nci maddesinin içerdiği hukuk devleti ilkesinin belirlilik unsurunu ihlâl etmektedir.

Önceki bir çalışmamda belirttiğim gibi belirlilik ilkesi “bireylerin, yargıya ve hukuka güven duymalarının temel koşuludur. Bu güvenin sunulması için devlet, hukuk metinlerine kolayca erişimi sağlamalıdır. Devlet, bu ilke karşısında, yürürlüğe koyduğu normlara saygı göstermeli, bu normların öngörülebilir usuller çerçevesinde uygulanmasını sağlamalıdır. Böylece bireyler, hukuk normlarının etkilerini öngörmek suretiyle, davranışlarını buna göre şekillendirebilmelidirler. Hukuki belirlilik ihtiyacı, takdir yetkisini ortadan kaldırmamakta, bu yetkinin, bireyin haklarını ihlâl edecek biçimde kötüye kullanılmasını engellemektedir. (...) Hukuki belirlilik, hukuk normlarının, açık ve kesin olmasını gerektirmektedir. Bu ise, bir

normun kapsamındaki ilişkilerin ve durumların öngörülebilirliğinin güvencesi olmaktadır. Hukuki belirlilik, aynı zamanda, kesinleşmiş yargı kararlarına saygı gösterilmesi ve bu kararların uygulanması gerektiği anlamına gelmektedir.”¹

Anayasa Mahkemesi, yerleşik içtihatlarında belirlilik ilkesinin hukuk devletinin bir gereği olduğunu ifade etmiş ve bu ilkeyi şüpheye yer bırakmayan bir açıklıkla tanımlamıştır. Mahkemeye göre,

“[H]ukuk devletinin temel unsurlarından biri de belirlilik ilkesidir. (...) anılan ilke, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olmasını gerektirmektedir. (...) (AYM, E.2022/113, K.2023/112, 22/6/2023, § 29; E.2018/149, K.2022/163, 29/12/2022, § 26; E.2019/96, K.2022/17, 24/2/2022, § 47; E.2018/134, K.2021/13, 3/3/2021, § 38; E.2018/125, K.2020/4, 22/01/2020, § 28).” (E. 2020/65, K. 2023/187, 8/11/2023, § 20)

Bir başka kararında ise Anayasa Mahkemesi, belirlilik ilkesinin öncemini şu şekilde açıklamıştır:

“Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri “belirlilik”tir. Belirlilik ilkesi, yalnızca yasal belirtiliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslıolan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır.” (E. 2014/61, K. 2014/116, 7/11/2014)

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, torba kanun olması nedeniyle Anayasamızın 2’nci maddesinin içerdiği hukuk devleti ilkesinin belirlilik unsurunu ihlâl etmektedir. Adalet Komisyonu görüşmelerinde bu itirazlarımızı öne sürdüğümüz halde parlamento çoğunluğunu temsil eden komisyon üyeleri, bu itirazları dikkate almamıştır.

¹ Serap Yazıcı, “Hukuk Devleti ve Yargının Bağımsızlığı”, Türkiye’de Siyasal Yaşam – Dün, Bugün, Yarın, (der.) Mehmet Kabasakal, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 71.

2. Torba Kanun Mahiyetindeki Teklifin Başlığı ve İçeriğinin Örtüşmemesi ve Kamuoyunun Doğru Bilgilendirilmemesi Sorunu

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile ilgili vurgulanması gereken bir başka husus, Noterlik Kanunu'na ilişkin düzenlemelerin, bu kanun teklifinin en hayati maddeleri olmadığı halde teklifin Noterlik Kanunu'nda yapılan düzenlemelere atıfla isimlendirilmesidir.

Bu, biçimsel ve basit bir sorun değildir. Çünkü teklifin, Noterlik Kanunu'nda yapılacak değişikliklere atıfla isimlendirilmesi, teklif içeriğinde yer alan ve hukuk alanında çok hayati sonuçlar yaratacak olan hükümlerin kamuoyunun dikkatinden kaçırılmasına yol açmıştır.

Aşağıda görüleceği gibi teklifin belki de en önemli maddesi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na 339/A maddesini ekleyen 16'ncı maddedir. Bu madde, ifade hürriyetiyle bu hürriyetten müphem olan bilim ve sanat hürriyeti, basın hürriyeti, toplantı hürriyeti gibi pek çok hürriyete Anayasaya aykırı sınırlar getirdiği ve Anayasamın 2'nci, 38'inci, 13'üncü ve 90'ıncı maddeleri gibi birçok hükmünün ihlâl ettiği halde adı Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi olan bu torba kanunun içine sıkıştırılmıştır. Böylece teklifin 16'ncı maddesi, belki de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Adalet Komisyonu üyeleriyle konuyu meslekleri ve uzmanlık alanları gereği olarak özellikle takip edenler dışında kamuoyunun dikkatinden kaçırılmıştır. Bu olgusal gerçek, torba kanun yapma yönteminin ne ölçüde yanlış olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Gerçekten teklifin 16'ncı maddesi, bağımsız bir teklif metni olarak Adalet Komisyonu'nun ve TBMM Genel Kurulu'nun gündemine alınsaydı bu hüküm, içeriği, amacı ve yol açması muhtemel anayasaya aykırılık sorunları yönünden çok daha sağlıklı tartışmalara konu olabilirdi.

3. Teklifin Noterlik Kanunu'na Değişiklik Getiren Hükümleri Yönünden Doğan Diğer Sorunlar

23 maddeden oluşan teklifin 6 maddesi, Noterlik Kanunu üzerinde değişiklikler içermektedir. Bu hükümler yönünden belirtilmesi gereken önemli bir husus ise söz konusu düzenlemelerin yenilik doğurucu değil, deklaratif/beyan edici mahiyette olmasıdır. Çünkü teklifin Noterlik Kanunu'nda değişiklik yapan hükümleri, halen uygulanmakta olan kurallara hukuki dayanak yaratmak için düzenlenmişlerdir. Örneğin uzun yıllardan beri noterlerde yapılan işlemlerin bedeli kredi kartıyla ödenebildiği halde bu husus, sözü geçen teklifte yer almaktadır. Benzer şekilde, bir süreden beri noterler hafta sonları nöbet usulüyle çalışabildikleri halde bu husus da nöbetçi noterlerde yapılacak işlemlerin kapsamı genişletilerek bu kanunla

düzenlenmiştir. Bu ise ülkemizin hukuk sistemi yönünden önemli bir sorunun varlığına işaret etmektedir. Birtakım ihtiyaçları karşılamak üzere kanunî dayanak olmaksızın yeni bazı uygulamalar geliştirilmekte; bu uygulamaların kanunî dayanakları ise sonradan oluşturulmaktadır. Oysa hukukun üstünlüğüne dayanan bir sistemde bunun tersi olmalı, yani önce kanunî düzenlemeler yürürlüğe girmeli, ardından bu düzenlemelerin gereği olan yeni uygulamalara geçilmelidir.

4. Teklifin Genel Gerekçesi Yönünden Ortaya Çıkan Sorunlar

Teklif, torba kanun niteliği taşıdığı ve yürürlükteki çeşitli kanunlar üzerinde değişiklikler içeren maddelere yer verdiği için teklifin Genel Gerekçesi, içerdiği hükümlerin hukuk âleminde yaratacağı sonuçlarla orantılı açıklamaları içermemektedir.

Yukanda değindiğimiz gibi, 23 maddeden oluşan teklifin sadece 6 maddesi Noterlik Kanunu üzerinde değişiklikler yapmaktadır. Üstelik bu değişiklikler, yenilik yaratmaktan çok, uygulamada ortaya çıkan değişikliklere hukukî dayanak sağlamaktadır. Böyle olmakla beraber teklifin Genel Gerekçesinin neredeyse yarıya yakını Noterlik Kanunu'nda yapılan değişikliklerin tımtıraklı ifadelerle kaleme alınmasından ibarettir. Konuyu somut verilerle açıklayacak olursam toplam 415 kelimedenden oluşan Genel Gerekçenin Noterlik Kanunu'na ilişkin kısmı 172 kelimedenden oluşmaktadır.

Kanunların genel gerekçeleri, uygulayıcılara yol gösterici mahiyette olmalıdır. Ancak bu teklifin Genel Gerekçesinden böyle bir sonuç çıkarma imkânı bulunmamaktadır. Bu, sadece bu teklife özgü olmayıp uzun zamandan beri Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan tüm torba kanunlar yönünden geçerli bir sorundur.

Teklifin 9, 10, 11 ve 21'inci maddeleri, önemli hükümler içerdiği ve Adalet Komisyonu'nda önemli tartışmalara yol açtığı halde Genel Gerekçede bu hükümlere ilişkin tek bir cümle yer almaktadır. Bu cümle ise getirilen düzenlemelerin hangi amaçla kaleme alındığı ve hukuk âleminde yaratacağı sonuçların ne olacağı konusunda hiçbir açıklama içermemektedir. Cümle şöyledir: "Aynı kapsamda yargı mensuplarına ilişkin kadrolar da kanunla düzenlenmektedir."

Teklifin 15'inci maddesi, yargının bağımsızlığını aşındıracak bir hükme yer verdiği halde Genel Gerekçede bu hükme ilişkin yeterli bir açıklama yer almamaktadır. Genel Gerekçede anılan maddeye ilişkin ifadeler okunduğunda, değişikliğin hangi amaçla yapıldığı anlaşılamadığı gibi, yaratacağı sonuçları görmek de mümkün olamamaktadır. Bu maddenin

görüşmeleri, Adalet Komisyonu'nda uzun tartışmalara yol açmış ancak muhalefetin eleştirileri hiçbir sonuç yaratmamıştır.

Bundan başka teklifin madde gerekçeleri de yapılmak istenen değişikliğin amacının ne olduğunu ortaya koyamamaktadır. Oysa madde gerekçeleri, halen yürürlükte olan hükmün yarattığı sonuçları ve bu sonuçlardan doğan sorunları içermeli; böylece getirilen teklifle elde edilmesi amaçlanan sonucun ne olacağına ışık tutmalıdır. 23 maddelik teklifin özellikle en önemli maddelerinin (9, 10, 11, 14, 15, 16, 21) madde gerekçeleri, bu özelliği yansıtmamaktadır. Böylece madde gerekçeleriyle teklif edilen maddeler arasında hiçbir anlam bağı kurulamamaktadır.

Burada teklifin 9, 10, 11 ve 21'inci maddelerinin gerekçelerine ilişkin bir soruna özellikle dikkat çekmek gerekir. Bu maddelerin gerekçelerinde Anayasa Mahkemesi'nin 4 Mayıs 2023², 28 Eylül 2023³ ve 8 Kasım 2023⁴ tarihli kararlarından söz edilmektedir. Ancak bu kararlarla maddeler arasındaki bağ kurulmamıştır. Dahası, elektronik olarak erişime açılan Anayasa Mahkemesi kararlarının paragraf numaraları karar metinlerinde yer aldığı halde, madde gerekçelerinde değinilen Anayasa Mahkemesi kararlarının hangi paragraflarının teklif metninc kaynak oluşturduğu belirtilmemiştir. Böylece teklif maddeleriyle Anayasa Mahkemesi'nin kararları arasında bağ kurabilmek için bu kararları dikkatle okumak gerekmektedir. Ancak sözü geçen kararlar okunduğunda dahi bu bağ kurulamamaktadır.

Bu husus, Adalet Komisyonu'nda bizzat benim tarafımdan dile getirilmiş olup teklifin hazırlanmasını sağlayan Adalet Bakanlığı bürokratlarından meseleye açıklık kazandırmaları istenmiştir. Bu bürokratlar ise teklifin bazı maddeleri bakımından henüz Anayasa Mahkemesi'nin karar vermediğini, yakın bir gelecekte karar vermesinin beklendiğini, geçmiş kararlardan hareketle gelecekte verilecek kararların içeriklerinin tahmin edildiğini, bu tahmin yöntemiyle teklif maddelerinin oluşturulduğunu beyan etmişlerdir.⁵

Anayasa Mahkemesi'nin Resmi Gazete'de yayınlanmış kararlarının Anayasanın 153'üncü maddesinin açık hükmü karşısında yasama, yürütme ve yargı organlarıyla idari makamlara yüklediği yükümlülükler inatla ve ısrarla yerine getirilmezken, henüz verilmemiş olan Anayasa Mahkemesi kararlarının içeriklerinin tahmin edilmesi ve bu tahminlere dayanarak

² E. 2022/36, K. 2023/84.

³ E. 2022/139, K. 2023/158.

⁴ E. 2020/65, K. 2023/187.

⁵ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 22 Ekim 2024, s. 208-221.

yasama tasarrufu yapılması, herhalde içinde yaşadığımız bu gezegende Türkiye dışında örneğine rastlanması mümkün olmayan bir durumdur.

5. Teklifin Amaç Unsuruna İlişkin Sorunlar

Konusu ne olursa olsun, bütün kanunların nihaî amacı kamu yararı olmalıdır. Bu nedenle bir kanunun kamu yararı için değil, başka yararlar için hazırlanması, öncelikli bir anayasaya aykırılık sorunu oluşturur.

Ergun Özbudun'a göre, "Kanunun gerekçesinden ve kanun üzerindeki Meclis görüşmelerinden kanunun kamu yararı dışında bir amaçla (meselâ kişisel veya duygusal saiklerle veya sadece belli bir grubun çıkarı için) çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabilirse, kanun başka bir yönden Anayasaya aykırı olmasa bile, amaç unsuru bakımından Anayasaya aykırı bulunabilir."⁶

Anayasa Mahkemesi de kamu yararı amacına yönelmeyen bir kanunun hukuk devletini ihlâl ettiği, bu nedenle böyle bir kanunun iptal edilmesi gerektiği görüşündedir. Mahkemeye göre,

"Anayasa'nın 2 nci maddesinde tanımlandığı üzere Devletimiz bir hukuk devletidir. (...) Anayasa'nın hukuk devleti ilkesinin öğeleri arasında yasaların kamu yararına dayanması ilkesi vardır. Bu ilkenin anlamı kamu yararı düşüncesi olmaksızın başka deyimle yalnızca özel çıkarlar veya yalnızca belli kişilerin yararına olarak her hangi bir yasa kuralının konulamayacağıdır. Buna göre çıkarılması için kamu yararı bulunmayan bir yasa kuralı, Anayasa'nın 2nci maddesine aykırı nitelikte olur ve dâva açıldığında iptali gerekir." (E. 1972/14, K. 1972/34, 22/6/1972)

İncelemekte olduğumuz Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, torba kanun olması nedeniyle nihaî amacının tespiti konusunda güçlük yaratmaktadır. Birbiriyle konu yönünden ilişkisiz 12 kanun üzerinde değişiklik getiren 23 maddelik bu kanunun hangi amaçla hazırlandığını tespit etmek kolay değildir.

Üstelik yukarıda işaret ettiğimiz gibi, teklifin Genel Gerekçesi, içerdiği hükümlerin önemiyle orantılı ifadelerle yer vermemektedir. Teklifin hukuk âleminde en önemli sonuçlar yaratacak hükümleri, Genel Gerekçede yüzeysel cümlelerle geçiştirilmiştir. Bu ise kanunun nihaî hedefinin kamu yararı olup olmadığı konusunda hüküm vermeyi güçleştiren bir başka faktördür.

⁶ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, 21. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 402.

Teklifin 9'uncu, 10'uncu, 11'inci ve 21'inci maddeleri yönünden kamu yararı unsurunun mevcut olup olmadığı şüpheli görünmektedir. Bu maddelerin gerekçeleri, hangi amaçla hazırlandıkları konusunda açıklık içermemektedir. Bu maddelerin Adalet Komisyonu'ndaki görüşmeleri ile komisyonda cereyan eden tartışmalar, Adalet Bakanlığı bürokratlarının muhalefet vekillerinin sorularına ilişkin cevapları, anılan maddelerin kamu yararı amacıyla hazırlandığı konusunda ciddi şüpheler yaratmaktadır.⁷

Teklifin pek çok açıdan Anayasaya aykırı olan ve bu anayasaya aykırılık sorunları aşağıda ayrıntısıyla incelenecek olan 16'ncı maddesinin ise kamu yararı düşüncesiyle hazırlanmadığı açıktır. Madde, içerdiği müphem ve muğlak ifadelerle yargı organına çok geniş bir takdir yetkisi verdiğinden hukuk devletiyle ve bu ilkenin aslı unsurlarından olan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesiyle çelişmektedir. Öte yandan teklifin 16'ncı maddesinin içerdiği bu müphem ve muğlak kavramlar, hukuk devletinin belirlilik ve öngörülebilirlik unsurlarına da aykırılık oluşturmaktadır. Bu soruna aşağıda değinilecektir. Ancak bu yönüyle 16'ncı madde, kamu yararı amacıyla değil, siyasi ve toplumsal muhalefetin bastırılması amacıyla hazırlandığı yönünde güçlü bir kanaat oluşturmaktadır.

Bir devletin devlet olmaktan kaynaklanan önemli fonksiyonlarından birinin güvenliği sağlamak olduğunda şüphe yoktur. Ancak güvenlik sağlanırken temel hak ve hürriyetlerin, anayasal ilke ve kurallara aykırı olarak sınırlandırılması gerekir. Bu hüküm, içerdiği muğlak ifadelerle ve anayasaya aykırılık sorunlarıyla kamu yararı amacıyla değil, parlamento çoğunluğunun gücünü kalıcı kılmak amacıyla hazırlandığı kanaatini yaratmaktadır. Bu bakımdan teklifin 16'ncı maddesine ilişkin Adalet Komisyonu'nda yapılan tartışmaların incelenmesi önem taşımaktadır.⁸ Benzer tartışmaların Genel Kurul'da da cereyan edeceği kuvvetle muhtemeldir.

II. Teklifin Anayasaya Aykırılık Sorunları

Genel Olarak

Anayasamızın "Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü" başlıklı 11'inci maddesi şu hükme yer vermektedir: "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

⁷ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 22 Ekim 2024, s. 208-221.

⁸ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 23 Ekim 2024, s. 11-39.

Bu hüküm, kanun teklifleri hazırlanırken, komisyonlarda ve Genel Kurul'da görüşülürken anayasaya uygunluğa özel bir titizlik gösterilmesini emretmektedir. Nitekim Meclis İttüzüğünün 38'inci maddesi de bu yöndeki bir özeni garanti edecek şu düzenlemeye yer vermiştir: "Komisyonlar, kendilerine havale edilen tekliflerin ilk önce Anayasa'nın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler. Bir komisyon, bir teklifin Anayasa'ya aykırı olduğunu gördüğü takdirde gerekçesini belirterek maddelerin müzakeresine geçmeden reddeder."

Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin 22 Ekim 2024'te Adalet Komisyonu'nda başlayan görüşmelerinde bizler, teklifin anayasaya aykırılık sorunlarını gerekçeli olarak açıkladığımız halde bu husus dikkate alınmamış; böylece yukarıda aktardığımız Anayasamızın 11'inci maddesiyle Meclis İttüzüğünün 38'inci maddesinin gereği yerine getirilmemiştir.⁹ Teklif açıkça Anayasaya aykırı hükümler içerdiği halde maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

III. Maddelerin Yol Açtığı Anayasaya Aykırılık Sorunları

Teklif, sadece geneli itibarıyla değil, aynı zamanda içerdiği maddeler yönünden de Anayasamızın çeşitli hükümlerini ihlâl etmektedir.

1. Teklifin 9'uncu Maddesinin Yol Açtığı Anayasaya Aykırılık Sorunu

Teklifin 9'uncu maddesi, Danıştay'da ihdas edilen kadrolara ilişkin uzun ve ayrıntılı bir düzenleme içermektedir. Madde gerekçesinde Anayasa Mahkemesi'nin üç ayrı kararına atıf verilmiş; teklifin anılan maddesinin atıf verilen Anayasa Mahkemesi kararlarının gereği olarak kaleme alındığı ifade edilmiştir.

Ne var ki madde gerekçesinde değinilen Anayasa Mahkemesi kararlarının hangi paragraflarının gereği olarak teklifin 9'uncu maddesinin düzenlendiği belirtilmemiştir. Bu nedenle teklifin 9'uncu maddesinin gerekçede değinilen Anayasa Mahkemesi kararlarının gereğini yerine getirip getirmediği anlaşılammaktadır. Bunu tespit etmek için atıf verilen Anayasa Mahkemesi kararlarını incelemek gerekmektedir. Bu kararlar incelendiğinde ise kararlarda Danıştay'a ilişkin iptale konu teşkil eden bir hususun olmadığı görülmektedir.

Bu maksatla Komisyon'da bilgisine başvuru Anayasa Bakanlığı temsilcisine soru yönelttiğimizde teklifin 9'uncu maddesinin evvelce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen hükümler nedeniyle dayanaksız kalan kadrolara dayanak sağlamak için hazırlanmadığı anlaşılmıştır. Yöneltiğimiz ek sorular neticesinde, Anayasa Mahkemesi'nin gelecekte konuya ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini iptal edebileceği; böylece Danıştay'daki kadroların

⁹ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 22 Ekim 2024, s. 11-93.

dayanaksız kalacağı belirtilmiştir. Kısacası teklifin 9’uncu maddesi, Anayasa Mahkemesi’nin gelecekte vermesi muhtemel iptal kararı düşünülerek kaleme alınmıştır.

Doğrusu bu, Türkiye için ilginç bir yasama tasarrufu hazırlama yöntemidir. Anayasa Mahkemesi’nin Resmi Gazete’de yayımlanan kararlarının gerekleri, Anayasanın 153’üncü maddesindeki emredici hükme rağmen yerine getirilmemekte (Can Atalay’ın milletvekilliği statüsünde olduğu gibi¹⁰); buna karşılık henüz verilmemiş Anayasa Mahkemesi kararları, tahmin yoluyla dikkate alınarak kural ihdas edilmektedir. Teklifin 9’uncu maddesi, bu tuhaf yasama tasarrufu hazırlama yönteminin somut bir örneğidir.

2. Teklifin 10’uncu Maddesinin Yol Açtığı Anayasaya Aykırılık Sorunu

Teklifin 10’uncu maddesi de 9’uncu maddesiyle aynı mahiyette olup yukarıdaki açıklamalarımız, bu madde yönünden de geçerlidir.¹¹

3. Teklifin 11’inci Maddesinin Yol Açtığı Anayasaya Aykırılık Sorunu

Teklifin 11’inci maddesi de 9’uncu maddesiyle aynı mahiyette olup yukarıdaki açıklamalarımız, bu madde yönünden de geçerlidir.¹²

4. Teklifin 21’inci Maddesinin Yol Açtığı Anayasaya Aykırılık Sorunu

Teklifin 21’inci maddesi de 9’uncu maddesiyle aynı mahiyette olup yukarıdaki açıklamalarımız, bu madde yönünden de geçerlidir.¹³

5. Teklifin 16’ncı Maddesinin Yol Açtığı Anayasaya Aykırılık Sorunu

Teklifin 16’ncı maddesinde yer alan hüküm, kabul edilmesi ve kanunlaşarak yürürlüğe girmesi halinde çok önemli anayasaya aykırılık sorunları yaratacak, aynı zamanda Türkiye’de

¹⁰ Şerafettin Can Atalay Başvurusu (2), 2023/53898, 25/10/2023, R. G. Tarih ve Sayı: 27/10/2023 – 32352, Şerafettin Can Atalay Başvurusu (3) 2023/99744, 21/12/2023, R. G. Tarih ve Sayı: 27/12/2023 - 32412; E. 2024/45, K. 2024/61, 22/02/2024, R. G. Tarih ve Sayı: 01/08/2024 – 32619.

14 Mayıs 2023 TBMM seçimlerinde Hatay milletvekili olarak seçilen Can Atalay, Anayasanın 83’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında yer alan dokunulmazlık güvencesi nedeniyle serbest bırakılmalı, Meclis’te yemin ederek göreve başlamalıydı. Bu yapılmamış; böylece Can Atalay, Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi’nin 27 Ekim 2023’te yayınladığı kararı, hak ihlali gerekçesiyle Atalay’ın serbest bırakılmasına hükmetmekteydi. Anayasanın 153’üncü maddesinin açık hükmüne rağmen bu kararın gereği yerine getirilmemiştir. Atalay’ın ikinci kez yaptığı bireysel başvuru, 12 Aralık 2023’te sonuçlanmış; ilki gibi hak ihlali gerekçesiyle başvurucunun serbest bırakılması hükmünü içermiştir. Bu kararın gereği de Anayasanın 153’üncü maddesine rağmen yerine getirilmemiştir. Üstelik Atalay’ın milletvekilliği statüsünün, Anayasaya aykırı olarak 30 Ocak 2024’te TBMM Başkanlık Divanı’nda o gün görev yapan kâtip üyenin okuduğu bir metinle düştüğü açıklanmıştır (TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, 30 Ocak 2024, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/1utanak/28/2/54/Tam/539bfca5-fb3b-4320-9256-4a3dde880d62.html>). Bunun üzerine Anayasa Mahkemesi’ne açılan iptal davası, 1 Ağustos 2024’te sonuçlanmış; Anayasa Mahkemesi, 30 Ocak 2024’te Atalay’ın milletvekilliği statüsünün düştüğünü açıklayan işlemin yokluğuna hükmetmiştir. Bu yokluk kararı üzerine 16 Ağustos 2024’te olağanüstü toplanan TBMM’de Başkanlık Divanı’nda anılan yokluk kararına atıfla Can Atalay’ın milletvekilliği statüsünün düşmediği, bu statüsünün halen mevcut olduğu beyan edilmeliydi. Ancak bu da yapılmamış; aksine Meclis, tarihe geçecek kanlı kavgalara sahne olmuştur.

¹¹ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 22 Ekim 2024, s. 217-226.

¹² TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 22 Ekim 2024, s. 226-235.

¹³ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 23 Ekim 2024, s. 49-51

otoriterizm yönünde süre gelen rejim değişikliğini daha ileri bir merhaleye taşıyacaktır. 16'ncı maddenin yaratması muhtemel bu sonuçlar aşağıda ele alınmıştır.

5.1. Teklifin 16'ncı Maddesinin Anayasanın 2'nci ve 38'inci Maddelerine Aykırılık Sorunu

16'ncı madde, yeni bir suç fiilini tanımlamakta; ancak suçun unsurları müphem ve muğlak ifadelerle düzenlenmektedir. Maddenin içerdiği **“Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine”, “yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı”** gibi ifadeler, nesnel tanım olmayan, bu nedenle yargı kuruluşlarına geniş takdir yetkisi sunan kavramlardır. Bu yönüyle madde, Anayasamızın değiştirilmesi yasaklanan 2'nci maddesinin içerdiği hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

Önceki bir çalışmada ifade ettiğim gibi, “Hukuk devleti ilkesi, kısaca bireyin varlığını, onurunu, hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla devlet otoritesinin hukuka uygunlukla sınırlandırıldığı bir sistem olarak tanımlanabilir.”¹⁴

Ergun Özbudun'a göre hukuk devleti, “en kısa tanımla, vatandaşların hukuki güvenlik içinde buldukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi anlatır. (...) Hukuk dilinde ‘hukuk devleti’ deyimi, devletin hukuk kurallarıyla bağlı sayılmadığı ‘polis devleti’ kavramının karşısı olarak kullanılmaktadır. Hukuk devletinin çağdaş demokratik uygarlığın en önemli aşamalarından biri olduğuna şüphe yoktur. Gerçekten, vatandaşların devlete karşı güven beslemeleri ve kendi kişiliklerini korkusuzca geliştirebilmeleri, ancak hukuk güvenliğinin sağlandığı bir hukuk devleti sistemi içinde mümkündür.”¹⁵

“Bu açıklamalar, hukuk devletinin, özünde, bireyin varlığını, devlet otoritesi karşısında korumayı amaçladığını göstermektedir. Bu amaç, her şeyden önce, devleti, hukukla sınırlamayı gerektirmektedir. Ancak devlet gücünü sınırlayan hukukun, herhangi bir hukuk sistemi olmadığı, bireyin varlığı ve haklarını korumayı esas alan bir hukuk sistemi olduğu da açıktır. Nitekim Türk Anayasa Mahkemesi de, kuruluşundan bu yana, hukuk devletini tanımladığı kararlarında, bu kavramın şekli ve maddi boyutuna aynı önemi izafe etmiştir. Yüksek Mahkemeye göre,

‘Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda

¹⁴ Serap Yazıcı, “Hukuk Devleti ve Yargının Bağımsızlığı”, Türkiye'de Siyasal Yaşam – Dün, Bugün, Yarın, (der.) Mehmet Kabasakal, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016. s. 67.

¹⁵ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 124-125.

adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.’ (E. 2015/5, K. 2015/82, 10/9/2015)”¹⁶

Görüldüğü gibi bir hukuk devletinde asıl olan, bireylerin haklarını, özgürlüklerini, onurunu ve varlığını devlet otoritesi karşısında korumaktır. Bu nedenle hukuk devleti, devletin yasama, yürütme ve yargı alanındaki yetkilerini çeşitli ilke ve kurallarla ve mekanizmalarla sınırlamaktadır.

Devlet otoritesinin birey hayatında en kuvvetle tezahür eden, bireyin hak ve özgürlüklerini en etkili biçimde sınırlayan boyutu ise ceza hukuku alanıdır. Bu nedenle hukuk devleti esasına dayanan bir anayasa düzeninde devletin cezalandırma yetkisi, çeşitli ilke ve kurallarla sınırlandırılmıştır.

Devletin cezalandırma yetkisini sınırlayan önemli ilkelerden biri, suç ve cezanın kanuniliği ilkesidir. Bu ilke, suç ve ceza yaratma yetkisinin sadece kanun koyucuya ait olduğunu, ancak kanun koyucunun kanun adı verilen bir işlemle suç ve ceza yaratmaya muktedir olduğunu ifade etmektedir. Devletin bir başka organ veya makamının suç ve ceza yaratma yetkisi yoktur.

Bu ilkenin gereği olarak kanun koyucu, suç ve ceza yaratan normları düzenlerken suç olarak tanımlanan fiili bütün unsurlarıyla tereddüde yer bırakmayan bir açıklıkla tanımlamalıdır. Diğer bir deyişle, suçun unsurları yargı kuruluşlarına geniş takdir yetkisi sunacak biçimde müphem ve muğlak kavramlarla tanımlanmamalıdır.

Bu nedenle bir hukuk devletinde suç ve ceza yaratma yetkisi, sadece ve sadece kanun koyucu tarafından kullanılabilir. Anayasamızın 2’nci maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi de suç ve cezanın kanuniliği ilkesini zimnen ihtiva etmektedir. Konunun önemine binaen anayasa koyucu, 2’nci maddede hukuk devleti ilkesine yer vermekle yetinmemiş; 38’inci maddede ayrıca ve açıkça bu ilkeyi düzenlemiştir. 38’inci maddenin anılan ilkeyi düzenleyen ifadeleri şöyledir: “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. (...) Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.”

Teklifin 16’ncı maddesi ise suç fiilini nesnel olmayan, müphem ve muğlak kavramlarla tanımladığı için maddî âlemde tezahür eden hangi tür fiillerin, maddenin içerdiği kavramlarla

¹⁶ Serap Yazıcı, “Hukuk Devleti ve Yargının Bağımsızlığı”, Türkiye’de Siyasal Yaşam – Dün, Bugün, Yarın, (der.) Mehmet Kabasakal, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 73.

örtüştüğünün tespiti konusunda yargı kuruluşlarına çok geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. Böylece teklifin 16'ncı maddesi, aslen yasama organına ait olması gereken suç yaratma yetkisini, dolaylı olarak yargı organına tanımıştır. Bu ise Anayasanın hukuk devleti ilkesine yer veren 2'nci maddesiyle suç ve cezanın kanuniliği ilkesini düzenleyen 38'inci maddesini ihlâl edecek; böylece keyfi olarak kullanılabilir bir cezalandırma yetkisine yol açacaktır. Üstelik yargı kuruluşlarının bu madde hükmü karşısında izleyecekleri sübjektif tutum, Anayasamızın eşitlik ilkesini düzenleyen 10'uncu maddesinin de ihlâlüne neden olacaktır.

Suç yaratan bir hukuk normunun böylesine müphem ve muğlak ifadelerle yer vermesi, aynı zamanda hukuk devletinin aslî unsurlarından olan hukukî belirlilik ve hukukî öngörülebilirlik kavramlarının da ihlâlüne yol açmaktadır. 2016'da yayınlanan bir çalışmada ifade ettiğim gibi "Hukukî belirlilik ilkesinin gereği olarak, temel hak ve hürriyetlerin müphem ve muğlak hukuk kurallarıyla çiğnenmesine izin verilmemeli, böylece bireylerin hakları, devlet organ ve makamları karşısında korunmalıdır."¹⁷

5.2. Teklifin 16'ncı Maddesinin Anayasanın 13'üncü Maddesine Aykırılık Sorunu

Teklifin 16'ncı maddesinin içerdiği hükümlerle temel hak ve hürriyetlere, özellikle Anayasamızın 26'ncı maddesinde yer alan ifade hürriyetine, 27'nci maddesinde yer alan bilim ve sanat hürriyetine, 34'üncü maddesinde yer alan toplanma ve gösteri yürüyüşü hürriyetine sınırlamalar getirildiği açıktır. Bu nedenle teklifin 16'ncı maddesi, öncelikle temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasında uyulacak esasları düzenleyen Anayasanın 13'üncü maddesi yönünden incelenmelidir. 13'üncü madde şöyledir: "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

Görüldüğü gibi Anayasanın 13'üncü maddesi, kanun koyucunun temel hak ve hürriyetleri sınırlama yetkisini belli kavramlarla sınırlamıştır. Bu kavramlardan biri ölçülülük ilkesidir. Anayasa Mahkemesi'ne göre ölçülülük ilkesi,

"Kanun koyucu, düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise "elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" olmak üzere üç alt ilkeden

¹⁷ Serap Yazıcı, "Hukuk Devleti ve Yargının Bağımsızlığı", Türkiye'de Siyasal Yaşam – Dün, Bugün, Yarın, (der.) Mehmet Kabasakal, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 70-71; ayrıca bakınız European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), *Report on the Rule of Law*, adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 March 2011), Strasbourg, 4 April 2011, para. 47. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e), erişim tarihi: 25.10.2024.

oluşmaktadır. “*Elverişlilik*”, başvuru olan önlemin ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, “*gereklilik*”, başvuru olan önlemin ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, “*orantılılık*” ise başvuru olan önlem ve ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında da “*ölçülülük ilkesi*” gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur” (E. 2017/14, K. 2017/83, 29/03/2017, R.G. Tarih/Sayı 18.04.2017/30042, para. 12).

Teklifin 16’ncı maddesinin ölçülülük ilkesini ihlâl ettiği açıktır.

Anayasanın 13’üncü maddesinin temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasında sınır oluşturmak üzere yer verdiği kavramlardan biri de öze dokunma yasağıdır. Ergun Özbudun, hakkın özü kavramını ve öze dokunma yasağını şu şekilde tanımlamaktadır: “Bir hak veya hürriyetin özü, onun vazgeçilmez unsuru, dokunulduğu takdirde söz konusu hürriyeti anlamsız kılacak olan aslı çekirdeğidir.”¹⁸

Anayasa Mahkemesi ise hakkın özü kavramını ve öze dokunma yasağını şu sözlerle tanımlamaktadır:

“Dokunulamayacak “öz”, her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip, amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldırıcı bir nitelik taşıması gerekir” (E. 2016/165, K. 2017/76, 15/3/2017, R.G. Tarih-Sayısı: 13.4.2017-30037 / para. 12).

Teklifin 16’ncı maddesinin ifade hürriyetiyle bu hürriyetten mülhem olan bilim ve sanat hürriyeti, basın hürriyeti ve toplanma ve gösteri yürüyüşü gibi hürriyetlerin özüne dokunduğu, bu hürriyetleri kullanılamaz hale getirdiği açıktır. Bu yönüyle 16’ncı madde, öze dokunma yasağını da ihlâl etmektedir.

Anayasanın 13’üncü maddesinin içerdiği bir başka sınırlama ölçüsü ise demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluktur. Anayasa Mahkemesi’ne göre,

“*Demokratik toplum düzeninin gerekleri*”nden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve ölçülü olmasını ifade etmektedir” (E. 2016/165, K. 2017/76, 15/3/2017, R.G. Tarih-Sayısı: 13.4.2017-30037 / para. 14).

Mahkemenin bir başka kararına göre ise,

¹⁸ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 116.

“Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri, iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında sıkı bir ilişki vardır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir” (E. 2016/165, K. 2017/76, 15/3/2017, R.G. 13.4.2017-30037 / para. 15).

Daha önemlisi, Anayasa Mahkemesi, 13’üncü maddenin içerdiği sınırlama kriterlerini birbiriyle ilişkili görmektedir. Yüksek Mahkeme’ye göre,

“Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ve aralarında sıkı bir ilişki bulunan, “*temel hak ve hürriyetlerin özü*”, “*demokratik toplum düzeninin gerekleri*” ve “*ölçülülük ilkesi*” kavramları, bir bütünün parçaları olup, “*demokratik bir hukuk devleti*”nin özgürlükler rejiminde gözetilmesi gereken temel ölçütlerini oluşturmaktadır. Demokratik toplum kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin en geniş şekilde güvence altına alındığı bir düzeni gerektirir. Demokratilerde devlete düşen görev, temel hak ve özgürlükleri korumak ve geliştirmek, bunların etkili şekilde kullanılmasını sağlayacak tedbirleri almaktır. Bu kapsamda devlet, özellikle temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldıracak veya bunlara ölçüsüz müdahale teşkil edecek tutumlardan kaçınmalı ve başkalarından gelebilecek tehditlere karşı bireyleri korumalıdır” (E. 2016/165, K. 2017/76, 15/3/2017, 13.4.2017-30037 / para. 16 -17).

Yukarıdaki açıklamalarımız ve Anayasa Mahkemesi’nin kararları, teklifin 16’ncı maddesinin Anayasanın 13’üncü maddesinin içerdiği sınırlama ölçütlerini ihlâl ettiğini göstermektedir.

Bu açıklamalar, teklifin 16’ncı maddesinin, Anayasanın 14’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında düzenlenen kötüye kullanma yasağını ihlâl ettiği anlamına gelmektedir. Bu hüküm şöyledir: “Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.” Bilindiği gibi 14’üncü madde, “Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması” başlığını taşımakta; yukarıda aktardığım 2’nci fıkra ise bu yasağı kişiler ve devlet yönünden düzenlemektedir. Bu hükmün yasama, yürütme ve yargı organlarına açık emri, bu organların yetkililerini kullanırken temel hak ve hürriyetleri yok etmekten ve Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlamaktan kaçınmalarını sağlamaktır. Nitekim bizim de Adalet Komisyonu’nda saatler süren tartışmalar çerçevesinde komisyonun çoğunluk partisine mensup üyelerini ikna etmeye çalışmaktaki amacımız, yasama organının teklifin

16'ncı maddesiyle Anayasanın 14'üncü maddesinin 2'nci fıkrasını ihlâl etmekten kaçınmasını sağlamaktır. Ne var ki tüm çabalarımıza rağmen, Adalet Komisyonu'nun Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi'ne mensup üyelerini ikna etmek mümkün olamamıştır.

Burada vurgulamak istediğim bir başka husus ise teklifin 16'ncı maddesinin aynı zamanda "Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması" başlıklı 15'inci maddedeki ölçülere de aykırılık teşkil etmesidir.

15'inci maddeye göre "**savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde**" dahi temel hak ve hürriyetler, kısmen veya tamamen durdurulurken ölçülülük ilkesine, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere riayet edilecektir. Teklifin 16'ncı maddesi ise savaş, seferberlik veya olağanüstü haller için değil, olağan dönemler için getirilmiş bir hüküm olduğu halde ölçülülük ilkesini ve Türkiye'nin taraf olduğu temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini ihlâl eden bir düzenlemeye yer vermektedir. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklerin ihlâli sorununa aşağıda yer verilecektir.

5.3. Teklifin 16'ncı Maddesinin Anayasanın 90'ıncı Maddesinin 5'inci Fıkrasına Aykırılık Sorunu

Anayasamızın 90'ıncı maddesinin 5'inci fıkrasına 2004'te şu hüküm eklenmiştir: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklerle ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır."

Bu hüküm, Türkiye'nin taraf olduğu temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası antlaşmaların ulusal kanunların üzerinde olduğunu göstermektedir. Türkiye, kuruluşundan itibaren Avrupa Konseyi'nin üyesidir ve Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 1950'de imzalamış, 1954'te onaylamıştır. 1987'de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkını kabul etmiştir. 1989'da ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını kabul etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi, ifade hürriyetini düzenlemektedir. Bu hürriyetin meşru sınırlarının ne olduğu ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin meşhur Handyside kararıyla tanımlanmıştır. Bu kararın içerdiği tanım, halen geçerliliğini korumaktadır. Karara göre,

"ifade özgürlüğü ... yalnızca lehte ya da zararsız bilgi ve ifadeler için değil, aynı zamanda devlet ya da toplumun bir bölümü için incitici, şoke edici ya da rahatsızlık

verici bilgi ve fikirler için de geçerlidir. Bunlar demokratik toplumun vazgeçilmez unsurları olan çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir.”¹⁹

Bu açıklamalar, teklifin 16’ncı maddesinin kanunlaşp yürürlüğe girmesi halinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10’uncu maddesinin içerdiği ifade hürriyetine ilişkin hükümle çelişeceğini göstermektedir. Böyle bir durumda Türk yargı kuruluşları, Anayasanın 90’uncü maddesinin yukarıda aktardığımız 5’inci fıkrasındaki emredici hükmün gereği olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10’uncu maddesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin içtihatlarını esas almak suretiyle karar vereceklerdir. Bu yapılmadığı takdirde bireyler, Anayasanın 148’inci maddesinin 3’üncü fıkrası gereğince Anayasa Mahkemesi’ne başvuracaklardır. Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvurudan sonuç alınmadığı takdirde ise hakkı ihlâl edilenler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunacaklardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme’nin 10’uncu maddesinin ihlâl edildiğine hükmederek Türkiye’yi tazminata mahkûm edecektir.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 22 Ekim 2024’te, yani teklifin Adalet Komisyonu’nda görüşüldüğü gün, Rusya hakkında verdiği karar²⁰, bu olasılığın ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. AİHM, bu kararında, Rusya’da kabul edilen benzer bir hükmün Sözleşme’nin 10’uncu ve 11’inci maddelerini ihlâl ettiğine karar vermiştir.

Bütün bu nedenlerle teklifin 16’ncü maddesinin metinden çıkarılması, en isabetli çözüm yolu olacaktır. Ne var ki Adalet Komisyonu’nun 22-23 Ekim 2024 tarihli görüşmelerinde ortaya koyduğumuz anayasaya aykırılık sorunları dikkate alınmamış; parlamento çoğunluğunu temsil eden üyelerin oylarıyla teklifin bu maddesi kabul edilmiştir. Oysa devletin güvenliğini korumak amacıyla anayasal hakları ihlâl etmeyen ve Anayasanın 2, 38, 13 ve 90’uncü maddeleriyle gelişmeyen bir düzenlemeyi kaleme almak mümkün olabilirdi.

5.4. Teklifin 16’ncü Maddesinin Yol Açacağı Rejim Değişikliği Sorunu

Uzun bir süreden beri Türkiye’de hukuk devletinin gereklerini ve anayasanın üstünlüğünü dikkate almayan keyfî politikalar izlenmektedir. Bu keyfî politikalar, anayasasızlaştırmaya ve bir tür anayasal çürümeye²¹ yol açmaktadır. Bu anayasasızlaştırma süreci içinde işe siyasal ve toplumsal muhalefetin hakları keyfî olarak kısıtlanmakta; böylece iktidar bloku ile muhalefet partileri arasında eşitsiz bir rekabet ortamı ortaya çıkmaktadır. Bu

¹⁹ Case of Handyside v. The United Kingdom, 5493/72, ECHR, 7 December 1976, Strasbourg, para. 49.

²⁰ Case of Kobaliya and Others v. Russia, 39446/16 and 106 others, 22 October 2024, Strasbourg.

²¹ Ergun Özbudun, *Anayasal ve Kurumsal Çürüme*, Perspektif.Online, 10 Ocak 2022, <https://www.perspektif.online/anayasal-ve-kurumsal-curume/>; erişim tarihi: 26 Ekim 2024.

ise Ergun Özbudun'un işaret ettiği gibi²² yarışmacı otoriterizm olarak adlandırılan bir rejim değişikliğine yol açmıştır.

Yarışmacı otoriterizm kavramı, Steven Levitsky ve Lucan A. Way tarafından literatüre kazandırılmıştır. "Yazarlar, bu rejimleri 'biçimsel demokratik kurumların var olduğu ve iktidara gelmenin başlıca aracı olarak geniş ölçüde kullanıldığı, fakat iktidar sahiplerinin devleti kötüye kullanmalarının, onlara muhalifleri karşısında önemli bir avantaj sağladığı sivil rejimler' olarak tanımlamaktadırlar. 'Bu rejimler, muhalefet partilerinin iktidar yarışmasında demokratik kurumları ciddi ölçüde kullanmaları açısından yarışmacı olmakla birlikte demokratik değillerdir; çünkü oyun alanı iktidar sahipleri lehine aşırı derecede eşitsizdir. Dolayısıyla yarışma gerçektir, ama âdil değildir.'"²³

Ergun Özbudun'un işaret ettiği gibi, "Demokrasinin bütün tanımlarında ortak olan bir nokta, onun sadece seçimlerde oy vermeye indirgenemeyeceği, aslı unsurları arasında ifade, eleştiri ve siyasal örgütlenme hürriyetlerinin ve vatandaşların değişik kaynaklardan bilgi edinme hakkının da yer aldığıdır. Gerçekten seçmen, ancak böyle bir hürriyet ortamında rasyonel bir tercih yapabilir. (...) yarışmacı otoriter rejimlerin ayırt edici özelliği, iktidar mücadelesinin eşitsiz koşullar altında yapılmasıdır. Ancak açıktır ki eşitsizliğin de dereceleri vardır. Eğer eşitsizlik, muhalefetin sesini duyurma imkânlarının tamamen ortadan kaldırıldığı bir noktaya varırsa artık yarışmacı bir otoriter rejimden değil, tam ya da kapalı bir otoriter rejimden bahsetmek gerekir."²⁴

Bu açıklamalar ışığında teklifin 16'ncı maddesinin yaratması muhtemel sonuçlara bir kez daha değinecek olursak bu madde Genel Kurul'da Kabul edilip yürürlüğe girdiği takdirde ifade hürriyetiyle bu hürriyetten doğan basın hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti gibi hürriyetlerin keyfi olarak sınırlandırılmasına yol açacaktır. Böylece halkın eleştiri hürriyeti, haber alma hürriyeti sınırlandırılmış olacaktır. Bunun ise siyasal ve toplumsal muhalefet üzerindeki baskıları arttıracak, seçimlerin yarışma boyutunu bugüne kıyasla daha da zayıflatacak, otoriterleşme eğilimini ise güçlendireceği açıktır. Bu nedenle Adalet Komisyonu'nda saatler süren tartışmalar çerçevesinde üzerinde durduğumuz Anayasaya aykırılık sorunlarıyla rejim değişikliğine yönelik açıklamaların Genel Kurul'da dikkate

²² Ayrıntılar için bakınız Ergun Özbudun, Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye, Bölüm 8, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 171-185.

²³ Ergun Özbudun, Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 180.

²⁴ Ergun Özbudun, Yarışmacı Otoriterizmden Kapalı Otoriterizme, Perspektif.Online, 20 Eylül 2022, <https://www.perspektif.online/yarismaci-otoriterizmden-kapali-otoriterizme/>, erişim tarihi: 26 Ekim 2024.

alınmasını temenni ediyorum. Böylece teklifin 16'ncı maddesinin metinden çıkarılması gerektiğini bir kez daha vurguluyorum.

5. 5. Teklifin 14'üncü ve 15'inci Maddelerinin Anayasaya Aykırılık Sorunu

Teklifin 14'üncü maddesi, 5235 sayılı Kanununun 30'uncu maddesinde değişiklik yapmaktadır. Bu kanunun halen yürürlükte olan 30'uncu maddesine göre Bölge Adliye Mahkemelerinde bir adet Cumhuriyet Başsavcivekili bulunmakta ve "en kıdemli Cumhuriyet savcısı, Cumhuriyet başsavcivekili olarak görev" yapmaktadır.

Teklifin 14'üncü maddesiyle Bölge Adliye Mahkemelerinde birden fazla Cumhuriyet başsavcivekilinin yer almasına olanak tanınmakta, teklifin 15'inci maddesiyle de bu kişilerin HSK tarafından atanması sağlanmaktadır.

Adalet Komisyonu'nda yapılan tartışmalarda iktidar bloku, Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun yapacağı bir atamanın hiçbir sakınca doğurmayacağını, bu hükmün komisyonda tartışılmadan kabul edilmesini beklemediklerini belirtmişlerdir. Öte yandan iktidar blokunun komisyon temsilcileri, bu değişikliğin 65 yaşını tamamlayan başsavcivekillerinin emekliye ayrılması nedeniyle ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak için yapıldığını beyan etmiştir.

5235 sayılı Kanununun halen yürürlükte olan 30'uncu maddesine göre Cumhuriyet başsavcivekilliği, kıdeme bağlı olarak kendiliğinden ortaya çıkan bir statüdür. Bu statünün birden fazla kişiye tanınması, bu kişilerin de HSK tarafından atanmasının sağlanması, komisyondaki Cumhuriyet Bloku üyelerinin beyan ettikleri gibi basit, biçimsel bir değişiklikten ibaret değildir. Çünkü komisyonda da beyan ettiğim gibi 13 üyeden oluşan Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun 6 üyesi Sayın Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan doğruya atanmakta; geri kalan 7 üye ise parlamentoya hâkim olan Cumhuriyet Bloku tarafından belirlenmektedir. Kısacası, Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun üye kompozisyonu çoğulcu değildir. Tam da bu nedenle teklifin 14'üncü maddesiyle Bölge İdare Mahkemelerinde birden fazla Cumhuriyet başsavcivekilinin yer almasına olanak tanınması ve teklifin 15'inci maddesiyle de bu kişilerin HSK tarafından atanmasının sağlanması, aslında Bölge İdare Mahkemelerindeki kompozisyonu değiştirmeyi hedeflemektedir. Böylece Bölge İdare Mahkemelerindeki Cumhuriyet başsavcivekillerinin tarafsızlık ve bağımsızlıkları şüpheli hale gelecektir.

Bu değişikliğin 65 yaşını tamamlanmasıyla Cumhuriyet başsavcivekillerinin emekliye ayrılmasının yol açtığı ihtiyaçla açıklanması ise ikna edici değildir. Her şeyden önce, madde gerekçesinde böyle bir açıklama yer almamıştır. Bu, Cumhuriyet Bloku'nun Adalet Komisyonu temsilcileri tarafından sözlü olarak dile getirilmiştir. Dahası eğer değişikliğin gerekçesi, emeklilik yaşının yol açtığı boşluğun doldurulmasıysa komisyon görüşmelerinde önerdiğim gibi emeklilik yaşının en az 70'e çıkarılması daha isabetli olacaktır. Bugün insanların sağlıklı

yaşama sürelerinin bir hayli uzadığı gerçeği dikkate alındığında 65 yaş, bir meslek erbabının en verimli çalışma zamanını ifade etmektedir. Bu nedenle yargı mensuplarının, üniversite öğretim üyelerinin emeklilik yaşı, bu gerçek ışığında 70'e, hatta sağlık koşulları elverdiği takdirde 72'ye dahi çıkarılabilir.²⁵

Bu açıklamalarımız, teklifin 14 ve 15'inci maddeleriyle yapılan değişikliğin Anayasamızın 9'uncu maddesinin içerdiği "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır." hükmüyle çeliştiğini göstermektedir. Dahası, teklifin 14 ve 15'inci maddelerinin kamu yararı amacıyla değil, Bölge Adliye Mahkemeleri üzerinde siyasi kontrol kurma amacıyla düzenlendiği anlamına gelmektedir. Bu nedenle teklifin 14 ve 15'inci maddeleri Anayasaya aykırıdır.

Yukarıda işaret ettiğim ve Adalet Komisyonu'nda da vurguladığım gibi amaç, emeklilik yaşı gelen başsavcivekillerinin emeklilikleri dolayısıyla ortaya çıkması muhtemel boşluğu doldurmak ve sorunları çözmekse emeklilik yaşı olan 65 yaş, 70'e veya 72'ye çıkarılabilir.

Serap Yazıcı Özbudun
Antalya

²⁵ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Adalet Komisyonu, 23 Ekim 2024, s. 1-10.

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ NURETTİN ALAN VE KARAMAN MİLLETVEKİLİ
SELMAN OĞUZHAN ESER İLE 39 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

**NOTERLİK KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA
DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Avukatlık stajına fiilen engel olmamak şartıyla herhangi bir işte sigortalı olarak çalışması avukatlık stajının yapılmasına engel değildir. Adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları veya yardımcıları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanlar da görev yeri saklı kalmak kaydıyla mahkemelerde yapılan staj sürecinde aylıksız veya ücretsiz izinli olarak avukatlık stajı yapabilir. Bu dönemde ilgilinin talebi üzerine yıllık izinler de kullanılabilir. Avukat yanında yapılacak staj sürecinde ise kamu kurum ve kuruluşu tarafından ilgilinin ifa ettiği kamu görevini aksatmayacak şekilde çalışma saatleri ile izin dönemleri ve süreleri düzenlenebilir. Ancak ifa edilen kamu görevinin niteliğinden dolayı aynı anda staj yapma durumunda kamu görevinde aksama ortaya çıkacağı hallerde avukat yanında yapılan staj sürecinde de ilgiliye aylıksız veya ücretsiz izin verilebilir. Şu kadar ki, ilgili mevzuatında memur kadrolarına geçiş hakkı tanınan sözleşmeli personel ancak memur kadrolarına geçiş hakkını kazandıktan sonra bu fıkrada yer alan hükümlerden yararlanabilir. Bu fıkrada belirtilen aylıksız veya ücretsiz izinler diğer mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi değildir. Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların staj sürecindeki izin dönemleri ve süreleri ile çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Cumhurbaşkanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 2- 1136 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 25- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce avukatlık stajına başlamış olanlar hakkında bu maddeyi ihdas eden Kanunla 16 ncı maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.”

MADDE 3- 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 52 nci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışması:

MADDE 52- Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esaslar, Türkiye Noterler Birliğinin mütalaası alınarak Adalet Bakanlığınca yürürlüğe konulan yönetmelikte düzenlenir.”

MADDE 4- 1512 sayılı Kanunun 112 nci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “yıl Mart ayında” ibaresi “takvim yılı başından geçerli olmak üzere” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 5- 1512 sayılı Kanunun 118 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Noterliklerde yapılan işlemler ve düzenlenen kâğıtlar sebebiyle ödenmesi gereken vergi, resim, harç, değerli kâğıt bedelleri, noterlik ücretleri ile diğer işlem giderleri nakit olarak veya banka kartı, kredi kartı ve benzeri kartlar kullanılmak suretiyle tahsil olunur.”

MADDE 6- 1512 sayılı Kanunun 119 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bir önceki aya ait beyannameler, her ayın ilk beş iş günü içinde hazırlanır ve aynı süre içinde ilgili dairelere verilir.”

ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

**NOTERLİK KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA
DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Avukatlık stajına fiilen engel olmamak şartıyla herhangi bir işte sigortalı olarak çalışması avukatlık stajının yapılmasına engel değildir. Adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayları veya yardımcıları ile hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanlar da görev yeri saklı kalmak kaydıyla mahkemelerde yapılan staj sürecinde aylıksız veya ücretsiz izinli olarak avukatlık stajı yapabilir. Bu dönemde ilgilinin talebi üzerine yıllık izinler de kullanılabilir. Avukat yanında yapılacak staj sürecinde ise kamu kurum ve kuruluşu tarafından ilgilinin ifa ettiği kamu görevini aksatmayacak şekilde çalışma saatleri ile izin dönemleri ve süreleri düzenlenebilir. Ancak ifa edilen kamu görevinin niteliğinden dolayı aynı anda staj yapma durumunda kamu görevinde aksama ortaya çıkacağı hallerde avukat yanında yapılan staj sürecinde de ilgiliye aylıksız veya ücretsiz izin verilebilir. Şu kadar ki, ilgili mevzuatında memur kadrolarına geçiş hakkı tanınan sözleşmeli personel ancak memur kadrolarına geçiş hakkını kazandıktan sonra bu fıkra da yer alan hükümlerden yararlanabilir. Bu fıkra da belirtilen aylıksız veya ücretsiz izinler diğer mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi değildir. Kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların staj sürecindeki izin dönemleri ve süreleri ile çalışma saatlerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Cumhurbaşkanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 2- 1136 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 25- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce avukatlık stajına başlamış olanlar hakkında bu maddeyi ihdas eden Kanunla 16 ncı maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.”

MADDE 3- 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 52 nci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışması:

MADDE 52- Noterlerin tatil gün ve saatlerinde çalışmasına ilişkin usul ve esaslar, Türkiye Noterler Birliğinin mütalaası alınarak Adalet Bakanlığınca yürürlüğe konulan yönetmelikte düzenlenir.”

MADDE 4- 1512 sayılı Kanunun 112 nci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “yıl Mart ayında” ibaresi “takvim yılı başından geçerli olmak üzere” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 5- 1512 sayılı Kanunun 118 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Noterliklerde yapılan işlemler ve düzenlenen kâğıtlar sebebiyle ödenmesi gereken vergi, resim, harç, değerli kâğıt bedelleri, noterlik ücretleri ile diğer işlem giderleri nakit olarak veya banka kartı, kredi kartı ve benzeri kartlar kullanılmak suretiyle tahsil olunur.”

MADDE 6- 1512 sayılı Kanunun 119 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bir önceki aya ait beyannameler, her ayın ilk beş iş günü içinde hazırlanır ve aynı süre içinde ilgili dairelere verilir.”

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile
39 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 7- 1512 sayılı Kanunun 189 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Araç sicil ve tescil sistemi veri tabanında yer alan bilgilerin 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun ek 18 inci maddesi çerçevesinde kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince iki Türk lirası işlem katılım payı alınır. Bu miktar her yıl, bir önceki yıla ilişkin 213 sayılı Kanunun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında takvim yılı başından geçerli olmak üzere artırılarak uygulanır. Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden katılım payı alınmaz. Katılım payından muaf olan diğer kişi ve kurumlar ile bu fıkranın uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 8- 1512 sayılı Kanunun 198/A maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine “yapılabilecek noterlik işlemleri” ibaresinden sonra gelmek üzere “, el yazısıyla imzalanarak hazırlanan ve güvenli elektronik imzayla Türkiye Noterler Birliğinin Bilişim Sistemine kaydedilen noterlik işlemleri” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 9- 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 3- 1. Danıştay meslek mensupları ile savcı, tetkik hâkimi ve iç denetçi kadroları ekli (I) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Geçici 27 nci madde hükümleri saklıdır.

(I) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : DANIŞTAY

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Başkan	1	1
Başsavcı	1	1
Başkanvekili	1	2
Daire Başkanı	1	12
Üye	1	96
Savcı	1	70
Tetkik Hâkimi	1-7	494
İç Denetçi	1-5	3
TOPLAM		679

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 7- 1512 sayılı Kanunun 189 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Araç sicil ve tescil sistemi veri tabanında yer alan bilgilerin 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun ek 18 inci maddesi çerçevesinde kişi ve kurumlarla paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına Türkiye Noterler Birliğince iki Türk lirası işlem katılım payı alınır. Bu miktar her yıl, bir önceki yıla ilişkin 213 sayılı Kanunun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında takvim yılı başından geçerli olmak üzere artırılarak uygulanır. Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden katılım payı alınmaz. Katılım payından muaf olan diğer kişi ve kurumlar ile bu fıkranın uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 8- 1512 sayılı Kanunun 198/A maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine “yapılabilecek noterlik işlemleri” ibaresinden sonra gelmek üzere “, el yazısıyla imzalanarak hazırlanan ve güvenli elektronik imzayla Türkiye Noterler Birliğinin Bilişim Sistemine kaydedilen noterlik işlemleri” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 9- 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanununa aşağıdaki ek madde ve Cetvel eklenmiştir.

“EK MADDE 3- 1. Danıştay meslek mensupları ile savcı, tetkik hâkimi ve iç denetçi kadroları bu Kanuna ekli (I) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Geçici 27 nci madde hükümleri saklıdır.”

“(I) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : DANIŞTAY

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Başkan	1	1
Başsavcı	1	1
Başkanvekili	1	2
Daire Başkanı	1	12
Üye	1	96
Savcı	1	70
Tetkik Hâkimi	1-7	494
İç Denetçi	1-5	3
TOPLAM		679

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile 39 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 10- 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 3- Yargıtay Birinci Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, birinci başkanvekili, Cumhuriyet Başsavcivekili, daire başkanı, üye ve iç denetçi kadroları ekli (I) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Geçici 15 inci madde hükümleri saklıdır.

(I) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : YARGITAY

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Birinci Başkan	1	1
Cumhuriyet Başsavcısı	1	1
Birinci Başkanvekili	1	2
Cumhuriyet Başsavcivekili	1	1
Daire Başkanı	1	24
Üye	1	311
İç Denetçi	1-5	3
TOPLAM		343

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 10- 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanununa aşağıdaki ek madde ve Cetvel eklenmiştir.

“EK MADDE 3- Yargıtay Birinci Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, birinci başkanvekili, Cumhuriyet Başsavcivekili, daire başkanı, üye ve i denet kadroları bu Kanuna ekli (I) sayılı Kadro Cetvelinde dzenlenmiştir. Geçici 15 inci madde hükümleri saklıdır.”

“(I) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : YARGITAY

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Birinci Başkan	1	1
Cumhuriyet Başsavcısı	1	1
Birinci Başkanvekili	1	2
Cumhuriyet Başsavcivekili	1	1
Daire Başkanı	1	24
Üye	1	311
İ Denetçi	1-5	3
TOPLAM		343

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile 39 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 11- 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 3- Hâkimlik ve savcılık mesleğinde bulunanlara ait kadrolar ekli (II) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Bu kadrolardan boş olanlarda ünvan değişikliği Cumhurbaşkanınca yapılır.

(II) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : ADALET BAKANLIĞI

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Ceza İşleri Genel Müdürü	1	1
Hukuk İşleri Genel Müdürü	1	1
Mevzuat Genel Müdürü	1	1
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü	1	1
Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü	1	1
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürü	1	1
Personel Genel Müdürü	1	1
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü	1	1
Bilgi İşlem Genel Müdürü	1	1
Teftiş Kurulu Başkanı	1	1
Strateji Geliştirme Başkanı	1	1
İnsan Hakları Dairesi Başkanı	1	1
Eğitim Dairesi Başkanı	1	1
İcra İşleri Dairesi Başkanı	1	1
Destek Hizmetleri Dairesi Başkanı	1	1
Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanı	1	1
Bakanlık Yüksek Müşaviri	1	20
Genel Müdür Yardımcısı	1	45
Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı	1	2
Daire Başkanı	1	106
Adalet Başmüfettişi	1	40
Adalet Müfettişi	1-6	70
Tetkik Hâkimi	1-5	532
İç Denetçi	1-5	20
TOPLAM		851

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 11- 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa aşağıdaki ek madde ve Cetvel eklenmiştir.

“EK MADDE 3- Hâkimlik ve savcılık mesleğinde bulunanlara ait kadrolar bu Kanuna ekli (II) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Bu kadrolardan boş olanlarda ünvan değişikliği Cumhurbaşkanınca yapılır.”

“(II) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : ADALET BAKANLIĞI

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Ceza İşleri Genel Müdürü	1	1
Hukuk İşleri Genel Müdürü	1	1
Mevzuat Genel Müdürü	1	1
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü	1	1
Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü	1	1
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürü	1	1
Personel Genel Müdürü	1	1
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü	1	1
Bilgi İşlem Genel Müdürü	1	1
Teftiş Kurulu Başkanı	1	1
Strateji Geliştirme Başkanı	1	1
İnsan Hakları Dairesi Başkanı	1	1
Eğitim Dairesi Başkanı	1	1
İcra İşleri Dairesi Başkanı	1	1
Destek Hizmetleri Dairesi Başkanı	1	1
Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanı	1	1
Bakanlık Yüksek Müşaviri	1	20
Genel Müdür Yardımcısı	1	45
Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı	1	2
Daire Başkanı	1	106
Adalet Başmüfettişi	1	40
Adalet Müfettişi	1-6	70
Tetkik Hâkimi	1-5	532
İç Denetçi	1-5	20
TOPLAM		851

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile
39 Milletvekilinin Teklifi)

KURUMU : ADALET BAKANLIĞI
TEŞKİLATI : TAŞRA

ÜN VAN I	DERECESİ	ADEDİ
Eğitim Merkezi Müdürü	1	5
Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı	1-2	5
Personel Eğitim Merkezi Müdürü	1	7
Personel Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı	1-5	14
İcra Daireleri Başkanı	1	16
İcra Daireleri Başkan Yardımcısı	1	32
Hâkim ve Savcı	1-8	34.072
Hâkim	1-8	4.150
TOPLAM		38.301

KURUMU : ADALET BAKANLIĞI
TEŞKİLATI : YURTDIŞI TEŞKİLATI

ÜN VAN I	DERECESİ	ADEDİ
Adalet Müşaviri	1-4	30
TOPLAM		30

MADDE 12- 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Adın değiştirildiği nüfus siciline kayıt ve Basın İlan Kurumunun ilan portalında ilan olunur. Bu ilanda; hükmü veren mahkeme, kararın verildiği tarih, dosyanın esas ve karar numarası ile adının değiştirilmesine karar verilen kişinin nüfusa kayıtlı olduğu yer, doğum tarihi, anne ve baba adı, önceki adı ve soyadı, mahkeme kararıyla verilen yeni adı ve soyadı yer alır.”

MADDE 13- 4721 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.”

MADDE 14- 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine “Cumhuriyet başsavcısı” ibaresinden sonra gelmek üzere “, Cumhuriyet başsavcivekili” ibaresi ile fıkraya aşağıdaki cümle eklenmiş ve maddenin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İş durumunun gerekli kıldığı yerlere birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanabilir.”

“Cumhuriyet başsavcivekili 19 uncu maddede belirtilen görevleri yerine getirir.”

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

KURUMU : ADALET BAKANLIĞI

TEŞKİLATI : TAŞRA

ÜN VANI	DERECESİ	ADEDİ
Eğitim Merkezi Müdürü	1	5
Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı	1-2	5
Personel Eğitim Merkezi Müdürü	1	7
Personel Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı	1-5	14
İcra Daireleri Başkanı	1	16
İcra Daireleri Başkan Yardımcısı	1	32
Hâkim ve Savcı	1-8	34.072
Hâkim	1-8	4.150
TOPLAM		38.301

KURUMU : ADALET BAKANLIĞI

TEŞKİLATI : YURTDIŞI TEŞKİLATI

ÜN VANI	DERECESİ	ADEDİ
Adalet Müşaviri	1-4	30
TOPLAM		30

MADDE 12- 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Adın değiştirildiği nüfus siciline kayıt ve Basın İlan Kurumunun ilan portalında ilan olunur. Bu ilanda; hükmü veren mahkeme, kararın verildiği tarih, dosyanın esas ve karar numarası ile adının değiştirilmesine karar verilen kişinin nüfusa kayıtlı olduğu yer, doğum tarihi, anne ve baba adı, önceki adı ve soyadı, mahkeme kararıyla verilen yeni adı ve soyadı yer alır.”

MADDE 13- 4721 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.”

MADDE 14- 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine “Cumhuriyet başsavcısı” ibaresinden sonra gelmek üzere “, Cumhuriyet başsavcivekili” ibaresi ile fıkraya aşağıdaki cümle eklenmiş ve maddenin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İş durumunun gerekli kıldığı yerlere birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanabilir.”

“Cumhuriyet başsavcivekili 19 uncu maddede belirtilen görevleri yerine getirir.”

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile
39 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 15- 5235 sayılı Kanunun 44 üncü maddesinin başlığına “Cumhuriyet başsavcısı” ibaresinden sonra gelmek üzere “, başsavcivekili” ibaresi ve birinci fıkrasına “Cumhuriyet başsavcıları” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cumhuriyet başsavcivekileri” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 16- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa 339 uncu maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme

Madde 339/A- (1) Bu Bölümde düzenlenen suçları oluşturmamak kaydıyla, Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler hakkında üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir. Fail hakkında hem bu suçtan hem de işlediği ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur.

(2) Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye karşı karşıya bırakmış ise faile sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suçun, milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

MADDE 17- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 226 ncı maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, sanığa ve varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır. Sanığın dosyada varolan son adresine bildirim yapılamaması veya bildirimle rağmen duruşmaya gelmemesi halinde müdafie yapılan bildirimler yeterli kabul edilir.”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanunun 236 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(9) Beşinci ve altıncı fıkrada belirtilen merkezler, devlet üniversiteleri tarafından da kurulabilir.”

MADDE 19- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 76 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 76- (1) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin tüm öğretim türlerinden; diğer ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ise kurum içinde verilebilen yaygın, dışarıdan ve açık öğretim programlarından yararlanmaları sağlanır.

(2) Kapalı ceza infaz kurumunda bulunan iyi hâlli hükümlüler, kurum içinde açılan örgün öğretim programlarına kurum disiplini, düzen ve güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek şekilde, kurumsal kapasite ve imkânların uygunluğu ölçüsünde devam edebilir. Yaş, eğitim düzeyi, engellilik durumu, sosyal ve ekonomik durum ile benzeri ölçütlere göre ihtiyacı olan hükümlülere öncelik verilir.

(3) Kayıtlı olduğu eğitim kurumlarının ilgili mevzuatına göre gerekli şartları taşıyan ve kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin sınavları, kişi ve kurum güvenliği ile kurum disiplini ve düzeninin bozulmasını önleyici tedbirler alınarak aşağıda belirtilen usule göre ceza infaz kurumu içinde yapılır:

a) Kayıtlı oldukları ortaöğretim, ön lisans, lisans ve benzeri öğretim programları kapsamındaki sınavlar ile mesleki yeterlilik gibi yazılı veya sözlü sınavlar, ilgili kurum ile koordinasyon sağlanarak öncelikle çevrim içi, bunun mümkün olmaması halinde ise ilgili eğitim kurumu görevlisinin gözetiminde yüz yüze yapılır.

b) Hükümlüler, merkezi sınavlar ile açık öğretim kurumları sınavlarına, sınav merkezi olarak belirlenen ceza infaz kurumlarında katılır.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 15- 5235 sayılı Kanunun 44 üncü maddesinin başlığına “Cumhuriyet başsavcısı” ibaresinden sonra gelmek üzere “, başsavcivekili” ibaresi ve birinci fıkrasına “Cumhuriyet başsavcıları” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cumhuriyet başsavcivekileri” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 16- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa 339 uncu maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine suç işleme

Madde 339/A- (1) Bu Bölümde düzenlenen suçları oluşturmamak kaydıyla, Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler hakkında üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir. Fail hakkında hem bu suçtan hem de işlediği ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur.

(2) Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye karşı karşıya bırakmış ise faile sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suçun, milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

MADDE 17- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 226 ncı maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, sanığa ve varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır. Sanığın dosyada var olan son adresine bildirim yapılamaması veya bildirime rağmen duruşmaya gelmemesi halinde müdafie yapılan bildirimler yeterli kabul edilir.”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanunun 236 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(9) Beşinci ve altıncı fıkrada belirtilen merkezler, devlet üniversiteleri tarafından da kurulabilir.”

MADDE 19- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 76 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 76- (1) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin tüm öğretim türlerinden; diğer ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ise kurum içinde verilebilen yaygın, dışarıdan ve açık öğretim programlarından yararlanmaları sağlanır.

(2) Kapalı ceza infaz kurumunda bulunan iyi hâlli hükümlüler, kurum içinde açılan örgün öğretim programlarına kurum disiplini, düzen ve güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek şekilde, kurumsal kapasite ve imkânların uygunluğu ölçüsünde devam edebilir. Yaş, eğitim düzeyi, engellilik durumu, sosyal ve ekonomik durum ile benzeri ölçütlere göre ihtiyacı olan hükümlülere öncelik verilir.

(3) Kayıtlı olduğu eğitim kurumlarının ilgili mevzuatına göre gerekli şartları taşıyan ve kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin sınavları, kişi ve kurum güvenliği ile kurum disiplini ve düzeninin bozulmasını önleyici tedbirler alınarak aşağıda belirtilen usule göre ceza infaz kurumu içinde yapılır:

a) Kayıtlı oldukları ortaöğretim, ön lisans, lisans ve benzeri öğretim programları kapsamındaki sınavlar ile mesleki yeterlilik gibi yazılı veya sözlü sınavlar, ilgili kurum ile koordinasyon sağlanarak öncelikle çevrim içi, bunun mümkün olmaması hâlinde ise ilgili eğitim kurumu görevlisinin gözetiminde yüz yüze yapılır.

b) Hükümlüler, merkezî sınavlar ile açık öğretim kurumları sınavlarına, sınav merkezi olarak belirlenen ceza infaz kurumlarında katılır.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan Eser ile 39 Milletvekilinin Teklifi)

(4) Kurum ve kuruluşlar ile üniversiteler, sınavlara ilişkin olarak üçüncü fıkrada belirtilen konularda gerekli düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almakla yükümlüdür.

(5) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin öğretmenden yararlanması veya sınavlara katılması, hükümlünün; başarısız olması, devamsızlık göstermesi, eğitim ve sınav alanlarında bu Kanunda yazılı disiplin cezasını gerektiren eylemlerden birini gerçekleştirmesi veya öğretim programının ceza infaz kurumunun işleyişine yer ve zaman itibarıyla uygun olmaması halleri dışında engellenemez.

(6) Bu maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 20- 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine “üyelerinin” ibaresinden sonra gelmek üzere “dörtte birinin” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 21- 3/12/2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 1- (1) Sayıştay meslek mensupları ile Başsavcı, savcı ve iç denetçilerine ait kadroları ekli (I) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Bu kadrolardan boş olanlarda ünvan değişikliği Sayıştay Genel Kurulu kararıyla yapılır.

(I) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : SAYIŞTAY

TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜN VAN I	DERECESİ	ADEDİ
Başkan	1	1
Daire Başkanı	1	8
Üye	1	50
Uzman Denetçi	1	594
Başdenetçi	2-4	302
Denetçi	5-7	269
Denetçi Yardımcısı	9	183
Başsavcı	1	1
Savcı	1	12
İç Denetçi	1-5	3
TOPLAM		1.423

MADDE 22- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 23- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(4) Kurum ve kuruluşlar ile üniversiteler, sınavlara ilişkin olarak üçüncü fıkrada belirtilen konularda gerekli düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almakla yükümlüdür.

(5) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin öğretmenden yararlanması veya sınavlara katılması, hükümlünün; başarısız olması, devamsızlık göstermesi, eğitim ve sınav alanlarında bu Kanunda yazılı disiplin cezasını gerektiren eylemlerden birini gerçekleştirmesi veya öğretim programının ceza infaz kurumunun işleyişine yer ve zaman itibarıyla uygun olmaması hâlleri dışında engellenemez.

(6) Bu maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunun görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 20- 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine “üyelerinin” ibaresinden sonra gelmek üzere “dörtte birinin” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 21- 3/12/2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanununa aşağıdaki ek madde ve Cetvel eklenmiştir.

“EK MADDE 1- (1) Sayıştay meslek mensupları ile Başsavcı, savcı ve iç denetçilerine ait kadrolar bu Kanuna ekli (I) sayılı Kadro Cetvelinde düzenlenmiştir. Bu kadrolardan boş olanlarda ünvan değişikliği Sayıştay Genel Kurulu kararıyla yapılır.”

“(I) SAYILI KADRO CETVELİ

KURUMU : SAYIŞTAY
TEŞKİLATI : MERKEZ

ÜNVANI	DERECESİ	ADEDİ
Başkan	1	1
Daire Başkanı	1	8
Üye	1	50
Uzman Denetçi	1	594
Başdenetçi	2-4	302
Denetçi	5-7	269
Denetçi Yardımcısı	9	183
Başsavcı	1	1
Savcı	1	12
İç Denetçi	1-5	3
TOPLAM		1.423

MADDE 22- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 23- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

TBMM Basımevi - 2024